A.1729/VI.

ACADEMIA R.S.ROMANIA FILIALA CLUJ.
BIBLIOTECA

Ms. U. 30.

Okos Isteni Tisztelet...Iratott Déáknyelven
Wissovatius András, 1685. Fordittatott magjarra
1769 K.M.által.
Fond Unitarian.

Nr. 239

OKOS ISTENI TISZTELET.

Avagy

Annak meg-mutatása, hogy a' Vallás dolgában, és az Isteni dolgok felöl való Kérdésekben, Vetélkedésekben szükséges a' Józan-Okosság-gal élni.

Iratott Deák nyelven 1685.
Wissoratius András által.
Fordíttatott magyarra 1769.
K. M. által.

OKOS

ISTENI TISZTELET.

Az Isteni Tißtelet szerint
való ūdvességes Igasságnak
esmérete az Emberi Nemzet=
nek fő-java; azértis azt nagj
szorgalmatossággal illik ke=
resni; ne hogj mint valamis
sötétben járó vakok, a' tévelj-
gő értelmekből, a' vétkes erköl-
tsekben essünk, meljre hajlan-
dok vagjunk. Ugj tanittja a'
mindennapi látás hallás a'
többi között, hogj a' kik az Is-
teni tisztelet vagj Vallás kö=
rül tévelygő vélekedésekben
vadnak, a' kūlömbözö értel-
mūeket könnjen mint eretne-
keket kárhoztattják, ūldözik,
njo=

nyomorgattják, és minek után-
na hinni szoktak a' jozan-o=
kosság ellen, egjéb dolgok=
banis meg-szokják a' jozan-
okosság ellen tselekedni.

De az Igasság meg esmé=
rése körül az hitre és Isteni
tiszteletre néző Vetélkedé=
sekben leg=elsőbenis az a' ne-
vezetes Kérdés: Ki és minémű
eszköz által itéli meg azokat?

Az Isten kéttség kivül a'
fő és ellene monáhatatlan
itéletű Biró; de az Isten ma
a' Vetélkedők között tulajdon-
képpen különös itéletet nem
mond; sem az ő egjetlen egy
születt Fia, az élők és holtok
itélő-Birája. Az Isten nékünk
hagjott's meg iratott Beszéde
pedig tulajdonképpen nem itélő
Biró; mert ez az a' (norma:)
mér=

mérték, mérséklő eszköz, melj szerint illik itt itélni. Mint a' törvénj nem itél tulajdonképen, hanem a' szerint lésszen valakitöl az itilet.

Nem lehet hát máskeppen, hanem az Hit, vagj Vallás körül való Kérdésekben vagy Vetélkedésekben ma az igasság, és az Isten beszédének v. a' Sz: Trásnak igaz értelme, ez három utak közzül valamelljiken kerestessék's találtassék, tudniillik. 1. Vagj az Ecclesiának, és annak a' földen látható Fejének, t.i. a' Romai Pápának, vagj a' Conciliumnak, Papok gjülésének végezése által; mint akarják a' Pápisták, kik Romai Catholicusokk neveztetnek.

2. Vagj a' Választattak szivében levő Sz: Léleknek tanitása

által

által; mint állatják nagyobb részén a' Protestánsok, a' kik Evangelicusoknak vagy Reformatusoknak akarnak neveztetni, majd hasonlokeppen az Enthusiástak és Quakerek. 3. Vagy a' minden emberben lévö, és az Isten bizonyságának ítélete által, mint itilnek más némely Keresztének.

De a' mi az Elsőt illeti: Mind az Ecclesia, mind a' Romai Papa, a' Vallás körül való végezéseinek méltósága a' Szentirás fundáltatni mondatik; tehát az a' méltóság nem külömben, hanem emberi okoskodás által a' Szentirás hol következés szerint vétetik, és ugyan azáltal ez vagy amaz Ecclésiára vagy emberre alkalmaztatik.

tatik. Es valljon Az igaz Ecclesiája legjené a' Kristusnak, avagj nem Okoskodások által, az Ecclesia jeleiből s'a' t' erősittetiké? Es valljon ez vagj amaz igaz Pápa légjené? (:mint sokszor a' villongások között többen is egj szersmind voltak, kik ugj nevezettek:) Es végre mi légjen a' Pápa szavainak igaz értelmé, nem a' jozan = Okosság itilié meg? sőt a' Pápais vallyon nem emberi okoskodás által végezé valamit az hit vagj Vallás dolgában? Belarminus Jesuita Cardinál igj irt erről: A' Gyülések és Pápák az hitre tartozo Kérdéseknek igasságának keresésében emberi mod szerint, okoskodás által következéseket hoznak ki, a' szent Irás

Irad

Traditiok és a' Regiek meg egyező
értelmek visgálása által. 's a't. De
Concil. L. 11 et 12.

Hieronymus a' S. Hyacintho
Carmelitá: in Idea Colloquii Ho-
runicus. Act. 11. Controv. 2. sub
finem: azt irja: Sem a' Pápának
sem a' Gjüléseknek az a' tehet-
sége nintsen, melj vala a' Pro-
fetákban, Apostalokban, és Ev-
angelistákban; hogj mindjárt
a' Sz: Lélek által meg tudják
mi tartozik vagj nem tarto-
zik az hitre. Hanem emberi mod
szerint szorgalmatos visgálás-
sal keresik az igasságot. 's a't.

A' mi a' Ma'sodikat illeti. A'
Kristustol küldetett Apostalok
által szollo Sz: Lélek, vagj ez
által a' Kristus kételkedés nél-
kül valo itélő Birája vala min-
den hitre 's Isteni-tisztelettre
tartozó Kérdéseknek; De ak-
koris a' mit az Apostalok a' Sz:

szent Lélek indittásából tanit-
tanak vala, az Isten beszédét
és a' Sz: Irást visgáló emberek-
töl a' jozanokosság által hel-
jesen és ditsiretesen meg itil-
tetik vala. Mint mutattja a'
Beræabélteknek nevezetes
ditsiretes példája Isel: 17. 11.
Annak felette: A' sz: Lélek
nem elébb, hanem az hirde-
tett beszédnek hitele után a-
datik rend szerint. Lásd:
Isel. 2. 38. R. 8. 16, 17. R. 10. 17.
R. 15, 7, 8, 9. R. 19. 2. Efes. 1. 13.
Es, légyen bár ugj, hogy
a' Sz: Lélek néked igj tanittja;
a' kinek nem ugj tanittja, mi-
képpen mutatva meg annak azt,
a' sz: Lélek tanitásából? Kön-
njen meg lehet azis, hogj a'
ki a' Sz: Lélek belsö indittásá-
val ditsekedik, bolond és kép-
zelö

zelő lélek által képtelen gondol-
kozásokra ragadtassék. A' sz:
Irás igaz értelme a' bennünk
lakozó sz: Lélek tanittásából,
és a' Sz: Lélek bennünk való la-
kozása a' Sz: Irásbol, okosko-
dásban valo hibázásnélkül
|: Petitio Principii :| meg nem mutat-
tathatik. Tehát.

A' mi az Harmadikat illeti,
az illjen Vetélkedésekben az
igasság, és a' sz: Irás igaz ér-
telme mi légyen, a' jozanokos-
sággal fel-ruháztatott em-
ber itili azt meg az Okosság álb.

Ez utolso értelemblérő né-
mellj Kereszténeknek azt ve-
tik ezért az ellenkező Ke-
resztének: Hogj az ő Vallá-
soknak a' jozanokosság tanit-
tását tartják, és az Istem dol-
gok régulájául az ő emberi
okos.

okoskodásokat helyheztetik.

Holott azok a' Kereßtének meg-vallyák, hogy a' Kereszténi Vallás titkait, tudománjit, nem az emberi Okosság gondolta, találta, hanem az, az Isten jelentésébōl az ő Fia a' Kristus Jesus által tanittatott.

Igj tanitotta ezt az Unitariusi nevezet alatt lévő Kereßtének kōzzül Faustus Socinus (: de Autoritte S. Script. Cap. 1:) midön arrol: Valljon a' Kereßténi Vallás reguláit, parantsolatit lehete a' jozan Okosságbol tanittam? azt irja: A' mi nézi az Okoskodásokat, ez igen meg-tsalo ut az Isteni jelentéstōl függő dologban, minémū a' Kereßténi Vallás. 's a' t.

Ugyan azok kōzzül Krellius.

Faust

János (: de Uno Deo Patre Lib. Sub finem :) azt irja: Felljül haladják ugyan az Okosságot a' titkok, de fel nem forgattyák, annak világát ki nem oltják, hanem tökélletessé teszik. Söt az Okosság a' titkokat, mellyeket magára hagyjatván fel nem találta, midön ki jelentetnek, egyedül észre veszi, meg-tanollja, be veszi és oltalmazza.

Az idösb Joachimus Stegmannus (: Lib. 1. Cap. 3.) a' maga és hozzá hasonlok értelmét az hitre tartozo Kérdéseknek itélö Birája felöl, igy tette ki: Ha szintén a' Keresztteni Vallást sem a' Világi böltsesség nem tanittja, sem a' mi Okosságunk azt a' világi böltsesség régulái ból tökélletesen

ki

ki nem tanolhattjais, hanem az az Isteni jelentésből vé=tettetik; mind az által a' Sz: Irásban levő jelentés szükölkődik a' világi böltsességre nézö dolgoknak elöre valo, bár középszerü esmérete nélkül, nem külömben mint a' világi böltsességre (: Filosofiára :) szükséges a' betük esmérése. Alább: Jollehet az emberi okosság fel nem találta a' Kereszténi hit titkait; de minekutánna Isten a' Kristus által ki jelentette, a' jozanokosság azokat igazaknak ismeri 's helyben hadja. A' Remonstránsok közzül Simon Episcopius (: Instit. Theol. (. 1. :) igj irt e' dolog felöl: A' Jozanokosság nem elégséges minden igasság fel

tal.

találására; mert az Istennek értelmét az ember tsak a' józanokossága által ki nem gondolhatja: De ha ki jelenti Isten, meg-fogh atja, és meg itélheti, miképpen kelljen érteni, annak elméje szerint, a' ki kijelentette 's hirdetette.

Stefanus Curcellæus [:Inst. Rel. Chr. C. XVII:] azt erősíti: Nints haszna és helye az emberi okoskodásnak azoknak fel-találásában, mellyek a' ki jelentetett akár Kereszteni, akár Sido Vallásban az Isteni tiszteletre tartoznak; Hanem vagyon haszna a' ki jelentetett dolgoknak visgálásában. Mert nem vagyunk olljan értelemben, hogy az emberi Okosság Isteni jelentés nélkül meg-fogh assa az hit

tit-

titkait, vagy azok felől itile-
tet tehessen. Távul légyen!
Csak azt akarjuk, hogy az
Okossághoz illik, meg vizsgál-
ni: Valljon valamely tudomány
mely kérdésben forog, a' Sz:
Irásban vagyjone, vagy nin-
tsen? valljon meg egyezé, vagy
ellenkezik azokkal, a'melyek
ott nyilván tanittatnak? mi
légyen valamelly Sz: Irásbéli
kétrtséges értelmű helynek
s: Locusnak: igaz értelme?
mi a' Sz: Irásban velünk szól-
ló Istennek értelme? 's a't.

Bizonnyára a' Józan O-
kosság nem tanitja a' Keresz-
teni Vallást, hanem tsak a'
természet világából tanult
Istени ismeretet és tisztelett,
minémű a' Deisták vallása,
kik a' természet világából

vagy

vagj jozan=okosságbol akarják
tanulni az ūdvesség utát; Mind-
azáltal az Hit és Vallás titka-
inak, melljek á Sz: Irásban ki
jelentettek, meg esmérésére,
értésére, meg-itilésere szük-
séges á Jozanokossággal való
élés. Á Jozan-Okosság nem e-
gjéb, hanem az értelemnek
az á tehettsége, melj á ren=
deletlen indulatoknak és bů=
nōknek uralkodásátol 's há-
borodásátol, az eleve bé-vett
hamis vélekedésektől; (melljek,
mint az elmének njavalyái,
az igaz itéletet meg-aka=
dáljozzák 's háborittják:)
meg-tisztittatott és meg-sza=
badult. Az illjen jozan=o-
kossággal élō ember, vévén
az Isten irott beszédének ré=
guláját (: melljen kivůl ma

egjéb

egjéb bizonjos beszéde Istennek nálunk nintsen:) és azzal helljesen élvén, a' Vallás körül valo Kérdésekröl, mitsoda igasság légjen azokban, itiletet tészen; és a' melljek hamissaknak, képtelenekk njilván meg-mutattatnak, meg-veti. A' melj itélet tétel tsak az Igasságnak hamisságtol való meg-választására valo; hogj ki ki maga hasznára, magának itéljen; Nem hogj a' maga itéletét hatalommal mások lelkére kössé 's régulául tégje; nem lehet senkit annak követésére kénszeriteni, hanem ha ki ugjan a' jozanokosság által annak igasságát által láttja, meg ismeri.

Hogi

Hogy á Jozan=Okosságnak illjen haßna az Hit és Vallás dolgában valo Kérdésekben, Vetélkedésekben szükséges légyen, annak igassága nem kevés Okokkal és Erősségekkel meg=bizonyittathatik:

Elsö OK vagj Erősség légyen az, meljröl fellyebb, é munkának kezdetében vagjon emlékezet. Hogj ezen kivül más helljes ut és mod az Hitben lévö Kérdéseknek meg itilésére ma az Ellenkezök között nem találtathatik, á mint felljebb megis mutattatott. Hogj minden ellenkezésnek á jozan okosság itélete által kell el-igazodni, onnan látzik, hogj akár ki 's mi légjen itt Biro á mások vélekedése szerint: akár az

Isten.

Isten irott beszéde, akár az emberek szivében lakozo sz: Lélek, akár az Ecclesia vagj annak láthato feje á' fol=den, annak itélete meg nem áll, hanem ha elébb á' jozan-okosság tanittja, hogj annak á' Bironak itilet tételén szükség meg-nyugunni.

Második Erösseg.

Az Hit, meljröl itt szó vän, nem egjéb, hanem az Isteni bizonyság tételnek erőss el-hivése, vagj jovallása, jová-hagjása, mint Széllјel á' Ju-dosok irásiban az Hit, hite-len, vagj jová=hagjáson hellyesen magyaráztatik.

Erre pedig az el-hivésre vagj hitelre, hogj erőss le=hessen, meg kivántatik, hogj

valahi

valaki nem csak tudja és ma=
gával el-hitesse, hogj azok a'
mondások Istentöl valok,
melljek a' végre tétetnek ele-
iben, hogy azokat helyben had-
ja, igazaknak tartsa; hanem
hogj elöre a' szok hangján
kivül, melj a' fülben zeng, a-
zon szoknak jedzését és ér-
telmét valamennjiben tudja,
és a' szok alatt lévö dolgot-
is, melljet heljben hadjon,
értse; Mert mint az esmé-
retlen dolgot nem kéván=
nyuk; ugj az esméretlen és
telljességgel nem értett, ész-
re nem vett dolgokat jo=
vallani, heljben hadni nem-
lehet; mert elsöben a' mon=
dást, mi légjen, meg kell ér-
teni, esmérni, és azután lehet
igaz

igaznak hinni. (: A' vak hitet el-hivést, helyben hagyást, nem lehet valóságal's tulajdonképpen jóvallásnak, jóvá-hagyásnak mondani:)

Ezt a' közönség-es értelem felett bizonyittja az Apostal-is 1 Kor. xiv. 8, 9, ii. Mi pedig az, melljel az ember valamit ért, melljet el hiszen, jóvá hágy? nemde nem az a' tehetség-ét az elménck, melljet értelemnek vagy józanokosságnak nevezünk? meljről az ember okos állatnak mondatik; tehát józan okosság kivántatik az hitre; mert a' nélkül nem lehet valaminek jóvá hagyása, el hivése, az az: hit. Bizonnyára sem hinni valamely személynek vagy dol-

dologgnak; sem el hinni valamit az elménck jova-hagyása, meg egyezése nélkül; sem ez a'jova-hagyás jozan okosság vagy értelem nélkül nem lehet; az értelem vagy jozan okosság pedig erős okokkal meg győzetvén hiszen vagy jóval valamit.

A'ki azt mondja: hogy azt, a'mit tellyességgel nem ért hiszi, az nem tudja mit tészen hinni, és mit hiszen ne tudja, azérthis valorággal nem hiszen, hanem vélekedik. A' Sidokhoz iró sz: Apostal. K. xi. magjarázván az Hitet, nem trak azt mondja hogy az Hit azoknak a' dolgoknak, melljek nem láttatnak, bizonyos mutatója, s: avagy kijelentése: s sot azis mondja:

hogy

hogy hit által értjük, hogy
teremtetta a' világ Istennek
beszéde által. Melyből legg-
alább a' következik, hogy a'
melljeket hit által megfo-
gunk, nem ellenkeznek azok-
kal, a'melljek a' józanokos-
sággal megegyező erősse-
gekkel erősittetnek, és mel-
lyeket az emberi értelem ész-
re vészen.

Ha az el-hivésre vagy hi-
tetre nem szükség valamit
megérteni, lehet valakinek
valamit idegen nyelvtn mon-
dani, melynek hangját hal-
ván a' szokat ne értse, meg-
is azt kérdeni tölle: Valljon
azokat hiszié, helyben had-
jaé mint igazakat? Avagy
nem képtelen és nevetésre
méltó dologé, vagy hogy

valo

valaki mástol ezt kérdje, vagj hogy az, a'mit nem ért, hinni mondja?

Harmadik Erőrség:

Az Hitnek /: mely szerint hiszünk az Historiának, vagj meg lett dolognak: / tulajdon helljе vagy fészké az Értelem vagy Okos=elmé. Ugy vagyon pedig ez az Hit az értelemben vagy okos elmében, hogy az értelem vagy okos=elmé az ō munkálkodása által segittse az el-hijendő dolgok észre vételét vagj meg tudását, esméretét; mellj elōre szükséges meg értése vagy esmérése nélkül á dolgoknak az Hit az emberben nem is származhatik vagy születhetik, meg sem álhat;

mint

mint meg mutatám a' Máso=
dik Erösseghen. Ha azért az
Hitnek fészke, vagj funda=
mentumos hellye az értelem
vagy okos elme; bizonnjára
azok nélkül az Hit meg nem
álhat.

Negyedik Erösség:

A' mire mint czélra néz az
idvességes Hit, az, az Isteni
dolgokrol Istentöl ki jelen-
tetett Igasság, mindenek meg
egjezö értelme's engedelme
szerint; Mert hanemha va=
laki meg gyözetik valami=
nek igassága felöl, /: vagy
hogy nem ellenkezik a' vilá-
gos igassággal, azértis hi=
hetö's nem lehetetlen dolog:/
nem lehet, hogy azt hidje.
Valojában senki nem hihet

egjebet

egyebet, hanem tsak azt, a' mit igaznak itél; mert a' ki azt m. hogy hiszi azt, a' mit igaznak nem itél; annak nem kel hinni; Vagy ugyanis esztelen, bolond, nem gondollya meg mit mond, vagy mi légyen hinni nem tudja; Vagy Képmutató hazug, tsalárd, egyéb vagyon szivében, egyéb pedig a' nyelvén. Mélto ez, hogj az hamisságot igasság héljett bé végye. Már pedig mi légyen az igasság vagj hazugság, lehettséges vagj lehetetlen, azértis hitelre vagy nem hitelre mélto, azt nem egyéb eszköz által, hanem a' Jozanokosság által lehet meg választani s' meg-határozni.

Ötödik

Ötödik Erősség:

Az Isten minden állatot bizonyos dolgok végben vitelére szükséges természet szerint való bizonyos Eszközökkel fel-ruházott: Mint a' testi dolgok látására szemet, az hangok hallására fület, az illatozásra orrot, az izeknek választására ízérzést, a' fogásra kezet adott; Ugy az okosság Istentől az okossággal fel ruházott embernek, adatott Eszköz, mint belső vagy lelki szem, az igasságnak, mint lelki világosságnak meg-látására, és annak az hamisságtol való meg-különböztetésire: mint lelki Kéz az igasságnak meg-fogására; hogy t. i. az Isten beszédében mutatott

lelki

lelki fegyvereket veren, az üdvösségés igasságot oltalmazza, az hamisságot megtzáfollja. Tehát józan-okosság nélkül kívánni az igasságot megismerni's oltalmazni olly képtelen dolog, mint a'ki szem nélkül, vagy bé-bunt szemmel látni, és a'színeket megkülömböztetni, fül nélkül, vagy azokat bé dugván hallani, kéz nélkül fogni, fegjvert forgatni akarna.

A'mikeppen pedig illetlen, ne mondjam, esztelen dolog azt mondani, hogy a'szemekkel tsak külsõ világi, de nem szentirást olvasni; a'fülekkel tsak emberi beszédeket, nem pedig az Isten szavait illik hallgatni: Eppen olljan az, a'ki egy vél-

vélekedik; hogy a' Jozan=o=
kossággal tsak a' terméſze-
ti kūlſō világi dolgokban, de
nem az Istenre, vallásra né=
zō lelki dolgokban kell élni.

Bizonnyára tſudálkozás-
ra méltó, hogy az okos te=
remtett állatok az emberek,
az Istennek nevezetes aján-
dékával a' Jozanokossággal
a' kevésbé ſzükséges, mulan-
do dolgokban élnek, az i=
gen ſzükségesekben penig
azzal élni nem akárnak; és
ezt a' lelki ſzemet, midōn a'
52: és ūdveſséges dolgok né=
zésére jutnak, bé hunnyák.

Hatodik Erősség: Ha
nem szūkséges a' Jozanokos
ság az Hit dolgainak meg-
erősére

értésére, tehát lehet hirdetni.
az hit ágazatit az oktalan
állatoknak, mint ökröknek,
lovaknak, szamároknak 's á't.
vagy madaraknak, leg alább
azoknak, melljek á' szolás
tanulására alkalmatosok;
minémüek á' publikán madár,
szarka, hollo: Vagy az okos=
ság nélkül való embereknek,
tébolyodtaknak, bolondokk,
Vagy á' tsetsemöknek, kik még
idejek szerint az okossággal
nem élnek. É' pedig képtelen
dolog eszes emberek elött, meg
azok elöttis, á' kik ugy véle=
kednek, hogy á' tsetsemökben
az Isteni titkoknak hite va=
gyon, midön meg=keresztéltetk.
A vagy nem nevétésre mél-
toé midön némelljek á' ma=
darakk

daraknak, halaknak prédikál-
lották az Evangyeliumat, mint-
ha á' Kristus Márk. 16. is azt
parantsolta volna, hogy min-
den teremtett állatnak, az az:
az oktalan állatoknakis pré-
dikállyák az Evangyeliumat.
Mint Angliábanis némelljek,
midõn az emberek õket hal-
gatni nem akarnák, prédi-
kállásokkal az juhokat, lova-
kot, ludakot magok értelmé-
re vinni akarták. Méltok
az illyen Tanitok illyen Hal-
gatokra! Jehát az okor
teremtett állatoknak az em-
bereknek szükséges az Hit
ágazatit hirdetni; azért
tud. il. hogy midõn okoson hal-
gattják, igazaknak esmérjék,
jóvá hadják és bidjék Já-

vvl

vol légyen az okos embertöl az oktalan Hit!

Hetedik Erősség:

Az Hitnek és arrol való Vallástételnek jó lelki ismé-ret szerint valonak kell lenni; hogy az ember az hit dolgainak igassága felöl az ő szivében meg-győzetvén, és azt tudván, arrol vallást tégyen, és tselekedettel kövesse; De az hol nintsen ez a tudomány vagy ismeret, mellj az értelem vagy jozanokosság által lészen, ott nints hellje a lelki ismeretnek is, tehát ott Hit sintsen.

Nyoltzadik Erősség:

Az idvességes Hitnek fő és kiváltképpen való fundámen-

tumát

tumát Jozan=okosságnélkül
megtudni nem lehet. A' termé-
szet felett való titkoknak el-
hivése vagy hitelé fundálta-
tik ezen az igassägon: A'
mit az Isten mondott igaz az.
melyben ez az igasság vagjo:
Azokat, melljeket a' Sz: Irás
tanit, hogy hidjük 's tseleked-
jük; az Isten mondotta;
Melyből következik: Tehát
azok igazak. De ha valaki
amaz elsö fö Igasságnak
meg-bizonjittasát kevännja,
hogy a' mit az Isten mondott
igaz; azt az Isten tulajdon=
ságibol lehet meg-bizonyit-
tani, hogy t.i. az Isten tö=
kélletes, bölts, jo, igaz mon=
dó mindenek felett. De ha
valaki a' felöl kezd kételkedni:
valljon

Valljon vagyoné Isten? vagy
nem hiszi, sőt tagadja hogj
légyen, mint az Atheusok,
Istent nem hivők; miképpen
kell ezzel el-hitetni, hogj va-
gyon Isten; mert ez előtt
semmit ér a' bizonyságtétel;
tehát ennek meg-mutatása-
ra, hogy: Vagyon Isten, az
Okoskodás által kell erős=
ségeket keresni, a' természet-
beli dolgokbol, t. i. a' világ-
nak és annak részeinek ren-
des alkatmányából, és bizo=
nyos végekre és hasznokra
való bőlts igazgatásából.
és hasonlo okokbol, mellye=
ket tanit a' Sz: Irásis. Solt. 19.
Bőlts. 13. Rom. 1. 19, 20. mel-
jek által amaz első Oknak,
vagy

vagy tökélletes, hatalmas, bölts Valoságnak, a'ki ezeket igazgattya, rendeli, az az: az Istennek ismeretire juthatni ——.

Továbbá: Ha azt kellene el-hitetni a' Deistákkal, a' kik csak a' természet világát követik, a' Pogányokkal, Sidokkal, Jörökekkel, hogy a' Kereszténi Vallás, egyéb Vallások felett bé vételre mélto; Valljon azt nem az okosság által lehete meg-mutatni; azon Vallás Okárol az Istenröl; Ennek és a' Vallásnak tulajdonságibol vett Erösségekkel?

Végre: A' kik a' mü Hitünknek's Vallásunknak regulája

a' sz:

a' sz: Irás méltosága vagj i-
gassága felöl kételkednék;
vagy azt Istentöl valonak
lenni tagadják, miképpen
gyözettetnek meg? Valljon
nem a' sz: Irásnak és annak
Iroinak környül álló dol-
gaibol, tulajdonságibol 's
hasonlokbol vett okokkalé?
mellyekböl el-hiszi az értelmes,
igasságot és jámborságot
szeretö ember, hogy a' szent
Irás nem hamisság, nem em-
beri találmány, hanem igaz,
szent, Istentöl való, azértis hi-
telre méltó. Es a' mely okok
által az ellenvetésekböl szár-
mazható 's sz: Irás méltosá-
ga felöl lehetö kételkedések;
akadáljok az elmébol ki vé-
tettettnek. Es igj azon a' sz:
Irason

Iráson, mint erős fundamentumon áll Hitünk, Vallásunk —.

Kilenczedik Erősség:

Bizonyos az, minden értelmes emberek előtt, hogy a' Szent Irás szavai értelem nélkül, mellj azoknak mint egy lelke, keveset vagy semmit nem használnának. A' Sz: Atyák közül Hieronymus Stridonensis comment. in. Ep. ad Galat. irja: (: Ne putemus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu; non in superficie, sed in medulla; non in sermonum foliis, sed in radice Rationis. :) Ne gondoljuk hogy az Irások szavaiba vagyon az Evangyelium, hanem értelmében; nem a' külső szinében

nében, hanem velejében; nem á
szoknak levelében, hanem az
Okosságnak v. Oknak gyökerébe.
Ez az értelem pedig vagj szok
jedzése, és az Okosság vagy
ok gyökere, vallyon nem á jo-
zanokosság által találtatiké
meg? A' külömbözö Vallasok-
ban levö Irás Magyarázok,
a' sz: lélek segedelme után
(: melly mint mennjei Világos-
ság, az emberi elmében való
jozanokosság világát nem
ki oltja, hanem fel-emeli:) a'
sz: Irás szavainak értelme,
avagy nem az emberi elme
által kerestetiké az Ironak
czéllya, és a' környül állo dol-
goknak, elsöbb és következen-
dö, és másutt levö hasonlo,
szoknak, a' rendes szollás
fur-

formáinak visgálása, és ha-
sonló eszkōzek által? Hanem-
ha ezekre néz az Okosság i=
télete, nem lehet meg-érteni,
mi vagy mirōl mondatik, és
mibōl mi kōvetkezik. És a'
sz: Irásnak akármellj helytelen és okosságnélkūl valo magyarázattjátis tsak vaktában helyben hadván, sok hibák lésznek, és mind az értelemben, mind a' tselekedetbe' észerint gyakorta az emberek kūlōmbkūlōmb vétekben esnek.

Ha le-tétetik a' jozan Okosság itélete, a' sz: Irás akármelj szavából lehet vaktában akármelj képtelen következéseket ki hozni. Példának okáért: Hét Angjaloknak

adattak

adattak 7. trombiták Jel. 8. Te=
hát az Istenben 7. személlyek
vadnak. A' Világ régen viz=
zel el-borittatván el-veszett 2 Pét.
3. Tehát az Isten nem terem=
tette é világot. Ember által
jött bé az halál 1 Kor. 15. Te-
hát a' Jésus Kristus most nem
él. Ugy szereté Isten é vilá=
got, hogy's át. Ján. 3. Tehát
a' Tōrōk Cászár a' Kereszténi
Ekklésiának Feje. A' Lé-
leknek husa tsontja nintsen,
Luk. 24. Tehát az ōrdōg va-
laha ūdvezül. Es tōbb illet-
len kōvetkezéseket lehet a'
Sz: Irásbol ki fatsarni jozan=
okoskodás nélkül.

Miképpen feselnek ki az
illyen képtelen kōvetkezések-
bōl

höl azok; a' kik a' Vallásbéli Kér-
déseknek meg itilésétöl az okos-
ságot el-zárják? Valljon azt mond-
jáké, hogy ezek nem rendes kö=
vetkezések? Hiszem helljeseké
vagy nem a' következések az
Okosság itili meg?

Tizedik Erösség:

Ha a' Sz: Irásnak minden
szavait betü szerint kell érte-
ni, nem kévánván azok ren=
des értelmére az Okosság i=
téletét; sok illetlen, képtelen és
hitelre nem méltó dolgokat
kell hinni. P. O. Midön ira-
tik, hogy az Isten Nap. Solt. 84.
12. Pais Solt. 3. 4. Rx. 18. 3. Tüz
Deut. 4. 24. C 9. 3. Sid. 12. 29.
Köszikla. 5 Mos. 32. 15, 18. Solt.
18. 3. 32. Rx. 19. 15. Toronj és Vár
Solt. 18. 3. Rx. 31. 3. 4. Rx. 81. 3.

Es

Es hogy az Istennek Tagjai vad-
nak, midōn a'sz: Irás szemeket,
fūleket, szájat, orrat, kezeket,
lábokat, tulajdonit nékie; a'
mellyeknek olvasásából 's okos-
ságnélkūl való értelmébōl vett
eredetett az Anthropomor-
phiták tévelygése, a'kik az
Istennek tulajdonképpen való
tagokat tulajdonitanak..
Sōt hogy az Istennek szár-
nja vagjon Solt. 36. 8. R. 91. 4.
hogy a' Jéhova a' Moses Zász-
laja. 2 Mos. 17. 15. Békesség
Jud. 6. 24. a'mū Igasságunk
Jer. 23. 6. R. 33. 16. es hogj az
Isten szeretet 1 Jan. 4. 8, 16.
Ismét: Hogy a' Kristus i=
gaz szōlö=tö Jan. 15. 1. igaz
Kenyér. Jan. 6. 32, 33, 35. 48. 58.
es Kö Isel. 4. 11. 1 Pét. 2, 4, 6, 7.
es

és fundamentum, melyre némel-
jek épitnek Aranjot, Ezüstet, drá-
ga köveket, mások pedig fát, Szé-
nát, pozdorját. 1 Kor. 3. 11, 12. A'
Juhoknak ajtaja Ján. 10. 7, 9.
Ut Ján. 14. 6. Bárány Ján. 1. 29,
36. Jel. 5. 6, 12, 13 és Oroszlán
Jel. 5. 5. és hogy a' pusztabéli kö-
szikla volt a' Kristus. 1 Kor. 10.
4. Dávid a' Kristus képében azt
mondja: En fereg és nem ember.
Solt. 22. 7.

Ismét: Hogy a' sz: lélek Tüz
Mát. 3. 11. Viz. Esa. 44. 3. Jan. 4. 14.
R. 7. 38, 39. Kenet. Isel. 10. 38. 1 Ján.
2, 27. Ismét: Hogy a' Kristus
Janitványi a' földnek savai.
Mát. 5. 13. és a' világnak vilá-
gossága N. 14. Hogy a' Keresz-
tének az ö testeket megfeszi-
tetik. Gal. 4. 24., hogy nintse-

nek

nek a' testben Rom. 8. 9. és a' kik a'
testben vadnak nem lehetnek
Isten elött kedvesek x. 8. és hogy
a' kik élnek meg holtanak Col. 3.
3. az holtak az holtakat el te-
methetik Mát. 8. 22. hogy Sz:
Pál mindeneknek minden lett
1 Kor. 9. 22. és mindenektöl szaba-
dos volt x. 19. hogy a' tisztáknak
mindenek tiszták Tit. 1. 15. és vég-
re hogy az Istennek országába
enni innja kell, Luc. 22. 16. 30.
Mát. 26. 29. Hogy most a' több
hasonló mondásokat el halgassa.
Miképpen álittya meg va-
laki: Vallyon ezeket tulajdon-
képpen, a' mint mondatnak,
vagy másképpen kelljen érteni,
minthogy a' Sz: Irás azt njil-
ván nem mondja? Tehát eze-
ket halván, vagy olvasván
szükséges a' jozanokosság i-
télet

télete, mely azt tanittja: Mi=
dōn á szoknak tulajdon értel=
méből valami illetlen vagj kép=
telen dolog származik; ak=
kor azon szokat nem kell tu=
lajdonképpen érteni. Mellyet
sz: Agoston Doctoris meg jed=
zett, és á Kristus teste ételék
és vére italanak példájában
meg-magyarázott (: Lib. de
Doctr. Christ. 3. Cap. 16:) Mi
légyen pedig, vagy ne légjen
illetlen és képtelen, nem kü=
lōmben, hanem á jozan=o=
kosság által itéltetik meg.

Tizenegyedik Erösség:

Á Jozan okosságtol tanitta=
tott némely kōzōnséges Mon=
dások (: Axiōmata:) kōzōnsége=
sen mindenüt ellene mondha=
tat

tatlanul Igazak:
Minémūek á Kōvetkezen dōk:
Lehetetlen, hogy ugjan azon do=
log egyszersmind légjen, neis légjen.
Vagy: Á melljek egymásnak el-
lene mondanak, egyszersmind
igazak nem lehetnek.
Vagj: Á miben természet sze-
rint való ellenkezés vagjon,
azt akármelj hatalom tellyes=
ség gel vég ben nem viheti.
Az Egy az, á mi magában
részekre nem oszolhat.
Az honnan: Á mi egjnek
mondatik, mégis azon egy
idōben, nem tsak egyszer, ha-
nem tōbszer, mégis egymástol
meg kūlōm bōztetve vagyon
együtt, az nem egj, hanem sok.
Egy Valoságnak vagy do=
lognak egy ūdōben, tsak egj
tellyes vagy tōkélletes Létele van.
Háromszor Egy, három, nem
rul.

tulajdonképpen Egy.

Az hol három vagyon, és a' felett egy, ott négj vagyon.

Az hol sokaknak egysége, vagj egyé léte vagjon, vagyon ott valami egyben szerkeztétés.

A' mi egjetlen egy valoság, abban sok dolog, vagy egymástol külömbözö valoságok nintsenek.

A' mi szám szerint eloszolhatatlanul egy, az egészszen egjütt sokakban nintsen.

El-oszolhatatlan vagj egj dolog az, melly szám szerint egy, ugy hogy természet szérint tsak egy dologrol mondathatik. Azértis a' tobb azon egj természetü 's nevezetü dolgokra nem osztothatik. Es azért ugjan azon egj do=

log

log, sok, vagy több, valósággal meg-külömböztetett dolgokban együtt nintsen, és azokról igazán nem mondathatik.

A'mi együtt sokakban vän, és azokról, mint azokkal közönséges, mondatik, az nem egy, hanem közönséges dolog.

A'mindenek felett való Isten egyetlen egy valóság.

A'melly két dolgok az harmadikhoz úgy illenek, hogy arról mondathatnak, azok egymáshoz is úgy illenek, hogy egymásról mondathatnak: És a'melly két dolgok az harmadikhoz nem illenek, azok egymáshoz sem illenek.

Az egész dolog (:Totum:) minden benne levő különös részeknél nagyobb. A'Dol-

A' dolognak egy része, nem az egész dolog.

Az hol vagyon az egész dolog, ott vadnak annak minden részei, nem trak egy része vagyon.

A'mi az egész dologrol mondatik, az illik mind azokhoz, melljek az egész dologban vadnak.

Az egész dolog magán kivül nem vagyan azon egész dolog. A'miben valami vagyon nagyobb annál, a'mi benne van.

Csak egyjetlen egy lehet a'maga rendében vagy természetében végbetetlen; azért több végbetetlenek együtt nem lehetnek.

A' Személy értelemmel felékesitteretett egy tellyes Valóság. És az értelmes egy tellyes Valóság Személy.

Minden

Minden Egy Dolognak, tulajdon
különös valosága vagyon, mellj
által azon dolog az a'mi, és egje-
bektöl meg-külömbözteti, az a'
Valoság pedig nem köz másokkal.
Mindennek a'mi lesz, vagj lett
vagyon szerző oka.
Semmi nem lesz magátul.
Az Ok, ollyan kezdet, melynek
ereje által a'dolog lészen, vagj
a'mi a'dolognak valoságot ád.
A'szerző Ok az, melytöl a'dolog
lészen. (:Oka
Minden Atya Fiának szerző
A'mely személy mástol van
az nem mindenek felett valo Isten.
Minden, a'minek kezdete va=
gyon, az nem elsö kezdet, vagj
elsö ok, hanem az Oktol szar-
mazott Dolog.
Minden születés a'semmiség-
böl valoságra való változás.
(:midön a'mi nincs lészen:)
A'Nemzés nem egjéb, hanem
az

az élőnek az élőtől hasonló állattá való létele. Es: Az hol az élőtől hasonló állattá való létel vān, ott Nemzés vagyon.

A'melly személj a'mástol hasonló állattá szūletik, az ennek fia.

Minden nemző vagj szūlő elsōbb a'szūletetnél, és a'mi szūletik, utolsobb a'szūlōnél.

Minden Atya elsōbb az ő Fiánál.

A'mi szūletik, az lészen.

A'mi most lészen, vagj léjendő annak még nintsen tōkélletes és egész valosága.

A'mi már egészszen 's tōkélletesen vagjon, és abban az állapotban meg-marad, az ismét nem lessz, nē szūletik.

A'mi ōrōktől fogván volt, és változás nélkūl meg-marad, nem szūletik. Innen;

A'ki mindenek felett valo Istén a'nem szūletik Istensége szerint.

Minden

Minden szűlésnek vagyon valami kezdete.

A' melly személy szerző oka szülője a' másnak, az ennek Attya.

Az egymás ellenében tétetett, vagy egymással ellenkező dolgok, azon egy időben, azon tekintetben egynek nem tulajdonittathatnak.

A' meg-külömböztetett dolgok egy dologról tulajdonképpen nem mondathatnak, sokkal inkább nem egymásról.

A' mindenek felett való Isten és az ember meg-külömböztetett dolgok

Minden tselekedő más valami dolog körül, vagy dologban mutattja ki tselekedetét.

Minden test mekkora és véges. (: Vagy minden testnek van mekkorasága a vége :)

A' mi

A'mi véges és meg=határoztatott. a' mindenütt egyszersmind nem lehet.

A'minek vagyon mekkorasága, nagysága, a'ki terjesztetett, részekből álló, reszekre osztható, és az egészszen egy punctumban nem lehet.

Minden test a'maga talajdon hellyében vagyon, ugy hogy azon kivül más helyben egyszersmind nem lehet.

Azon egy test, egy üdőben, egyszersmind, egészszen, sok egymástol meg=külömböztetett helljekben, fennis alattis, jobb és bal felőlis nem lehet.

A'melj test szám szerint ne egy materiából, nemis egy szerző ok által lészen, az nem egy.

Két.

Két vagy több testek együtt
egy helyben nem lehetnek.

A'mihez illik a'dolog meg-
magyaráz'ása (:definitio:) a-
hoz a'meg-magyaráz'ott do-
log is illik. Es ellenben: A'mihez

A'tulajdonság, vagy a'mi va-
lamihez tartozik (:accidens:)
magában, azon dolog nélkül,
melyhez tartozik, különösön
meg nem álhat.

A'mit minden embereknek
rendesen lévő, és érzékensé-
gei érzenek, észre vésznek, az
nem hamisság, (:hanem az a'
minek érzik az érzékenységek:)

A'mi valakinek tulajdona az
nem köz mással. Es, a'mi köz
mással, az ennek ne tulajdona.

Minden valóságos ember embe-
ri személy.

A'tselekedetek valóságnak vagy
személynek tulajdonai. A'

A' minek tulajdonkeppen a-
karattja vagyon az személy.
A'ki tökélletesen bölts, nem ne-
vekedik a' böltsességben.
A'ki mástol küldetik, mint annak
követe, az nem mindenek felett
való 's mástol nem függő ur.
A'ki másnak könyörög, az sze-
mélly, és nem mindenek felett való
Isten.
A' mi szükségesképpen lészen,
hogy nem lehet nem lenni, vagy
külömben lenni, az tulajdon=
képpen szolva szabad akarat
szerint nem lészen, ha önként és
nem kénszerittésből lészenis.
A' mi szabad akarat szerint va-
ló, az nem szükségesképpen való.
A'ki mindenek felett bölts, az,
azt nem inti valosággal a' meg-
térésre, nem is várja annak meg
térését, és a' jó tselekedetek gjü-
mölsét, a'ki felöl tudja, hogy
bizonjoson meg marad gonosz-
ságában. A'ki=

A'ki mindenek felett igaz, az el-végezett tanátsából, nem rendel valakit, nem nézvén bünére, nehéz büntetésre, örökké való kénra.

A'ki igaz, az tulajdonképpe az ártatlant a' bünös helljett meg nem bünteti.

Az igaz Urtol senki lehetetlen dolog tselekedésére nem kötelezteti k.

A'ki örökké való, halhatatla arrol nem illik mondani, hogy valamiképpen meg=holt.

A'mely adosság ingjen el-engedtetett, azt nem kell senkinek meg=fizetni.

A'mit valaki egészszen meg-fizetett, az ingyen el nem engedtetett.

A'kiért, helljette más egészszen eleget tett, avagj végben vitte azt egészszen, a'mivel ö tartozott, és annak minden adosságát egészszen meg fizette;

és

és azt, az a'kinek adoss volt, ked=
vesen vette, az annak, a'kinek
ados volt semmivel nem tartozik.
A'kiért elégtétetett egészszen
tselekedettel, meg=tselekedvén
azt, a'mit az nem tselekedett,
azért nem szükség eleget ten-
ni ismét szenvedéssel, szenved=
vén büntetést azért, a'minek
lenni kell vala, 's nem lett.
A'mely test oly messze vagjon
valamelly embertöl, mint az
ég a'földtöl, azt az, tulaj=
donképpen nem veheti, hanem=
ha vagj a'test az emberhez
leszáll, vagy az ember a'test-
hez fel megjen tulajdonképpen.
Az holtak, mig az holtak közt
vadnak, nem élnek, sem élö
tselekedeteket nem tésznek.
Az emberi lélek test nélkül
nem ember, nemis telljes va=
lóság vagy személly.

A'Test

A' Test, melynek husa, vére, tsontya vagyon, nem lelki.

[: A' mellyek ezen mondások kōzzül a' nyelv szūk volta miatt a' magyarra által nem tétettethettenek értelmesen, a' Deákban meg-láttathatnak :]

A' melly értelmes ember az illyen mondásoknak vagy igasságoknak szavait megérti, mit jelentsenek, és az eleve bé vett vélekedésekkel, (: mellyekkel az okosság, mint valami füstel meg-homáljosittatik :) a' maga értelmén erőszakot nem tészen, és nem ugj mutattja, mintha nem akarná látni, vagj tagadná látni, a' mit lát; Az kōnnjen által láttya hogj ezek a' fel-tételek vagj mondások, világos igasságok.

De midōn ezek a' mondások, a' bé vett vélekedésekre alkal=

mas

maztatnak; akkor ezek felöl, kételkedni szoktak, vagy haszontalanul megkülömböztetnek. Illyen haszontalan megkülömböztetéseknek példái: Az Istennek állattja magánas vagy különös valosággal, de nem á kimondásra nézve; mert az három személljekröl mondatik, holott á mondathatik igazán, á mi ugy vagyon valosággal. Az Isten Fia magátol való állattyára nézve, nem magátol, hanem mástol való személlyére nézve: De igj az Isten Fiának személlye, mellj mástol vagjon, nem mindenek felett való Isten, á kihez nem illik semmiképpen, hogj mástol valo légyen. Gocleenius. Calvinus.

Tizenkettödik Erösseg:

Á Sz: Irás, vagj inkább, annak sz: lélektöl illetett Irói

par.

parantsollják; hogj á' Sz: és Is-
teni tißteletre nézö dolgokbã
is á' józanokosság gal' elljünk.
Sz: Pál irja: Mindeneket meg-
visgállyatok, á'mi jó meg tar-
tsátok 1 Thes. 5. 21. Sz: János m.
Szerelmesim! ne hidjetek min=
den léleknek, hanem visgálljá-
tok meg á'lelkeket, valljon Is-
tentöl vadnaké? 1 Ján. 4. 1.
Ez á' visgálás pedig nem le-
het á' józan okosság itélete
nélkül. Dávid intése: Ne lé=
gyetek mint á'ló és öszvér,
mellyeknek nintsen értelmek.
Solt. 32. 9. A' Kristus tanittja:
Az Isten beszédét, midön hal-
lyuk, meg kell érteni, és ha=
nemha meg értetik, nem hasz-
nál, és á'ki meg érti gyümöltset
terem. Matt. 13. 19, 23. Rz. 15. 10.
Már. 7. 14. és feddi azokat, kik
nem értik. Már. 7. 18. Rz. 8. 17, 18.
Lát=

Láthatni azt Sz: Pál Apostalnál sok helljeken 1 Tim. 1. 7. 2 Tim. 2. 7. Tit. 1. 9. 10. Rom. 12. 1. 2. az hol azt mondja, hogj a' Kereßteni Isteni tiszteletnek okosnak kell lenni, és meg kell visgálni, mi légyen az Istennek jo, kedves és tökélletes akarattja. 1 Kor. 10. 15. mint eszeseknek szollok, itéllyétek meg a'mit mondok. 1 Kor. 14. 20. int, hogy ne légyünk gyermekek értelemmel, hanem öregek, vagy tökélletesek.

Tizenharmadik Erösség:

Sőt a' Sz: Irásban némelj mondások nem tsak parantsoláskeppen tétetnek; sőt a' mü értelmünkhez és okoskodásunkhoz alkalmaztatott erösségekkel erössittetnek. Igy a' Kristus az eledel és ruházat körül való szorgalmatosságtol nem tsak a' maga méltozágával vagj parantsolattjával, hanem egj néhánj okok=

kal

kal akar el-vonni. Mát. 6. 21=26 ſ.
Hogy az Isten jot ád az ō tōlle
kérō fiainak, hivéinek, a' földi
Atyákrol vett erősseggel mu=
tattja. Mát. 7. ii. Hogy az hamis
Profétákat az ō tſelekedetek-
bōl, mint valami gyümōltſek-
bōl kell meg ismérni, haſon=
latosságokbol's példákbol
vett okokkal bizonjittja. u=
gyan ott a' 16. 17. 18. vkb. Ha-
ſonloképpen mutattja aztis
hogy a' Janitvánjokat nem
illett a' bojtre kénſzeritteni,
mig ō vélek volt. Mát. 9. 15=17.
Ugy Mát. x. 24, 25. és R. 12.
ii. 12. az alatſonabb dologbol
vett erōſséggel tanit. Lásd
a' Kristus okoskodását. Mát.
12. 2, 5, 29. Hogy az eledel
az embert meg nem fertezte-
ti, hogj annak vétele bünōſsé
tégje

tégye, okokkal mutagattja. Már. 7. 18. 19. Fel-támadása után hogy nem tsak lélek, hanem test, erősitti a' lélek természetéből. Luk. 24. 39. Paulus és Barnabás abbol bizonyittják, hogy ők nem Istenek; mert emberek, ezt pedig az emberi tulajdonságokbol mutattják. Isel. 14. 15. hogy az has az eledelekkel el-tö=rōltetik mutattja Sz: Pál azok végébōl, melj a' rothadás, vett erősséggel 1 Kor. 6. 13. Azokat, kik a' test rothadására nézve tagadták a' fel-támadást, okokkal tzáfollja az Apostal. 1 Kor. 15. 35. 36. 37 ꝛ. hogy a' tōbb hasonlokat el-halgassam. Lásd meg. Esa. 44. 18. 19. Isel. 17. 29.

Tizen ꝛ.

Tizennegyedik Erősség:

A' Sz: Irásban 's kivált a' Theologusoknak vagy Isténi dolgok felől Irroknak munkáiban, Vetélkedéseiben találtatnak olljan szók, melyek a' külső dolgokban, 's világi Bölcsek irásibanis közönségesek; minémük: Tökéletes, szükséges, kezdet, első, utolsó, tulajdon, közönséges. &c. Ezeket a' szokat, mik légyenek, mit jegyezzenek, miképpen értsenek a' Sz: Irás nem tanittya, nem magyarázza. Szükséges azért, hogy a' ki a' Sz: Irásokat hasznoson olvasni és érteni akarja, azokat a' szokatis, hatrak mibenis értse; mert külömben senki azok felől helljesen nem gondolkod-

hasik

hatik, nem hihet és nem vétél-
kedhetik, hanemha elébb vala-
mennjire érti, mik légjenek,
's mit jegyezzenek azok? A'
ki azt mondja pedig, hogj ez
okosság, nélkül meg lehet, azt
mutattja, hogj nints okossága.
Azért nem tsak annak meg
esmérésére, hogy a' Sz: Iras
szent és Istentől valo, vezet
minket a' jozanokosság, mint
meg-mutattatott a' 8. Erős-
ségben; sőt a' Sz: Irásnak ér-
telmétis és jedzését, a' Jo-
zanokosság, mint valami I-
rás magyarázo nékünk
meg-mutattja.

Tizenőtődik Erősség

Hogj a' meg lett dolgot i-
gaznak lenni el-hidjük, arra,

az

az Istени dolgokban, Istени, a'
külsõ dolgokban emberi bizonj-
ság-tételnek hitelre méltó vol-
tával viteţünk. De a' bizony-
ság-tételnek is erõssége ismét
más okokon, vagj erõsségekre
áll; mint a' bizonjságoknak
tulajdonságin, melljekbõl lát-
tatik, hogy hitelre méltók; il-
lyenek, melj szerint azok ugj
tudják a' dolgot, hogj meg
nem tsalatnak, és olj jók, és
igazat mondok, hogy meg-tsal-
ni sem akarnak. 's a't. Ha é-
zek bizonyosok. tehát a' Bi-
zonyságoknak ezekért 's ha-
sonló tulajdonságokért, min-
den kételkedés nélkül lehet
hinni. De ezek a' Bizonyság
és Bizonyságtétel hitelre mél-
tó voltát tanuló erõsségek, a-
vagy nem a' józanokosság által
találtatnak

találtatnak's itiltetneké Jel-
lyésekuek?

Tizenhatodik Erösség

Ha az Isten felöl valo Kérdé-
sekben vagj Isteni dolgokba
az Okossággal élni szabad
nem volna, nem kellene soha
azok felöl vetélkedni, vagj a=
zok erösittésében, meg-tzáfo=
lásában, hamissittásában fá-
radozni. Mert á Vetélkedés=
nek az á tzéllja, hogj vala-
mellj értelmet az ellenkezök
elméjek elött erös okokkal i=
gaznak lenni meg-mutassunk;
azért pedig, hogj ökis meg
ismérjék annak igasságát.
Holottis á forog kérdésben,
Mi következik, vagy nem ko=
vetkezik valamiböl Jelljesen?

Ert

Ezt pedig nem egyéb eszközzel, hanem józanokossággal lehet meg-mutatni és ítélni. Ha ez okoskodás nélkül menne végbez, olly képtelen dolog volna; mintha a' vakok a' süketnek felől vetélkednének, vagy a' süketnek beszélgetnél.

A' kik azt mondják, hogy az üdvesség dolgában a' józan okosságot halgatni nem illik; ezzis okoskodások által, magok nem elég okosok lévén, akarják meg-mutatni: okoskodással alittyák, hogy nekell okoskodni, mely képtelen és magával ellenkezik. És a' magok okosságának hisznek, és azt kévánnják hogy másokis hidjenek; midőn azt mondják, hogy az okosságnak nem kell hinni, magokat ekképpen tudat:

datlanságbol tréfáson meg-
tzáfolván ——. "meg-
Kevánnám azoktol tudni,
midōn azt erōsitteni akar-
ják, hogj nem kell az okos-
sággal elni, valljon akkor,
okossággal, vagj okosság-
nélkül erōsitneké? Ha okos-
sággal, miért vetik meg á ve-
télkedésben az Okosságot?
Ha okosság nélkül, tehát az
ō tsevegések okosság nélkül
valok lévén semmit ne bizonjit-
nak. Tehát ez á kérdés Je-
leletével egjütt: Valljon az
Isteni dolgokban illiké jozan=
okossággal élni? okosság
nélkūl el nem végeztethetik;
mivel mind á két részre nem
tsak erōsségeket kelkeresni 's
találni; De azok is az okosság
által.

által vizsgáltatnak's itiltetik meg.

Tizenharmadik Erősség:

Azoknak, kik a' józan Okosságot az Isténi dolgokból ki rekeszténi akarják, akkor midőn ellenkező erősségekkel meg-szoríttatnak, tselekedete azt mutattja, hogy mindőnmásokkal versélkednek, ők is némű némű okoskodásokkal élnek; és azért vetik meg az ellenkezők bizonjittásait, mivel nékik ugy látszik, hogy az Isten beszédével és józanoksággal ellenkeznek. Ugy láttjuk ezt mindennap a' külömbözö vallásu emberek között: Midőn t.i. a' Papisták értelme szerint, a' Kenjérnek a' Krisztus tulajdon testévé való változ-

zása ellen tanitnak á Luthe-
ránusok 's más Protestánsok,
vagy nem=Pápisták, ezek a-
mazok ellen á'tobbi között
erőßéget vésznek, á'testnek
közönséges természetéből, és
tulajdonságaiból. Holott á'
Pápisták á'magok vélekedése-
ket megálittani ügyekezik
á'Kristus szavaival Mát. 26.
26. és az Isten hatalmával.
Conradus Dieterieus Luthe-
ranus (: in suis Catecheticis
Institutionibus :) ez ellen az
Altalváltozás ellen tanitván
erőss árgumentumul téßi:
(: Absurdum est, et contra o=
mnem sanæ Philosophiæ
rationem, Accidentia sola
remanere sine subjecto, Cum
Accidentium esse sit in esse, et Ac-
cideus extra substantiam ō existat:)
peld.

Példában értelmesebben lehet meg-magyarázni: Képtelen és minden jozanokosság ellen való dolog, hogy a' Kenjérnek szine, izeß meg=maradjon (: az Uri Vatsorában:) a' kenjér nélkül, (: a' kenjér a' Kristus testévé változván:) holott a' Kenjérnek szine, izeß kenjér nélkül nem lehet.

A' Kristus testének mindenütt jelen való voltárol való értelmét pedig a' Lutheránusoknak a' Papisták és Kálvinisták, nem tsak az Isten beßédéböl, sõt a' jozanokosság által a' végés vagj meghatároztatott testnek és véghetetlenségnek természetéböl vett erõsségekkel megtzáfollják; mellyet mind az-által a' Lutheránusok bizo=

njitani

nyitani ügyekeznek a' sz: I=
rásbol Mát. 18. 20. Rs. 28. 20. Ef.
4. 10. Továbbá a' Lutherá-
nusok a' Cálvinistáknak; ákik
vélek együtt azt hiszik, hogy
a' Kristus teste, az ő egész és
mindenütt levő Istenségével
szorossan egyesült; de mégis
azt álittyák, hogy a' Kristus
Istensége ugy vagjon egész-
szen a' testben, hogj egészszé
a' testen kivülis légyen; ezt
az értelmét mondom a' Kál-
vinistáknak képtelénnek és
magával ellenkezőnek a' jo=
zanokosság vagj okoskodás
által meg-mutatni igjekezik.
A' fellyebb emlitett Dieteri=
cus azon munkájában. (Tit.
de Persona J. Christi. Q: Quid
est unio Personalis. N. VI. :)
igy ir: (Errant (: inquit :) e Cal-
vinianis isti, qui totu λόγον
ita

ita in carne esse, ut et totus sit extra carnem, scribunt. Absurdum &c. et deinde: Contradictoriè igitur sibi invicem opponuntur, esse totum in carne, et totum extra carnem. Hoc enim respectu non erit ἔνσαρκος, non θεανθρωπος: erit simul et semel persona simplex extra carnem, et composita in carne:) Tévelyegnek a' Kálvinisták kōzzūl azok, kik az egész Igét ugy lenni mondjak a' testben, hogy egészszen azon kivūlis légyen. Ismét alább: Ellenkeznek egjmással, egészszen a' testben, mégis azon kivūlis egészszen lenni; mert e' tekintetben nem lészen Testbenlévö, nem Istenzember, hanem egjszersmind magános személj a' testen kivūl, és egjben szerkesztetett a' testben. Ezt

Ezt midőn irná ez á Lutheranus, nem vette észre, hogj az ő értelmébőlis hasonlo képteleuség következik; t. i. Hogj á Kristus egész teste az egben vagyon, mégis ugjan az egészszen az égen kivülis vagyon. Á más értelmét szemesen visgálta, á magáét bé hunt szemmel nézte.

Á Kálviniták á Kristus testék az Uri Vacsorában való vétele felöl protestálnak, hogy ők nem tsak annak jeleit vészik, á mint szemekre vettetik; hanem á Kristus valosággal jelen lévő valoságos testét, valosággal eszik, lelkiképpen; nem tsak ugj mint mondatik. Jan. 6. 51, 53, 54. hanem más tulajdonképpen való, meg nem fogháto modon; jollehet meg vallják, hogj á Kristus teste olly messze ~~van~~ mű töllünk, mely messze az ég á földtöl. Jollehet á Kristus testének illjé

lelki

lelkiképpen valo testi, vagy testi=
képpen valo lelki ételét, másokis
a' Papistákkal együtt képtelennek
's ellenkezőnek lenni meg mutatják.
Hieronymus a' S. Hyacintho Car-
melita (: in idea Colloquii Thoru-
niensis. Act. 1. Cap. VI. §. 3:) igy
ir: (: Si ab illo symbolo panis tan-
tum distat corpus Christi, quan-
tum a' terra Cælum, quomodo
vera et non imaginaria tantum
præsentia illius adest in Cæna?
quomodo item verè et propriè
manducatur a' nobis ipsum Chri-
sti corpus, si tantum quoque di=
stat a' nobis quantum Cælum a'
terra? hæc enim sunt contradi=
ctoria, distare et non distare,
sed adesse. Nec per mysterium
ad quod confugit Calvinus, bene
hanc difficultatem adverteus,
evadit; nam mysteria quidem
sunt supra naturam, sed non
contra

contra naturam; Alioqui mille
contradictionibus posset ali=
quis suam religionem implica=
re, idem et affirmando et negan=
do, et sibi aperte contradicen=
do: urgentemq; adversarium
hac unica solutione expedi=
endo; vel potius eludendo: Mysteri=
um est:) Ha az Uri Vátsorában
valo Kenjertöl olly messze van
a' Kristus teste mint az ég a'
földtöl; miképpen lehet valosag=
gal és nem tsak képzelésképpen
jelen az Uri Vatsorában. És
miképpen ésszük valosággal
és tulajdonképpen a' Kristus testét,
ha olly messze tölünk mint az
ég a' földtöl; mert ezek ellen=
keznek; távul lenni, mégis jelen
lenni. Nemis igazithattja el
ez nehézséget vagj ellenkezést
Calvinus azzal, hogy e' Titok;
mert a' titkok igaz hogy a'
testen

természet felett vadnak, de a' természettel nem ellenkeznek, Kūlōmben ezer 's meg ezer ellenkező dolgokat hihetne valaki; ugyan azt erōsitvén 's tagadván, magával njilván ellenkezvén; és midōn megszorittatnék ezzel szabaditván magát, 's az ellenvetést meg: tzáfolván: Az Titok.

Midōn igy okoskodnék ez a' Barát, maga sem vette észre; hogy éppen ez vettethetik néki és az ōvéinek szemére, mind Vallása egyéb titkaira, mind az Uri Vatsorában a' kenjérnek Kristus testévé valo változását hivő ertelemre nézve. Orvos gyogjtsd meg magadat!

Midőn pedig a' Sz: Háromságrol annak valloi az Unitar.

tariusokkal vetélkednek, val-
lyon az Sz: Iráson kivül a'
jozan okosságbol nem vésznek-
écrõsségeket? Minémünek ezek:
A'kihez illenek a'mindenek
felett valo Istennek tulajdon-
sági, az mindenek felett
való Isten: Hiszem a'Fiuhoz
illenek? A'kinek a'személy
tulajdon tselekedeti tulaj=
donittatnak, a'Személj. Hi=
szem a'Sz: Léleknek. &c. Val-
jon ezek a'közönséges mon-
dások a'Sz: Irásban talál-
tatnaké? avagj nem a'jozan-
okosságbol Származnaké?
A'mi nézi a'Következéseket,
melljek a'Sz: Irás Szavaibol
heljtelenül ki hozattatnak:
példának okáért: A'Kristus
azt mondotta a'megszentelt
kenjér:

Kenyérről: Ez az én Testem!
mely ből azt hozzák ki: Te=
hát az á kenjér a' Kristus
testévé változik; holott az a'
szó Lenni másképpen vétet-
hetik, ezért a' szóért jedzeni.
mint Mát. xi. 14. R. 13. 38. 39.
Luc. 8. 11. Ján. 6. 35. R. 10. 7.
R. 14. 6. R. 15. 1. Tsel. 4. 11. 1 Kor.
10. 4. R. xi. 25. Jel. 1. 20. R. xi.
4. R. 17. 9. 12. 18. A' Kristus
mindeneket bé-tölt. Ef. 4. 10.
Tehát a' Kristus teste min=
denütt vagyon, mintha kü=
lömben bé nem tölthetne min=
deneket, mint t. i. lelkével és
ajándékival. Az Atja és
Fiu egy. Ján. x. 30. Tehát egj
állatuak, holott más féle
egységis vagyon a' sz: Irás-
banis. Lásd. Ján. 17. 11. 21. 22. 23.
az

az hol a' Fiu könyörög az Atyának, hogy az ö Tanitvánji légyenek egyek; mint ö az Atyával egj; holott a' Tanitvánjok egj állatnak nem lehettek. Sōt tōbb az, hogy Gal. 3. 28. minden Sidokbol és Pogánjokbol lett Keresztének Egjnek mondatnak. Lásd. 1 Kor. 3. 8. R. 6. 17. i Jan. 5. 8.

A' Kristus néhol Istennek mondatik; Tehát amaz Egj mindenek felett valo Atja Iste. Holott az Angyalokis Isteneknek mondatnak Solt. 97. 8 és R. 8. 6. mint magjarázatik Sid. 1. 6. R. 2. 7. Sōt a' Kristus Solt. 82. 6. versébōl, holott a' fōldi Birákrol vān szó, azt tanittja, hogj másokis a' mindenek felett való Istentōl mondattak Isteneknek

es

és abbol magára veszen erösséget. Ján. 10. 34, 35.

Ján. 1. 1 mondatik, hogj az Ige, t. i. á Krs volt Kezdetben; Tehát örökkül fogván volt, vagj leg-alább az elsö teremtésnek kezdetében; Holott ez á szó Kezdet, bizonjos jelen való dologra vitetvén sokszor á sz: Irásban más értelemben vétetik; mint Ján. 15. 27. Rx. 16. 4. Luk. 1. 2. Thel. xi. 15. 1 Ján. 2. 7, 24. Rx. 3. 11. 2 Ján. 5, 6.

Á Kristus volt az Istennek formájában; Tehát ezt érteni kell az Isten Állattjárol; holott á forma á sz: Irásban nem vétetik az állatért, mint megteczik. Mát. 17. 2. Mark. 9. 2. Rx. 16. 12. Rom. 12. 2.

Az Istennek lelke szollani, tanittani, vigasztalni, bizonyságot tenni, akarni. &c. mondatik: Tehát személy; holott illjen tseleke-

detch

detek az olljan dolgokrol-is mondatnak; melljek nem személljek; mint Ján. 7. 38. Rx. 19. 37. Rom. 4. 3. Rx. 3. 19. Sid. 12. 24. 1 Kor. xi. 14. Solt. 22. 4. Ján. 5. 36. 1 Ján. 5. 8. Jak. 3. 4. Eges. 2. 3.

Ananiás hazudván a' Sz: Lélcknek, hazudott az Istennek, Tsel. 5. 3, 4. Jehát a' Sz: Lélek Isten. Holott hasonloképpen következik, hogy Moses a' Jehovah Isten; 2 Mos. 16. 2. 8. és 4. Mos. 20. 3. 13. a' Kristus Tanitványi ő maga a' Kristus. Mat. 10. 40. Luk. 10. 16. Ján. 13. 20.

Ezek pedig az Ellenkezők Következései valljon a' Sz: Irásban tanittatnaké? avagj nem az okoskodásbol hozattatnaké ki? Honnét tudjuk pedig meg, hogy ezek a' Következések njilván valok, igaz

gazak és szükségeskeppen.
valoké vagy nem? A vagy
nem a' jozan okosságbolé?
mellj által ezek az erötelen
következések semmivé tétetnek.
Továbbá: A' mi illeti a' scho-
lastica Theologiának s: azaz
a' világi Böltsek okoskodá-
sával meg elegjedett Istenről
való Judománynak:) szava-
it és tanitásit, a' mellyek
felöl ugj itélnek a' külömbö-
zö Vallásu Judosok, hogj
azok nélkül az Istenről va-
ló szövevénjes Kérdéseket
és vetélkedéseket jol nem
lehet meg magyarázni.
Minémünek: Külömbözö sze-
mélljeknek egy állattya,
állatnak személjnek külömb=
sége

sége: ugj a' személyeknek
egymástol való külömbsége:
az Isten Fiának öröktöl=
fogván való születése az
Atjának maga meg-esmérése
által; a' külömbözö személ-
jeknek állati egysége: a'
tulajdonságok közösülése:
és hasonlo éles elmésségek gjü=
möltsei. Ezek a' szok és ezek-
röl valo Judománjok világo-
son nintsenek a' sz: Irásban;
hanem az emberi agyok okos-
kodási gondolták 's gondol-
ják. Valljon azért ezeknek
találoi 's tanitoi /: hogy
most az Irás magyarázok-
rol ne szolljak, kikröl a'
9. Erösseg ben:) nem az ma-
gok jozan okosságokkal
élneké? mind a' sz: Irás tit-
kor

kor értelmének keresésére, mind az Istenről való Kérdéseknek meg-fejtésére? Miért tiltják hát azt másoktol, a' mit magoknak meg engednek ——?

É felett: Minden Vallás-bélick miért tanittyák az Okoskodásrol való Judománt? és azzal, mint minden természeti 's természetfelett való dolgokra ki terjedett eszkōzzel; miért élnek a' Sz: Irásokban vagj Istenről való Judománybanis?

Ha az okossággal; melljel való helljes élést az Okoskodásrol való Judomány tanittja; nem kell élni az Istenrol valo vetélkedésekben? Héj ábj tanitják az Okoskodás réguláit?

Tizen

Tizennjoltza dik Erösség:

Végre: Mint égj Joldalék helljett légyenek némelj Bizonyságok; melljekkel á kūlōmbōzō Vallásu Keresztének kōzzūl való Judosok azt tanittyák; hogy az Istenrōl való Judománjban vagj Vallás dolgábanis hellye és haszna vagyon á jozunokosságnak: Lactantius (: Lib. Instit. 2. de Origine erroris. (. 8:) tanittya: [: Oportere ea in re, in qua vitæ ratio versatur, qualis est Religio, suō quemq́ judiciō niti, ad investigandam, et perpendendám veritatem, potiūs quām credentem alienis erroribus decipi, tanquam ipsu

rat.

rationis expertem :) Szükséges az Istenről való Judo=
mánjban kinek kinek maga
itéletével élni az igasság-
nak meg visgálására, in=
kább; mint sem más tévelj-
gése által, mint valami eß-
telen, meg-tsalatta sszék. Il-
gyan ott feddi azokat, a'kik
minden itilet tétel nélkül a'
Régiek találmánjit heljben
hadják, és másoktol; mint
az oktalan állatok, vezettet-
nek. 's a't.

Tertullianus /: de Pœnit.
C. 1. Quippe res Dei ratio; Quia
Deus omnium Conditor, ni=
hil non ratione providit,
disposuit, ordinavit, nihilqz
non ratione tractari intel=
ligiqz voluit:) az az: Isteni.

dolog

dolog az Okosság; mert a' mindeneket teremtö Isten. mindent okossággal látott, rendelt, igazgatott, és azt akarta, hogy mindent okossággal értsünk meg és vis=gállyunk.

Augustinus irja: (: De Trin. L. iv. C. 6. Nemo sobrius contra rationem aliquid dicit aut statuit:) A' ki jozan, az okosság ellen semmit nemond, nem erösit. Ugyan ö: (: Epist. ad Marcell. 7: Si manifestæ certæqz rationi velut Scripturarum objicitur autoritas, non intelligit, qui hoc facit, nec Scripturarum illarum sensum, ad quem penetrare non potuit, sed

suis

sum potius objicit veritati;
nec quod in ijs, sed quod in
seipso, velut pro eis invenit.
opponit:) Ha valaki a'nyil-
ván való világos igasság
ellen a'Sz: Irás méltóságat
hozza elö, a'nem érti sem
a'Sz: Irás értelmét, az hová
ő nem érkezett, hanem a'ma-
ga értelmét teszi az igasság
ellen; nem is azt, a'mit a'Sz:
Irásban; hanem a'mit az hé-
jett magában talál, tészi
ellenében.

Joannes Ludovicus Vives
(:de Verit Rel. Xt. L. i:) mondja:
(: Ratio in oculos atqz in ip-
sum animum ut lux se ingerit,
omnia pervadit ac vincit:
Modo ne quis veritatem ex-
cludat, et velut oculos claudat,
ad

ad splendorem. Sicut facul=
tas vegetabilis ad sensus
est via, hi verò velut gradū
substernunt, quo ascendamus
ad mentem; ita humana &
naturalis ratio manum præ-
bet exteris, ut ad Divinam
lucem contuendam sese eri-
gant et confirmentur:..)
Az okosság a'szemben és az
elmében, mint valami vilá-
gasság bé hat, mindeneket
el jár és meg-gjöz, tsak
valaki az igasságot ki ne-
zárja, és mint egj a'vilá-
gosságra szemeit bé ne zár-
ja: Mint az éltető tehetség
ut az érzékenségekre, ezek
pedig mint egy gráditsok
az elmére; ugj a'természeti
okosság kezen fogva vezeti
az

az idegeneket, hogy a' mennyei
világosság nézésére fel emel-
kedjenek és abban meg-erő=
sedjenek.

Baronius Cardinalis (: Tom.
Annal. Eccl. 2. Appendice ad
Lectorem:) a' Papista Eccle=
sián kivül levő Olvasot, ha
tsak az igasságot szereti, és
az ő irását szorgalmatoson
meg-olvassa, méri az ő mun=
kájának itélő-birájává ten-
ni; (: Cum :: quod æquissimum
judicem decet:) tranquilla
ratio, mente integrâ atque
sincerâ, omni animi perturba-
tione semotâ, depositisque
privatis affectibus, in neutram
partem inclinans, sublimio-
ri throno in medium collocato
consideat. Si talem, té Ju=
dicem

dicem præstas. teipsum men=
te turbatum ad te ipsum puro
mentis obtutu cuncta exa-
ctius disquirentem libentissi-
me provocamus. Ingens sa-
ne us humanæ insidet rati-
oni; si tamen nullis constricta
compedibus, in omnibus libe-
ra, liberè agere permittatur:)
Mert a' tsendes jozan=okosság
(: mellj az igaz Birohoz il-
lik:) az elmének minden há-
borodása és különös indula
tok nélkül lévén; sem arra,
sem erre nem hajolván, a'
leg felsöbb poltzon középbe
ül. Ha illyen Biro lészesz,
magad Birájává örömest
tészünk. Nagj ereje vagjon
bizonnjára az emberi Okos=
ságnak, ha meg nem köttetik,
sōt

sot mindenekben szabadoson
tselekedni meg engedtetik.
Es ott példákot hoz elö: Mi=
képpen a' Sidok a' Samaritá-
nusokkal vetélkedvén, a' Po=
gánj Birák itilete szerint
gyozedelmeskedtenek: Ori=
genes is közönséges meg egje-
zésböl választott Pogány Fi-
losofus itélete szerint, öt e-
retnekeket meg gyözött: Ugj
Arkelaus Püspök a' Pogánjok,
mint meg egyezésböl arra
választott birák elött, amaz
fö Eretneket a' Manest meg-
tzáfolta. 's a't.

Franciscus Suarez Jesui-
ta igy ir: I: in metaphysicæ
suæ Prœmio: Divina et Su=
pernaturalis Theologia, qua-
quam divinō lumine, princi-
pūsqz

piisq̃ a' Deo revelatis nitatur, quia tamen humanõ discursu et ratiocinatione perficitur, veritatibus etiam naturæ lumine notis juvatur, eisque ad suos discursus perficiendos et divinas veritates illustrandas tanquam ministris et quasi instrumentis utitur. &c. Prima Philosophia sacræ ac supernaturali Theologiæ præcipuè ministrat, tum aliàs, tum etiam quia ea naturalia principia explicat atq̃ confirmat, quæ res universas comprehendunt, omnemq̃ doctrinam quodammodo fulciunt atque sustentant. :] A' szent Irás jollehet az Istentól ki jelentetett világosságtal függ; de mind azáltal emberi Okoskodás

kodás által megjen tökélletesség-
re, és a' természet világánális
nyilván valo igasságokkal se-
gittetik, és azokkal a' maga
vetélkedésének meg-erösitté-
sére, és az Isteni igasságoknak
világosittására mint valami
szolgákkal és eszközökkel
él.'s a't. A' Jozan-Okosság a'
Sz: Irásnak szolgál, a' men-
nyiben azokat a' közönséges
igasságokat magyarázza
és meg erösitti, melljek min=
denekre ki terjednek és min=
den tudománjoknak némü
némü fundamentumai.

Valerianus Magnus Capu-
cinus (: Judicio de Catholico-
rum credendi regula L. 1. C. 8:)
tanittja, hogy az itiletnek
természeti régulája (: vagy
a' jozanokosság:) nem csak a'
Logikának, Filosofiának, azaz:
a'

á kūlsō világi Judománjoknak
sōtaz Istenben valo hitnekis
fundamentuma, és hogj az
okos elmének terméßeti vilá=
ga bé foglal mindeneket, ugj
hogy lehetetlen annak meg-
jobbittatni, á felsōbb világos-
ság által.'s á't. [: Ut confi=
dentißimè judicem nec De-
um poße facere ea, quæ in
illa luce mentium intelligo
eße impoßibilia. v. g. Judi-
co Deum non poße efficere
quòd pars sit major suō
Totō. Deum non poße velle æ-
ternam damnationem justi.
Idem. C. ix. Et dato Casu, quod
mundus universus et angeli
omnes, nedum universa Ec-
cleßia satagerent evertere
præfatum meum judicium,
nihil efficerent. Quod si quis
instaret, captivandum esse
iu-

in obsequium fidei cousque nostrum intellectum, ut in dubium trahamus, vel falsam in aliquo casu ponamus regulam judicandi inditam nobis à natura; dico: necessariò eo ipsò everti ipsam fidem: cum sit absolutè impossibile credere alteri cuicunque sine ratiocinatione, per quam concludatur tum cui creditur nec decipi, nec decipere; quæ ratiocinatio, ut patet, non consistit sine hactenus explicata naturali regula judicandi:] Él annyéra, hogy bátron itilem, hogy az Isten sem tselekedheti azokat, meljek az elme világ-ánál lehetetleneknek láttatnak 's értetnek. P. O. ugy itilek, hogy az Isten sem tselekedheti, hogy valamelj réßetske nagyobb le-

egy-

gyen annál, a'minek része, és
hogy az Isten az igaznak
ōrōk kárhozattját nem a=
karhattja. Es (:alább:) ha-
szïntén az egész világ, min-
den Angyalok, és az egész
Ecclesia ūgyekeznék ezt az
én itiletemet fel forgatni,
semmit nem tselekednének.
Ha valaki azt mondaná, hogj
meg kellene fogni vagy kōt-
ni értelmünket az hit enge-
delmére el annjera, hogj két-
ségben hozzuk, vagj valami
dologban hamisnak tartsuk
a'természetben oltatott ité-
letnek régulájáṭ, vagj az
okosság itiletét? Erre azt
mondom, hogj ezzel szükség-
esképpen az hit fel-forgatta-
tik, holott éppen lehetetlen hin-
ni valakinek okoskodás nél-
kül

kūl; melybōl njilván légjen az,
hogj a' kinek hiszünk meg
sem tsal, meg sem tsalatik;
a' melj okoskodás meg nem
álhat az eddig meg magja-
rázott itiletnek természetbé-
li régulája (:v. okosság:) nélkül.
Ugyan ez az Iró: (: L. IV. C.
xi: At ego impavidus pronun-
cio Catholicam sententiam:
1. Quilibet et quælibet ho=
minum etiam infidelium po-
test ac debet judicare de Re-
ligione Christiana; an Deum
habeat autorem, qui per Je-
sum a' Nazareth vocet ge-
nus humanum ad vitam
æternam, Hoc judicium fit
ratiocinando. &c. 2. Qui=
libet et quælibet potest ac de-
bet secum definire veram ex
multis sectis Christianorum,
quæ

quæ nimirum sit vera Ecclesia Dei et Christi ejus, iis argumentis, quorum capitale sit ipsum regnum Cælorum accuratius inspectum. &c.]

En bátron ki mondom a' kōzōnséges értelmet: 1. Minden ember, még az hitetlenis tartozik itéletet tenni 's tehetis a' Kereßténi Tudománjrol: Valljon az Istené annak szerzö oka, a' ki a' Názárethbéli Jésus által hivja az emberi nemzetet az ōrōk életre. Ez az itilet léßen okoskodás által. 's a't. 2. Minden ember tartozik 's lehetis magában elvégezni, melljik igaz a' Kereßténi Vallások kōzzül, t.i. melljik az Istennek és Kri-

stusk

stusnak igaz Ecclesiája; azok-
kal az erőss egekkel, melljek
kőzzül fő az Istennek Orszá-
ga; meg-visgálván t.i. szor-
galmatoson mi á Boldogság &c.

Thomas Anglus ex Albüs
[: Villicationis de medio ani=
marum statu Introductio=
ne:] igj irt: [: Ea est ratio=
nis nobilitas, et in humana
naturam, cum recte dispo=
sita est, dominatio, ut si quid
demonstratione confectum
est, id certum sit nulla pos-
se autoritate convelli.
Quid enim audeat autori=
tas, nisi eam ratio, veritatis
esse tenacem pronunciaverit?
aut poterit ratio hoc de ipsa
sentire si demonstrationi cre=
dat oppositam? :] Az az okosság-
nak méltosága, és, ha helljin vau,

az

az emberi terméßeten való uralkodása, hogj a' mi azáltal meg=mutattatik, az semmi méltosággal, erövel elnem rontathatik; Mert semmit ér az Méltoság, hanemha azt mondja az okosság felölle, hogy az igasságnak örizöje: Illjennek pedig nem tarthattja, ha a' meg mutatott igassággal ellenkezik.

A' Lutheranusok közzül Meisnerus socinus ellen disputalván azt irja: [: Ubi est vera realisq; repugnantia seu contradictio, ibi falsitatem aliquam, quæ credi non debet, subesse, certū est. Et postea: Ex quibus porrō apparet, propriè loquendo, nullum mysteriū esse contra rationem, in vero usu constitutā :]

Az

Az hol igaz és valoságos ellen-
kezés vagy ellen mondás van,
bizonyos. hogj ott hamisság
vagyon, mellj et nem kell hinni.
Alább: Mellyekből továbbá
láczik, tulajdonképpen Szol-
ván egj Titok sintsen a' Jo-
zan okosság ellen.

Keslerus (: Examine Logicæ
Photinianæ (oroll. 5:) azt m:
I: Qui sensus manifestam in-
fert absurditatem, et palpa-
bili impugnatione rectæ Ra-
tioni adversatur, ille admitti
nequit: et proinde alius ver-
borum sensus, beneficio admi-
niculorum legitime interpre-
tandi est quærendus. Quod e-
nim directe est contra recta
rationem, est contra ipsum Deum,
quandoquidem recta ratio
Deo non repugnat, sed ejus
prin.

pronunciata sunt verissima, é fonte veritatis Deo deducta. Valet igitur: Donum dono non repugnat, et Deus per principia rectæ rationis non est sibi ipsi contrarius in Scripturis loquenti. Idem ibidem pag: 36. P. Universalissima rationis principia [: v. c. de contradictione vitanda :] in omnibus omnino disciplinis vera esse, nigue ipsa Theologia locum habere, asserit:]. A' melly értelem képtelen, és tapasztalhatóképpen ellenkezik a' józan-okossággal, azt nem lehet bé venni, azért is az helly es magyarázatnak eszközei által, más értelmét kell a' szóknak keresni; Mert a' mi egyenesen a' józan-

okossag

okossáo ellen vagyon, az az Is-
ten ellen vagyon; holott az
okossáo az Istennel nem el-
lenkezik; sőt annak mondá-
si igazak, melljek az igas-
ság kutfejébol az Istentől
származnak. Itelljen hát,
hogy az ajándék az ajan-
dékkal nem ellenkezik, és az
Isten az okossáo által ma-
gával nem ellenkezik, mi-
dőn szóll a' sz: Irásokban.

Vegyen ott (:pag. 36. &c:) azt
erősitni, hogy a' józan okossáo
regulája (:p.o. az ellenkezés-
nek el-távoztatásárol:) min-
den Judományokban igaz,
és annak az Istenről való Ju-
dományban is helye vagyon.

Danhawerus (:Idea boni
Interpretis. pag. 91: Vera causa

cog.

cogens tropicam explicationem est. 1. Contradictio manifesta, quæ nullã ratione potest conciliari. &c. 2. Causa cogens tropicam explicationem est sensũs manifesta ac certa absurditas, orta vel 1. ex historiæ profanæ et eventus dissonantia, vel 2. ex prædicationis Logicæ impossibilitate, quodqz v. c. Disparatũ de disparato dici nequeat.

Idem, idea boni Disputatoris scripsit: Scripturæ sensum non posse esse eum, qui sanæ seu certæ et manifestæ rationi contradicat. &c.]

Miért kelljen valamelj szonak, mondásnak, a' tulajdõ értelmen kivül más értelmét keresni 's ugj magyarázni, annak igaz oka. 1. A' njilván

való

való ellenkezés, mellyet semmi-
képpen nem lehet meg-egyez-
tetni. &c. 2. oka. az értelem-
nek nyilván való és bizonyos
képtelensége; mellyből származ-
zik, vagy 1. valamelly külső
Historiának és annak ki-me-
netelének ellenkezéséből. Vagy
2. midőn két meg-különböz-
tetett dolog egymásról nem
mondathatik. Vgyan ez
(:Idea boni Disputatoris p. 116:)
írja: Az Írásnak nem lehet
az az értelme, mellyel a' józan-
okosságnak ellene mondjon. &c.
A' Calvinisták közzül Ja-
cobus Grynæus (:in Disput.
Hejdelb. de S. Cœna th. xvi:)
feddi azokat, a' kik a' józan-
okosság bizonyságtételit ki
rekesztik az Istenről való Ve-
télkedésekből, és (:th. 25:) azt

mondja: [: Rationi humanæ quæ post regenerationem Spiritualis facta est, fidem non derogamus:] Az emberi Okosságnak; melj az ujjonan valo Szūletés után lelki lett, hiszünk.

Rodolfus Goclenius (: Præf. in Controv. Log. et Philicas:) a' tōbbi között irta: [: Nec verum est, rationem et sensus prorsus cum fide, et hanc cum illis ex diametro pugnare. Multa quidem supra naturalem rationem docet Scriptura: sed nihil docet, quod omnino sit contra eam. &c. An de Capite aliquo fidei differens Theologus rationis discursum non adhibet? Non certè vult videri spoliatus ratione. Et

mox

mos ibidem: Ipsa igitur Philo-
sophia, ipsa ratio, non repu-
gnat per se Deo et veritati Di-
vinæ; sed homo illâ abutens.
neque vitium hoc personæ, re-
ferri patitur ad rem, aut per-
sona male indigne tractata.
Ad extremum, divina prorsus
non convenire cum rebus crea-
tis in notionibus, crassus
amentium error est.]

Nem igaz, hogy az okosság
és érzékenségek az hittel,
és ez amazokkal általjában
ellenkeznek. Sokákat tanit
a' Sz: Irás, melljek a' termé-
szeti okosság felett vadnak, de
semmit nem tanit, a'mi éppen
ellene légyen. &c. A'ki az hit
valamely tagazatjárol tanit,
valljon nem elé a' józanokos-
sággal? Nem akar bizonnyára

okos-

okosság nélkül valonak láttatni.
Alább ugjan ott: Azért az O-
kosság és világi külsö böltses-
ség magában az Istennel és
Isteni igassággal nem ellen-
kezik; hanem a' jozanokos-
sággal vissza élö ember; és
a' személj vétkét, a' ki rosszul
forgattja a' dolgot, és rosszul
él azzal, nem lehet azon do-
lognak tulajdonittani. Végre:
Azt álittam, hogj az Isteni
dolgok a' teremtett dolgokkal
meg nem egjeznek az esmé-
retben, esztelenekneck vastag
tévelygése.

Comenius (: Physicæ Synopseos
Præfatione:) irta: [: Qui scri-
pturæ soli, sensu et ratione
non auditis, attendunt, illi
aut mundum præterrehunt,
aut res non intellectas Carbo-
naria

varia fide mutuunt: aut literam
secuti absurda et superstitiosa
quæque credenda sibi proponut:
ut Pontificii in absurdissima
illa Transubstantiatione sua &c.
Et paulo post: Nam quemadmo-
dum nihil in fide, quod non
prius in intellectu; credente
enim scire oportet, quid cre-
dendum est. Hinc Scriptura
passim ad audiendum, videndum, gustandum, considerandq;
fidemq; ex auditu venire asse-
rit. Et postea: Nihil fides af-
fert, quod rationi contrarium et cum ea pugnans sit:
(licet afferat quæ præter et
supra rationem sunt) sed
omnia talia, quæ ratio non
solum autoritate victa con-
cedit, sed et rebus ipsis ve-
re inesse deprehendit, adeoq;
de suo, quod eidem veritati
fir-

firmandæ et illustrandæ serviat, quærit et invenit.:]

A'kik tsak a' Sz: Irásnak szavaira figyelmeznek, az érzékenségre és okosságra nem vigyázván, azok vagj a' világon kivül járnak, vagj az nem értett dolgokat, a' más itilete szerint hiszik; vagj tsak a' betüt, vagj betü szerint való értelmet követvén; képtelen és babonás dolgokat hisznek; mint a' Papisták amaz képtelen értelemben, melj szerint a' kenjérnek Kristus testévé való változásat hiszik. &c.

Alább: Mert semmi nints az hitben, melj elébb nints az értelemben; mert a' ki hiszen, tudni kell, mit kelljen hinni. Innen a' Sz: Irás int gyakorta

az

az hallásra, látásra, kostolásra meg-vis gálásra, és az hitet az hallásbol szárma zni mondja.

Alább: Az hit semmit nem tanit a'mi az okossággal ellenkezzék (:ha szintén tanit is az okosság felett valokat:) hanem olljanokat tanit, melljeket a' jozanokosság meg-gyōzetvén, nem csak meg-enged, sōt a' dolgokban lenni ęsre vészi, azértis a'mi azon igassag világositásara 's meg-erősittésre szolgál, keresi meg-találja

A'kik azzal ditsekednek, hogj a' bennek lakozo lélek által belsōképpen jelentetnek meg ō nékiek a' titkok; ha ezt valaki nékiek kéttségbenhozná, semmiképpen meg nem

biz-

bizonyíthatnák; mivel az okos-
ság-ot a' lelki dolg-okban, mint
az hit dolgában meg-vetik;
Mindazáltal vagy akarnak
vagy nem, némü némü okos-
kodással élniek szükség a'
sz: és üdvesség-es dolg-ok
meg-itilésében; mely nélkül
az ellenkezőket, vagy ellenke-
ző jelentésekkel dicsekedőket,
semmiképpen meg nem záfollják.
és magokis, mint okosság nél-
kül való észelősek bolondos-
kodván, az igazság helljett a-
kármely hazug-ság-okat, a' tit-
kok nevezete alatt bé-vehetnek.

Azok közzül Robertus Bar-
clajus, meg vallya ugyan, hogy
az Isten lelkétől lett belső jelen-
tések, mellyek az igaz hitre
szükség-esek, a' józan okosság-

nak.

nak, és a' Sz: Irás külső bizonj-
ság-tételinek ellene nem mon-
danak, ellene sem mondhat-
nak, mindazáltal nem kö-
vetkezik s: ugj mond: j abból,
hogy ezeket a' belső jelenté-
seket, a' Sz: Irás külső bizon-
ság-tételihez, vagj a' termé-
szeti józanokosság-hoz, mint
bizonjos rabb mértek sinorhoz
kellene szabni: Mert az Isté-
ni jelentés s: ugj mond: j és a'
belső világosítás tiszta és vi-
lágos lévén, az ep értelmet
maga a világos fenjével meg-
győzi, és az egjet értésre, v.
azon való nyugodalomra ösz-
tönözi. &c. De, kérlek, hon-
nan tudod, hogy valakinek
értelme ep állapotban vagjone
vagy nem? Honnian lehet meg
ismérni, hogy ez vagy amaz

jel.

jelentés az Isten lelkétől 's nem
mástol származott? Es hogy
az a' jozanokosságnak elle-
ne nem mond; hanem ha e-
lébb, mi a' jozanokosság, mi
az ellen-mondás, mi annak
törvénye 's régulája, a' jozan-
okosság világánál meg ismérte-
tik. Mint az Arany és Ezüst
jóé és valoságos a' Proba=kő
mutattja meg; ugj a' mondá-
sok igazaké vagj hamissak
a' jozanokosság itilete vis-
gállja esméri meg. Sőt ha igaz-
is az az értelem, szükséges
hogy az emberi értelem azo=
kat az Isteni jelentéseket meg
értse, hogj meg értvén azo=
kon meg-nyugodjék. Elég az,
hogj azok az Isteni jelentések
a' jozanokosságnak soha ellené
nem mondhatk. mint meg vallja Barcl:

Némely

Némelly
Ellen=Vetéseknek
MEG FEJTESE.

Azok ellen, melljek a' Jozanokosságnak az lsteni dolgokban való hasznárol mondatnak, akadáljul vettetnek némelj dolgok másoktol. Melljek hogj valakit meg ne akadály ozzanak, illik a' nevezetesebbeket meg-fejteni tsak rövideden: Azok azért, a' kik okoskodással akarják meg-bizonjittani azt, hogj nem kell okoskodni, melljel magokat meg-tsufollják, a' többi között azt mondják: Az emberi Okoskodás könnyen meg-tsalatik 's meg-tsal; mint azt sok emberekben, sok

dolg

dolgok felöl láthatni;
Azértis nem lehet ezt az Okosságot's annak itiletit a' Vetélkedésekk egyenes mérték sinorjául fel-tenni?
Felelet: Ha ez az Ellenvetés közönséges értelemben tenne valamit, következnék, hogy semmiféle dolgokban, akár a' természeti, akár az erköltsöket néző Judománjokban, akár külső Mesterségekben, semmit igasságnak, vagy hamisságnak tartani nem lehetne, hanem mindenkor, mindenekröl kételkedni kellene; De ha szintén sok emberek, sok dolgokban hibáznakis; de mindenek minden üdöben,'s mindenekben nem tévelyegnek. Vadnak olljan njilván valo igasságok, mel-

jek

jek felől, minden emberek, ha
traknem észelősök, vagy vak-
merő bolondok, könnyen meg-
egyeznek. Illjenek azok, mel-
jek a' xi. Erősségben elől-szám-
láltattak.

Azok körülis, melljek a' kül-
ső érzékenységek által, úgy
a'mint látratnak, elmének e-
leiben tétetnek, néha a' vé-
lekedés meg-csalatik; De
azért az épségben, akadály
nélkül lévő érzékenységek
bizonyságtételét nem illik
meg-vetni. Mert a' Krisrus
is akarván meg-bizonyítani
hogy valósággal fel-támadt
az halálból, a' Tanitványok
érzékenységeit vette bizony-
ságul. Luk. 24. 39, 40.

Ha valaki azt mondja: Hogy,

nemely

némely dolog néha az elméneк
kétségesnek láttatik, igasság-
é vagy hamisság, lévén mind
két részre erősségek: Ekkor
meg kell vizsgálni, egyben vet-
vén az okokat rendesen, valjon
egyik a' nagyobb erősségekre
nézvé, a' másnál nem igazabbé,
és ezt akkor amannál előbb
kell betsülleni. A' kétségés
dolgokrol pedig, mig kétsé-
gesek, semmit, mint bizonyost,
erősíteni nem illik.

Továbbá: Megjedzésre mél-
tó, ha néha nehézis meg-ha-
tározni, mi légyen bizonyos
igasság; de nem olly nehéz,
mi légyen hamis és képtelen
dolog a' józanokosság által
meg-ismérni.

Sokan azt mondják: Minden
embernek elméje az 1steni dol-
gok-

gok látásában vakoskodik; mert az
elsö embertöl tselekedett eredendö
bün által, mind az ö, mind minden
maradékinak jozanokossága meg
vesztegettetett és vakittatott. De
hadván most erröl az Eredendö
bünröl való hosszas visgálodást,
azt mondom, hogy helljesen nem
mutathatik a' meg, hogj az ál-
tal az egy bün által ugy meg vesz-
tegettetett volna nem csak Adám-
nak, söt minden tölle származott
maradékinak természete, és okos
lelke vagy elméje, (: jollehet ugj
vélekednek sokan, hogj a' lélek
nemis Adámtol vészen eredetet:)
hogy a' mit Adám a' bün elött
meg-ismérhetett, azt ma valamelj
ember hasonloképpen meg nem tud-
hatná; Mert Adám Utanis az em-
berek, emberek, az az: Okosok,
vagj az okoskodás tehettségével
fel ruháztattak, és a' közönséges
igasságokban meg egjeznek.

Az

Az Adám vétke utánis az Isten az embereknek ūdvességes tudománjokat tett eleikben, és ezzel azt akarta, hogy megértjék, melly illetlenülesett volna, hogy vagy ha ōmaga azok értelmét meg-vakitotta volna, vagy meg vakittatni engedte 's tudta volna. Innen a' Papisták közzül némellyek, jollehet az eredendö bünt hiszik, mindazáltal ugj vélekednek, hogy az elme és értelem az eredendö bün által meg nem vesztegettettek.

Irta ugjan 52: Pál; hogy a' lelkes ember meg nem foghattja azokat, a' melljek az Isten lelkéjei 1 Kor. 2. v. 14.

De 1. Nem mind lelkes ember az, a' ki ember. A' lelkes emberen a' jelentetik, a' ki, csak a' világi életre néző, érzékenségeket gyönjörkedtetö

dolg.

dolgokat nézi, hasonlatos lévén az oktalan állatokhoz, tsak az oktalan kívánságnak igazgatását követi. Lásd hasonló szót Jak. 3. is. és Jud. v. 19.

De találtatnak még az Evangyéliumi világosságon kívül levő emberek közöttis olyanok, a'kik nem illyen oktalan elmejüek. Különben is héjában hirdettetnek az Evangyelium az embereknek, minek elötte lelkiekké lennének, ha annak bé-vételére alkalmatlanok volnának.

2. Nem azt mondja az Apostol, hogy a'lelkes ember semmiképpen elméjével meg nem foghattja, az az: meg nem értheti az Istent's lelki dolgokat; hanem hogy azokat nem ismeri igazaknak, joknak, hogy.

gyö-

jovallja's bé végye. Az emlitett helyben 1 Kor. 2. 14. vagyon ez a' szó: δέχεται, mely szó olvastatik másuttis, mint Mat. 10. 14. 40. 41. 42. Rg. xi. 14. Luk. 8. 13. Tsel. xi. 1. Gal. 4. 14. &c. a' meljekben bizonujára ez a' szó δέχεται, nem jedzi ezt: érteni, vagy értelemmel meg-fogni, hanem bé fogadni, bé venni; tehát itis nem jedzi, hogy nem értheti; hanem hogy nem fogadhattja, bé nem veheti.

Es midōn mindjárt mondatik az emlitett helyben 1 Kor. 2. 14. meg sem tudhattya azokat, nem ugj kell érteni, hogj nem volna néki természetbeli tehettsége azok meg tudására, hanem hogy az ō testisége, kivánsagi azt néki nem engedik. Ilyen Moralis erkōltsekre nézö tehet.

tehetetlenségről gyakorta van
szó a' sz: Irásban, mint nevezetesen, Rom. 7. Es noha nem
ismérheti joknak, hogy bé végyé, mig lelkes ember; de nem
kell azt erősitteni, hogy azt
a' lelkes elmét le nem teheti
mig szent lelket nem vészen;
melj rend szerint azoknak
szokott adatni, kik az hirdetett és meg értett Evangeliumat, mint igasságot hit által
bé vették.

Ide való a' mit ir azon Apostal,
Rom. 8. 7. A' testnek bōltsessége
(:inkább indulattja, kevánsága
vagy szorgalmatossága, ūgjekezete:) ellensége Istennek,
vagj ellenkezés az Isten ellen.
Az hol nem az jozanokosság
haszna, vagj azzal való élés,
hanem a' testi kevánságokat

bé tüll

bé tölteni akaró ugyekezet fed-
detik's meg-vettetik. Hasonló
mondás, midön é ülágnak
böltsessége 1 Kor. 1. 20. R. 3.
19. és á testi Böltsesség 2 Kor.
1. 19. nem jovaltatik meg vettetik.

Némelljek azt mondják:
Mélljek az Hit Titkai, és mi-
vel az emberi Okosság felett
vadnak, nem éri fel azokat az
Okosság? Felelet: Valljon ezt
nem tudták é á Kristus és A-
postalok? Ha tudták, miért pa-
rantsolták, hogj az Istenröl
valo dolgokat az Okosságh
által esmérjük és itelljük meg?
Lásd felljebb á 12 dik Erösségben.

Légyen ugy, hogy á termé-
szet felett való dolgok, vagy az
Hit titkai légyenek á jozan-
okosság felett, (: á mennyiben
az okosság azok természetit
és modjait által nem láthattja,

mini

mnémůek a' természetbéli dol=
gokbanis sokak találtatnak:)
De nintsenek a' Jozan okosság
ellen ugy, mintha azt tanit-
tanák, hogj ugyan azon do-
log egj szersmind vagjon is, nin=
tsenis: Igy hogj az Isten örök-
ké való, ugj hogj kezdete nem
volt, Titok; melj ugy láttzik né-
mellyeknek, hogy ezt az o=
kosság fel nem éri; De a' jozan-
okosság által láttja, hogy az
nem lehetetlen dolog, sőt szük-
ségesnek tanittja, hogy a' min-
den dolgok elso Okának más
oka, az az: kezdete ne légyen.
Hogy az Isten teremtette az
Eget, Földet, csillágokat, mi-
dőn nem volnának, a' jozan-
okosság felett vagjon; de nem
ellenkezik azzal; kiváltképpe
ha nem tellyességgel semmiből;
melj

melj a' 52: Irásban fohol nem
irátik, hanem forma és ékes-
ségnélkül való materiábol te-
remtette, mint irátik Bölts.
xi. 18. Hogy a' meg-holt em-
berek fel-támasztátnak, tsudá-
latos dolog; de nem ellenké-
zik az okossággal, nemis kép-
telen és mag-ával ellenkező do-
log.

Elő hozatnak itt a'

TSVDÁK

mellyek a' természettel és
józan okossággal ellenkez-
ni látnatnak, mégis azokat
hinnikell? Felelet:

A' Tsudák természet felett,
vagy a' természet rendes fo-
lyása kivül való dolgok; De
azok mind azáltal nem ellen-
keznek a' józan-okossággal.

Sőt ugy

ugj hogj annak közönséges es-
méretit, tudását fel-forgassák.
Igy á' tüz nem égette meg a-
maz égö kemenczében vettetett
3. férfiakat; nem hogy nem
lett volna égetö ereje, hanem
hogj á' kemenczében be szállott
Angyal harmatus szelet tá-
masztott á' tüz közepében; mely
á' tüz erejét azoktol el rekesz-
tette, hogy ne égetné. Lásd.
Dan. 3. 49, 50. Igy midön
Jos. 10. 13. á' Nap megállani,
es 4 Kir. 20. vissza menni mon-
datik; ez sem ellenkezik a
jozan okossággal; mivel nem
lehetetlen dolog, hogy á' mi-
képpen az Orának mestere an-
nak mutatojat, mikor akarja,
vagj megálittja; vagj vissza
huzza; Ugy ennek á' nagj
világnak teremtöje az Isten,
vagj

vagy a' Nap golyobissát meg
álitotta, vagy vissza téritette;
vagj inkább, mely helljesebb,
a' fōld golyobissát ugy for-
ditotta, vagj ugy igazgatta,
hogy az embereknek ugj lát-
tzott, hogj a' Nap megállott,
vagj mintha vissza ment
volna. A' sints a' jozan-
okosság ellen; midōn a' Kri-
stus meg-feszitetésekor a'
Nap világa inkább el-rejtetett
az emberek szemei elöll; mint
Hold tōltekor szokott lenni
a' természetben, melj Nap fogjat-
kozásának mondatik; tud-i.
Vagj a' sűrű fellegek, vagj
inkább a' Napbol ki jōvő gö-
zölgések által (: melljeket a'
mái természet-vis galo: bōltsek,
Nap motskainak, vagj homáljik
mondk:) bé borittatott v. el-fedeztetett.
Hogj

Hogy a' Szűz Férfi nélkül, Isten erejének általa fogadott 's szült, nints a' jozanokosság ellen, nemis lehetetlen. Az hol mindazáltal nem kell azt kōlteni, hogj a' szűz bé zárt méhvel szült volna.

Hogy a' viz fenekére esett fejsze az oda vetett fa után fel jött és fenn uszott. 4 Kir. 6. 6. tsuda dolog; de nem éppen ellenkezik a' jozanokossággal, meg lehet hogj valami Isteni erō által fel vonatott vagy mozgattatott a' Vas.

Hogy a' Kristus járt a' vizén, sōt Péteris kevéssé, mig az ō hitének ereje meg szünnék Mát. 14. tsudálkozásra méltó dolog, de ez meg-lehetett; vagj (: mint némelljekk teczik:) ideig a' viz meg kéménj edvén, vagj inkább az

emberi.

emberi test Isteni erő által fel e-
meltetvén.

A' Viznek hertelen borrá
való változása nints a' jozan-
okosság ellen; ha szintén mod-
ját e' változásnak nem tud-
jukis: Valljon a' boros nedves-
ség másunnan ki vétetvén 's o=
da tétetvén, vagy a' viznek ré-
szei változván, vagy más kép-
pen lett a' viz borrá. [: A' ter-
mészetbenis mindenkor vizből
lészen a' bor a' Nap melege ál-
tal, de időre, itt hertelen lett,
's tsakebbenis vān a' kulömb=
ség:] A' lett volna a' jozan o-
kosság ellen, ha ott bor lévé,
mégis a' viznek ize lett volna.

A' Kristus fel-támadása
után estve ajto bé zárolva
való jövése Janitványihoz,
és hertelen közöttek valo meg-
állása, nem képtelenség, ugy

lett

lett; mivel a' bé zárt ajto az ő. Isteni ereje által titkon megnyilt. Nem szükség pedig azt állitani, hogy akkor, vagy az ő husból és tsontból álló teste, a' fán által tűnt; vagy két testek együtt egy helyben voltanak.

A' több hasonlokban, hasonloképpen illik gondolkodni, ha szintén a' tsudálatos dolgok lételének módját nem tudjuk is, mind azáltal ezeket képtelenség és ellenkezés nélkül (: melly lehetetlenséget mutat :) Valóknak, vagy lőtteknek lenni hidjük.

Annak felette: Elégséges légyen néküünk az Isteni titkokat, úgy a' mint az Isten beszédében nyilván ki jelentette, meg-tudni, esmérni; De azokat

azokat, melljek ott világoson
ki nem jelentettek, meg sem
tudhattjuk; másképpen, mint
ott ki jelentettek, mondani,
vagy hitünk szükséges ágazatinak tenni, ne mérészeljük.
Sőt ha ugy, a' mint mondack,
értetvén, képtelenséget mutatnak, azt az értelmet Jadjuk el. A' dolgot lenni hidjük; de annak ismeretlen
vagj kétséges modját, ne
vizsgálljuk, ugy, hogy azt
kételkedésnélkül erősitsük,
holott más alkalmatos és
helljes magyarázattja is
találtathatik. Ide illik amaz:
A' ki a' Felségnek vizsgáloja,
le njomattatik a' ditsőségtől.
Prov: 25. 27. (: jollehet ezt mások másképpen fordittják és
magyarázzák:) mellj sokszor

fvvg.

forog azoknak szájában, á'kik á'ki nem jelentett titkokat visgállják, és mintha bizonjoson meg-tanulták volna, erősittik; és hogj azokat valaki visgállya nem akarják. Ide néz amazis Syrák. 3. 20. A'te elmédet felljül halado dolgokat ne visgállja d vakmerőképpen, és a'te erődnél nagjobbakrol ne tudakozzál bolondul.

Sokaknak kőzönséges és szokott ki-fogása a' Jozan Okosságbol vett kőzönség és Igasságok, Mondások ellen: Azok hasznosok és igazak tsak az emberi és természeti dolgokban; nem pedig az Ystenj, és természet felett valokban?

De ebben az haszontalan rejtékben nem lappanghatnak;

Mert

Mert azok a' mondások vagy igasságok nem csak az emberi 's természeti dolgok tulajdoni; sõt az Isteni és sz: dolgokban is közönségesek; úgy mint olyan közönséges Dolgok, melljek mind ezekhez, mind amazokhoz illenek, midõn közönségesen vétetnek. Illyenek azok, mellyek a' XI. Erõsségben elõ számláltatnak.

Bizonnyára éppen olyan igaz az Isteni, mint az emberi vagy testi dolgokban: A' mi Egy, meg oszolhatatlan õ magában. A' mi Egy vagy különõs, sokakról nem mondathatik. A' Tulajdonsága nem lehet a' nélkül, a' minek tulajdonsága. A' mi születik a' lészen. Különben a' következnék, hogy az Isteni Dolgokban:

A' mi

A'mi Egy, lehet Nem=Egj, az Ok, Nem=ok, a' Szülés Nem=Szülés, a' Jest, nem=Jest &c. és igj az Igaz, Nem=Igaz.

Sokan, kik az Isteni tisztelet Szine alatt a'jozan=Okosságot ki oltani ügjekezik, azt forgattyák: Az Istennél mindenek lehettségesek. Mát. 19. 26.?

Meg-valljuk müs, hogj az Mindenhato Isten a'dolgok rendes folyása felett vagy kivül valokat tselekedhetik, minémüek a' Valoságos Isudák; De a'mit az Isten tselekedhetik, nem hizoujos hogj azt tselekedje, mig meg nem jelenti, hogj azt akartais, tselekedteis. Es a'meljek a'természet folyását meg haladjákis, a'dolgok természetét,

vagj

vagy mivoltát, és az Istentöl a-
dott jozanokosság által tanit-
tatott igasságokat fel nem=
forgattják, el nem rontják.
Mert a'melljek ezt tfeleked-
nék, és ellenkezést, ellen mon-
dást (: hogy p. o. valami lé-
gyenis nemis:) tanitanának;
azok minthogj meg nem ál-
hatnak, mint költeménjek;
azok nem valoságok, vagy
semmik; azért is azokat sem-
mi erő, még Isteni hatalom-
is nem tfelekedheti; mint
ezt minden vallásban va-
ló értelmes emberek, a' jo=
zanokosság vezérlése által
meg-ismérik 's meg-vallják.
Azért az illjenek az Isten
mindenhatoságával haszon-
talan palástoltatnak. Kü=
lönb

lömben semmi bizonjos igasság meg nem álhatna, mely az haszontalan meg-külömböztetések, meg-határozások által fel nem forgattatnék. Igy mindenek bizontalanak lévén, semmit nem lehetne tudni némelljek tanittása szerint. Nem egyéb ez, hanem a' világosságban vakoskodni.

Sokan, midön az ö Vallásokbol képtelen és az értelemmel ellenkező dolgok mutogattatnak, szemekre vettetnek, azt jovallyák: Fogságban, vagy kötve, vagj foglyul kel vinni minden értelmet a' Kristus engedelmére, mintha ezt akarná S. Pál 2 Kor. 10. 5. De itt Sz: Pál magárol és hozzá hasonló Evangelium hirdetöiröl mondja; hogy ö fogságban tészen, vagy foglyul viszen minden értelmet vagy esméretet

a'

a' Kristus eng edelmére, tad i.
[: Dum armis militiæ non car-
nalibus sed spiritualibus, /: de
quibus ibi superius est dictum/
hominum aliorum Christo ad-
versantium mentes erroribus
addictas ad assentiendum
Religioni Christianæ, firmis
documentis probatæ, addu-
cerent, atq; humani ingenii
Commenta fidei, argumen-
tis irretirent. Benedictus
Justinianus Jesuita ad hæc
Pauli verba annotavit :]
Midōn a'mū vitéz segünkk
nem testi hanem lelki fegj-
vereivel /: melljekröl felljebb
szollott :/ a' Kristussal ellen-
kezō embereknek tévelygō
elméjeket, az igaznak lenni
meg-bizonjittatott Kereszténi
Vallásnak bé vételére vinnék,
és

és az emberi találmányokat az
hit erősségével meg-fogják,
vagy meg-győznek. Mint
egy Jesuita magyarázza.

Nem azt akarta Sz: Pál,
hogy az emberek a'magok
értelmeket úgy meg-fogják,
hogy észre nem vévén, meg
sem ítélvén, valljon a'mel-
lyeket hirdet, meg-egyez-
neké az igazsággal, vagy
nem, sőt ha az okossággal ellenkeznének is, és ma-
goknak ellene mondanák is,
vak indulattal, mint kétel-
kedés nélkül való igazsá-
got hé vegyék.

Bizonyára azok, a'kik
az értelem illyen meg-fog á-
sát tanittják, meg-mutatják,
hogy az ő értelmek fogságba,

tőmt

tömlöczben vagyon, ugy hogj az, értelemre valo tehettsé=gével nem él, hanem az ha-szontalan tévelygéseket igas-ság hellyett követi. De az Apostal azt akarta, hogj a' kik vészik beszédét, azt meg-értsék, 2 Tim. 2. 7. és meg itél-jék 1 Kor. x. 15. lásd felljebb a' 12. Erőssegben. Külömbz ha ugy mint ezek kévánnyák kellene fogságban ten-ni mindennek értelmét az Isteni dolgokban, hogj a' képtelen dolgokatis hinni kellene mint igazakat, tsak a' sz: Irás rosszul magyarázott szavaiban lenni láttas-sék valami szine; igj a' nem tulajdonképpe mondott szo=kohs tulajdon értelemben kel-lene venni. Lásd a' X. Erőssegbz.

Ez

E' szerint nem csak á Papisták
értelmét, melj szerint az Ur-
i Vatsorában valo keuyér
á Kristus testévé változik, &
bé kell venni á nem=Papistákk:
Sōt á Papistáknakis bé kell
venni á Lutheranusok, Kri-
stus teste mindenütt jelen=
voltárol való értelmét, és
mind á Papistáknak, mind
á Lutheránusoknak ōrōm-
mel kell venni á Kálvinis-
ták vélekedését, melj sze-
rint á Kristus valoságos
égben levő testét, lelkiképpe
mégis tulajdonképpen 's va-
losággal eszik á fōlden
levő emberek az Uri Vatso=
rában. Hogj á tōbbit el halgassa.
Szájokban forog ezis a-
zoknak, á kik azt akarják,
hogj á képtelem vélekedése-
ketis

ketis hidjük: Az Hit, hinni a'mit nem látz. Ide hozzák 's huzzák a'Kristus szavait: Boldogok a'kik nem láttak és hittek: Ján. 20. 29. Felelet:

Meg-vallom, hogy nagyobb vagj tökélletesebb az az hit, midön valaki azokat, mellyeket testi szemeivel nem lát, Jiszi mind az által igazaknak; ha t.i. azok igasságа ellene mondhatatlanul meg-mutattatott és el-hitettetett; mint az Isteni dolgokban, Isteni bizonjos bizonyság tételek által. Igy hiszszük hogj a'Világ az Isten igéje által teremtetett; igy hiszszük az Istentöl lett tsudatételeket. Igy a'Kristusrol valo Irásnak hiszünk; jollehet mü azokat a'megirt dolgokat nem láttuk; De a'lelki látás, vagj értelem az hittel együtt légyen, külömben az hit tsak vak=kön-

ujen

nyen=hivés volna.
Továbbá: Ha szintén jó is az az hit: Hinni a'mit nem látz. de nem jó hit az; Nem hinni hogy vagyon a'mit látz. Illjen hitet akarnak belénk oltani azok, a'kik azt akarják, hogy a'melljeket magoknak ellene mondani, és az igassággal ellenkezni meg-mutattunk, és az azokkal ellenkező dolgokat igazaknak láttjuk, mégis mint világos igasságot hidjük. P.O. Az Uri Vatsorában, jollehet nem tsak látással, hanem szaglással, iz-érzéssel kenjeret és bort, ezek tulajdonságibol látnak az emberek; mégis ezek azt akarják el-hitetni, hogy ott se kenjér sem bor nintsen. Holott a'Kristus ō maga Tanitvánjik

az

az látás és tapasztalás által bizonjitotta, hogy hinnék el, hogy ō néki teste vān Luk. 24. 29.

Végre: Hogj az látással az Hit jol meg áll; meg tanittattunk amá mondásokkal: Ján. 20. 8. látta és hitt v. 27. lásd meg az én kezemet &c. és ne légy hihetetlen, hanem hivō. v. 29. mivelhogj láttál Jamás hittél.

Mondják némellyek: Ha az Okossággal kell megitélni az Hit Kérdéseit; az nem hit, hanem Tudomány lészen. Tudni pedig és hinni ugy kūlōm bōznek, hogj jol meg nem egyezhetnek?

Felelet: Igaz ugyan, hogj tulajdonképpen hiszünk azoknak, melljek hiteles bizonj

zonyságok által meg-bizonjit-
tatnak; Judjuk pedig szoros
értelemben azokat, mellyek,
azoknak közél valo és szük-
séges okaibol njilván meg-
mutattatnak: De tágas ér-
telemben vévén a' Judománt;
Hinni és Judni nem ellenkez-
nek egymással, hanem jol
meg egyeznek 's együtt mu-
latnak. Láttzik ez a' Sz: Irás
szavaibol. lásd meg: Jan. 4.
42. Rx. 6. 69. Rx. 17. 8. Rom. 14.
14. 1 Kor. 15. 58. 2 Kor. 5. 1. 1 Ján.
5. 13, 15. Az Istent, a'kit ned
láttunk, hiszszük hogj vän,
mind azáltal hogy az hit-
nek ezt az elsö fundamentu-
mát mind mü erössen meg-
tartsuk, mind az Istent nem
hivö hitetlenek el-hidjék;

nem

nem külömben, hanem á' vegre keresett 's elö hozott okokkal ügyekezzük meg-mutatni. Lásd á' 8dik. Erosségben.

Niuts miért vessék ellenük, á' Quakkerek: Hogy igj mü az okosság-természeti világát igen fel-magasztalljuk; de á' 52: lélek természet felett valo világát pedig oltsárolljuk? Távul légyen: Mind áket világosságot az Istentöllenni meg-ismérjük, mindeniknek maga méltosságát meg adjuk, 's meg-hadjuk.

Amá' felsötöl nem vettetik el az alsó, hanem tökélletessé tétetik 's fel-emeltetik, és az hol tovább nem mehet á' természet világa; annak fogjatkozását bé tölti á' természet felett való, hozzá tévén

az

az Isteni titkoknak telljesebb
és világosabb jelenését. Lásd
meg, mit ir Krellius János
az hiveknek adatott Sz: lé-
lekről valo Tanitásában, ki-
vált a' IV. R. (de Effectis. Sp. S:)
az hol az Elöl járo beszédé-
benis ezt a' Sz: lelket, melly
az hiveknek adatik, az hit
bé vétele után, a' prædikál-
lás után meg irátott Evan-
gyeliumtol meg-külömbözte-
ti (:p. m. 15, 16, 17:) Ha a' szán-
to vetö azt mondja: hogy ö
néki kell plántalni, öntözni,
jollehet az Isten adja a' ne-
vekedést; vallyon ezért mon-
dathatiké, hogy a' maga
szorgalmatosságát az Isten
kegyelmének eleiben tessi,
vagy annál elébb betsülli?

De

De magok a' Quakkerusok
a'sz: lélek világát meg-fer-
téztetik mint egy, midön
azt alittják, hogy az min=
den emberekkel, még a' Kris-
tust nem tudo Pogánjokkal-
is köz. Es azt mondják,
hogy az Istennek irott be-
széde egjütt a' jozanokos-
sággal /: melljet méltatla-
nul meg-vesztegetetnek és
testinek állitnak:/ az Isteni
dolgoknak igaz és ūdves-
séges tudománját elégsé-
gesen nem tanittja; Mégis
midōn a' máfokkal való ve-
télkedésekben valamit kell
bizonjittani, az sz: Irás bi-
zonjságival, és a' jozan O=
kosságbol vett erōsségekkel,
mint kōzōnséges igasságok-
kal.

kal élnek, mint látzik a' Barclajus (: Apologiájában:) maga mentségében; mivelhogy akkor az ō belsō jelentésekkel, melljekkel ditsekednek, az ellenkezōk ellen semmire nem mehetnek.

Ellenünk vettetik némelljektōl az Apostal mondása Col. 2. 8. az holott int: Meg-lássuk, hogj valaki minket meg ne tsalljon, vagj mint valami predat el ne vigyen, vagj fel né predálljon, emberi bōltsesség által. De utánna mondja: Es, vagy az az: (: mint ez a' szó gyakron jelenti:) tsalárdságra rendeltetett héjában valo tudomány által. Erti hát nem az igaz bōltsességet, hanem az hamis tsalárd bōltselkedést; mely a' Kristus Judománjával ellenkezik, mellyel meg egjez az igaz bōltsesség, vagj külsō világi, de helljes bōltselkedés. Arra

Arra int az Apostal, hogj tsalárd okoskodásokkal, meljek az igaz okoskodástol külömböznek, mint a' 4. ℛben mondatik; az igasságnak egyenes utárol el ne tsalattassunk; melyre a' mü ellenségeink, az igaz okoskodásokat megvetvén gyakorta ügyekezk.

Továbbá: A' dologgal való vissza élésnek el-vetése, nem kevánnja a' rendes, hellyes vélle való élésnek el-hagjását; mert alig vagjon olljan jó és hasznos dolog, melljet a' vélle élöknek tudatlansága vagj gonosszága roszra ne forditson; melljet nem tsak a' tüzröl, vizröl, késröl, eledelröl, külsö irásokrol; söt a' Sz: Irásrolis és Isten beszédéröl tanit a' mindennapi látás, hallás.

Hogj

Hogy pedig mü a' jozanokosság-
gal és böltselkedéssel vagy o=
koskodással az Istenröl való
dolgokban, vagy vallás dol=
gában vissza élünk, az El-
lékezök azt meg nem mutathatják.

Mondják némelljek: Ha a'
Jozanokosságra bizatik azi=
tilet tétel, a' mennji ember, an-
nji külömbözö értelem lészen?

Felelet: Képtelen, vagj hitel fe-
lett való mondás; mert ugy
láttjuk, hogj nem tsak a' kül-
sö Tudománjokban, söt az Is-
tenröl valo némelj értelmek-
ben, azok között, a' kik azo=
kat a' jozanokossággal iti-
lik meg, nints annyiféle ér-
telem, a' mennji ember, söt
sokan hasonlo okokkal, ha-
sonlo igasságoknak értel-
meknek állatására vitetnek.

Mond-

Mondhatná valaki: Ha az
Hitbéli dolgokról okoskodni,
erősségekkel kell élni; Jehát
az Okoskodás mestersége
és külső bőlcsesség nélkül
lévő tudatlan emberek az
Isten felől való, és Kereszténi
hitre tartozó dolgokat meg
nem tanulhatják, azért nem-
is üdvezülhetnek? Jelelet:
A' tudatlan Embereknek: a'
kikben vagyon az okoskodásnak, ha nem mesterségától, leg alább a' természettől tanittatott némű némű Tudomanja:) elég ha tudják azokat, melljeket szükségh tudni az üdvességre, ha szintén a' melljebb dolgokat; melljek hà hasznosak is, de nem éppen szükségesek, ne tudjákis.

Ezek

Ezek á szükségesek pedig, mellyek nélkül üdvezülni nem lehet, nem tsak kevesek; sőt á sz: Irásban njilván, világoson ki-tétettek, ugj hogj az Irást nem tudó 's más tudatlanakis (: ha tsak nem éppen bolondok:) illendő figjelmetesség és az Isten lelkének segittsége által meg-érthetik. Á mint ezt á régi Atják közzülis némellyek, mint August. (: de Doctr. Chrs. L. 2. C. 6:) Epiphanius (: Hæresi 75:) Chrysostomus (: in 2. Tes. Hom. 3:) meg ismérték 's tanitották.

Á kik pedig élesebb elmejűek, és tudománnjal ékesek, azoknak tovább kell menni, és á sz: Irásban ki jelentett méljebb tiekoknak szorgalmatosabb visgálásában; és á tsalárd

Bölt.

Bõltseknek hamis okoskodások tol való megoltalmazásaban fáradozni. Épedig az okoskodás mesterségének segedelme nélkül nem lehet, mint az Isteni dolgokban tudos Férfiak ezt magokan probálva tanollyák.

Nemis kell gondolni illetlennek, hogj az Isten felöl valo dolgoknak tökélletesebb ismérétire szükséges légyen a' külsö világi, de igaz böltsességnek, mint segittö eszköznek, tanolása; mint a' gyermékekhez illö betüknek és arrol valo tudománjnak tudása szükséges nem tsak a' külsö világi; sõt a' Sz: és Istenröl való irásoknak olvasására 's értelmére ——.

Végre: Némelljek azt m: Igj az Okoskodás mestersége, és a' külsö böltsesség és em=

beri

beri okoskodás, az Istenrōl va-
ló Titkoknak, és az Isten beszé-
dének felette vagyon?

Felelet: Távol légyen. Val-
lyon á betūkrōl való Judo-
mány mondathatiké nem
tsak á kūlsō Judománjokk
sōt az Isten felōl valo Irá-
soknak, és Isten beszédének
felette lenni, azért, hogy
ezekbenis meg-kell tarta=
ni annak réguláit, hogy
illetlenül és haszontala-
nul ne szolljon valaki.

Az Isteni dolgokat for-
gato értelmes emberek el-tá-
vztattják, hogy á beszéd-
ben á szollás régulái elle
ne vétkezzenek; De sokkal
veszedelmesebb és károsabb
az Isteni dolgok igassága

ellen

ellen való vétek; mint a' szo-
lás régulái ellen valo hiba.

Ezek azért igy lévén,
nints egyéb hátra, hanem,
hogy már valaha, a' kű=
lōmbözō Vallásu emberek,
ha emberek, az az: okosság-
gal fel-ruháztattak akárk
lenni, lelki szemeit az elmé-
nek és okosságnak megh
nyissák; és azokat senkinek
bé zárni, és homáljban borit-
tani ne engedjék; melljektől
vezéreltetvén az igaz és jo-
zanokossággal meg egjező
Vallásnak világosságában;
nem pedig a' titkok nevezé-
te alatt lappangó tévelygé-
seknek homáljában járjanak.
Hogy igy némely emberek a-
gya találmánjit, mint Isten
mond.

mondásit vaktában ne tartsák;
Az okos Isteni tisztelettel é=
kes Kereszténi Vallást, okta-
lan képtelenségekkel meg ne
zavarják; és attol idegen
emberek, ugy mint Istent
nem hivök (:Athei:) Pogá=
njok, Sidok és Jörökök e=
lött utálatossá 's nevetésre
méltová ne tegyék, hogy
azokat annak bé-vételétöl
botránkoztató tselekede-
tekkel el-idegenittsék.

V É G E.

UNITÁRIUS FÖISK
KÖNYVTÁRA
1883

Aõ. 1772. in Junio.
in sz: Pericze.

PROBA-KŐ.

Melly által meg-vis-
gáltatik, hogyha az
Háromság Istenről va-
ló Tudomány, Istentől
adatott Tudományé vagy
emberi Találmány.

1 Ján. 4. 1.

*Ne hidjetek minden lélek-
nek, hanem próbállyatok-
meg a' lelkeket ha Istentől vadnake.*

Irta Szeplaken 1745-dik esztben
Sz: Iván Havában Dersi G. István.

Három Részekre osztatik:

Az Első Részben meg-visgáltatik és megmutagattatik, hol, mikor, és mi formában nevezték az emberek az Istent Háromságnak.

A' Másodikban bizonyittatik, hogy az egész Szentirásban, sem az Ó, sem az Uj Testamentumban sohul az Isten magát Háromságnak nem mondotta, nem nevezte, sem egy szent Emberis Háromság Istennek nem imádkozott.

Az Harmadik Részben, egynéhany Kérdések és Feleletek tétettetnek fel ezen dolgok felöl.

Első Rész.

Az Háromság Istenről való Tudomány, nem egy időben, hanem részenként vett eredettt, és a' régi Nap-keleti s Nap-nyugoti Eklésiákban való ki terjedést, a' mint önön magok az Háromságos Kronologusok feljedzették: Mert elsőben csak alatt végeztek Nicenumban, a' Krisztus születése után való 328dik esztben, hogy a' Krisztus egy állatu Isten legyen az Atyával; a' mint ezt meg-irta Funccius János, Háromságos Kronologus, illyen formában, szorolszora igazán ki-irom:

CHRISTVS Urunk születése után 328dik esztben Constantinus Császár, első közönséges Gyülést hirdetteteta Nicenumban

Byth.

„ Bythiniának Várossában, az ho-
„ lott a' végeztetett, hogy a' Kristus
„ az Istn Fia, az Atyával egy álla-
„ tu Istn legyen.

Ezt irja Funccius János Ruf-
finusbol Lib. io. és a' Iriparti-
ta Historiából Lib. 2.

És a' kik ezt az értelmet bé vet-
ték, akkor nevezettetnek Homo-
usianusoknak, az az: a' Kris-
tust az Atjával egy állatu Isten-
nek Valloknak.

De itt meg kell jegyezni, és
érteni azt, hogy még ekkor nem
nevezték volt az Istent Háromsá-
nak, hanem azután sok esztendők-
kel, a' mint alább meg-láttjuk.

Lássuk azért itt elsőben, mi-
tsoda ki-menettle lett ennek az
első Gyülésnek és Végezésnek, és
minémü viszszálkodások voltá-
nak miatta a' Régiek közőtt.

Lehet eztis ki tanulni a' Kro-
nologiákbol vagj régi Historiákbol:

mert

Mert más Gyülésben, ezt a' végezést el-bontották, néha ismét helyben hadták, és sokképpen háborgattanak felette, a' mint eztis megirta Punccius János illyenképpen: Christus születése után „
351 dik esztben, Illyriában, Sárdis nevű Városban Gyülés tartatik, holott égyben gyülekeztenek mint egy három száz „
Püspökek, a' kik az elsö Nicénumi gyüléssel és annak végezésével meg edjeztenek; a' kik „
pediglen a' Nicénumi Gyülésnek végezésivel ellenkeztenek, „
és Athanásiussal egyet érteni „
nem akartanak, gyülekeztenek hetvenhat Pispekek, kik „
Sárdis Várossát el-hadván „
mentenek Thráeziának Philippi nevű Várossában, és ott a' Nicenumi Gyülésnek végezésit „
az egy állatu Istenségröl kárhoztatták: ellenben pedig, a' „
kik

„ kik Sárdisban gyültenek vala, az
„ egy állatu Istenséget erőssen
„ állatták és vallották.

Igy irja Funccius János a' Tri-
partita Historiából, az 20.
és 23 dik Részekben.

„ Ismét: Christus születése után
„ 356. dik esztben Sirmiumban,
„ melly Illyriának igen régi
„ Várossa, Gyülés tartatik, melj-
„ ben mind a' Nap-keleti, mind
„ a' Nap-nyugoti Tartománjokbol,
„ sok Püspökek gyülekeztenek, kik
„ közzül egyik vala Osius, Kor-
„ dubának Püspökje; ebben a' gjü-
„ lésben, kétféle Confessiot, Vallás-
„ tételt irtanak az Hitről; az
„ Elsőben a' Nicenumi Hitnek ér-
„ telmét meg-erősitették, a' Másik-
„ ban amá' szokkal való élést:
„ egj állatu, vagy hasonló valosá-
„ gu, el-törleni ügyekezték, illjen
„ okát adván, hogy ezek a' szok
„ nintsenek a' Szent Irásban.

Igj

Igy irja Funccius ezen 356 dik
eßtendőre való Commentariussábz.

Ismét: Kristus szűletése után
363 dik eßtben Constantius Csá-
szár egyességre ügyekezvén, a-
zon egy űdőben két Gyűléseket
parantsol tartani; edjiket A-
riminumban a' Nap-nyugotia-
kért, a' másikat Seleuciaban
a' Napkeletiekért, mind két rész-
ről részekre oszlottanak az A-
tyák; egy része az egy állatu ne-
vezetért, más része az ellen va-
ló vetekedésre. Ariminumban
majd minden Napnyugoti Pispe-
kek a' Nicenumi hit mellett ma-
radtanak. A' Nap-keleti Pűspő-
kek penig, a' Kristusnak, Attyá-
val egy állatu voltát ellenzik
vala, jovalván a' több Pispekeknek
hogy ez a' szó egy állatu; mint-
hogy a' Sz: Irásban nintsen, el-
törőltetnék.

Igj irja Funccius J. a' Tripartita
Hist. Lib. 5. és Alstedius János. f. 341.

Ismét

„ Ismét: 364-ben Accatius Cæsariai
„ Püspek. Bythiniából, és más hel-
„ lyekről is, sok Püspököket hivat-
„ ván őszve Constantinapolyban,
„ végeztetett, hogy ez után állat
„ ne nevezteßék az Istenben.

Igy irja Funccius János a' Tri-
partita Historiából. Cap. 36.
és Alstedius fol. 342.

Ezeket a' sok viszszálkodásokat
's háborgásokat az egy állatu Is-
tenségről, mikor látta volna Hila-
rius Püspök, kiis abban az időben
élt, és azokban a' Gyülésekben jelen
volt, igy ir ezekről szóról szóra:

„ A' Nicenumi Gyülés után semmit
„ nem egyebet, hanem trak Hitet
„ irunk; a' kőzelebb valo eßtendő-
„ ben irt Hitben mitsoda változha-
„ tatlanság vagyon? Az első Gyü-
„ lés azt végzi, hogy az állatról
„ az Istenségben halgatni kell: a'
„ Második Gyülés ismét el-végezi,
„ és hirdeti az állatot. Az Harma-
„ dik Gyülés az állatot magánoson

trak

tsak az Atyák teczések által ira- "
totnak lenni itélvén, engedelmes- "
ség által azokat menti: a' Negje- "
dik Gyülés nem menti, hanem "
kárhoztattya. Végre már ar- "
ra ment á dolog, hogy sem- "
mi nállunk, sem másoknál mi "
elöttünk attol fogva, valami "
szent és meg-változhatatlan "
dolog nem találtathatik. Esz- "
tendökig 's Holnapokig tartó "
Hitet végezünk az Istenröl: "
mikor el-végeztük meg-bán- "
nyuk, a' kik meg-bánták azo- "
kat mentjük, a' kiket mentünk "
azokat ismét átkozzuk; és "
vagy a' miéinkben a' másokét, "
vagy másokban a' magunkét "
kárhoztattjuk, és egymást "
marván, egymástol majd meg- "
eméßtetünk. "

Ezeket igj irta Hilarius in Hist. Ec.

Ezekböl azért ki teczik, melj sok
háborgások 's visz szálkodások

volt

voltanak végén, mind a' Napkeleti mind a' Nap-nyugoti Országokban lévő Ekklesiákban, az Atyjával egy állatu Istenségről, és annak Fiak nevezetiről is, igen idegen szólásnak formája lévén az, az emberek között, és a' Sz: Irásban nem találtatvá.

De meg kell itt jegyezni azt, hogy még ekkor, ennyi esztendőknek el-folyások alatt, csak arról tractáltanak, és azt végezték, hogy a' Krístus az Atyával egy állatu Isten légyen; de még az Istent nem nevezték volt Háromságnak, hanem azután harmintz kilencz esztendőkkel, a'mint már következik, így vagyon szórol szóra:

„ Christus születése után 367dik
„ esztendőben Alexándriában
„ sok Püspökek gyülekeztenek öszve, kik Athanásiussal gyülést
„ tartván, a'nagyobb Kérdésekről, a'melyek akkor forgattat-

nak

nak vala, volt beszélgetések, ho- "
lott a' sz: Lélekneki is Istenségéről "
tanátskoztanak, és azt, tudnil. "
a' sz: Lelket, az egy állatu Há- "
romságban foglalták. Ezt "
az értelmet az Atyák irásibol "
meg-bizonyitották, kiknek- "
meltosságokkal a' Nicenumi "
Gyülésnek végezésitis meg- "
erösitették, és a' sz: Lelkets "
az Atyával és Fiuval egy álla- "
tu Istennek valván Három- "
ságnakis nevezték. "

Ezt egy irják: Funcius: János
in Somment. sub dicto anno
és Hist. Eccl. iii Sozomeno.
Lib. 5. Cap. xi. és mások.

Látjuk azért ezekből, hol
mikor, és mi formában nevez-
ték az emberek és emberi vége-
zések az Istent Háromságnak,
melly nevezet feletis, minthogy
sem személyt, sem állatot, sem
Háromság Istent nem láttanak

azok

voltanak végén, mind a' Napkeleti mind a' Nap-nyugoti Országokban levő Ekklesiákban, az Atyjával egy állatu Istenségről, és annak Fiak nevezetiről is, igen idegen szólásnak formája lévén az, az emberek között, és a' Szentirásban nem találtatvá.

De meg kell itt jegyezni azt, hogy még ekkor, ennyi esztendőknek el-folyások alatt, csak arról tractáltanak, és azt végezték, hogy a' Krisztus az Atyával egy állatu Isten légyen; de még az Istent nem nevezték volt Háromságnak, hanem azután harminc kilencz esztendőkkel, a'mint már következik, így vagyon szórol szóra:

" Christus születése után 367dik
" esztendőben Alexandriában
" sok Püspökek gyülekeztenek ösz-
" ve, kik Athanásiussal gyülést
" tartván, a'nagyobb Kérdések-
" ről, a'melyek akkor forgattat-

nak

nak vala, volt beszélgetések, ho- "
lott a' sz: Léleknekis Istenségeröl "
tanátskoztanak, és azt, tud. il. "
a' sz: Lelket, az egy állatu Há- "
rom-ságban foglalták. Es ezt "
az értelmet az Atják irásibol "
meg-bizonyitottak, kiknek "
meltoságokkal a' Nicenumi "
Gyülésnek végezésitis meg- "
erösitették, és a' sz: Lelketis "
az Atyával és Fiuval egj álla- "
tu Istennek valván Három- "
ságnakis nevezték. "

Ezt igj irják: Junccius János in Comment. sub dicto anno és Hist. Eccl. iü Sozomeno. Lib. 5. Cap. XI. és mások.

Láttjuk azért ezekböl, hol mikor, és mi formában nevez-ték az emberek és emberi vége-zések az Istent Háromságnak, mellj nevezet felettis, minthogy sem személyt, sem állatot, sem Háromság Istent nem láttanak

azok

azok a' régiek a' Sz: Irásban, szintén olly an háborgások voltanak közöttök, mint fellyebb az egy állatu Istenségnek nemzeti felett, a' mint elé számlálám: itt rövidségnek okáért csak egyet hozok elé Kalvisiusbol, kiis Háromságos Kronologus, és igy ir ezen dolog felől Socrates irásából:

" Osius Püspek, Alexandriában
" küldetvén, ott Gyülést hirdet,
" holott végeztetett, hogy igazán
" mondatik, hogy a' Sz: Háromság-
" nak egy állatja 's három személy-
" ye vagyon. De, mivelhogy ezek
" a' szók ismeretlenek volnának, és
" ez előtt az Ecclesiákban nem él-
" tenek vélle, igen ostromoltatnak
" és sok zenebonák nevekedtenek
belőlle. Calvisius fol. 389.

Ezek igy menvén végbez, és az sok háborgások között az Háromság Istenről való Tudományt bé hozván az Ecclesiákban, mikor látták és észre vették volna, hogy

hogy az Istenség második személly ének ollyan dolgokat tulajdonit az Irás, a'melljek a'magátol való, és ōrōktōl fogván való Istenhez nem illenek, ollj utat gondoltanak, melljen erreis amarrais mehessenek; meljhezképest az Haramság Istenrōl való Találmány után 88. esztdōkkel azt találták, és végezték, hogj a' Kristusban két Természet légyen; a'mint eztis megirta Funccius János illjen szokkal:

Kristus születése után 455dik esztben, Kalcedoniában az Atyáknak nagy Gyūlekezetek hivattatik ōszve, Leo Pápának intésébōl, melyben 630. Püspökek gyūlekeztenek; kik egjenlō akarathol azt végezték; hogy a' Kristusban Két-Természetet kell vallani, és azon egy Kristust Istennek és Embernek kell hinni.

Funccius sub dicto Anno.

Mind

Mind ezekbõl világoson kiteczik, hol mikor és mi formában nevezték az emberi vegezések az Istent Háromságnak; és hogy az Háromság Istenrõl való Tudomány emberi Találmány: az mellyis, minthogy kõz a' Lutheránusokkal's Calvinistákkal, azoknakis eredeteket rõvideden illetem, a' mellyis illyen:

Az Háromság Istenrõl való Tudománnak találása után, ezer száz, õtven eßtendõkkel; ugymint: Kristus születése után 1517dik eßtben, Lutther Márton, tizedik Leo Pápa Indulgentiai ellen kezd disputálni, és õtet sokan kõvetven 1522dik eßtben a' Pápától telljességgel elis szakad, a' mint irja Alstedius fol. 361. és az õtet kõvetõk neveztettenek õ rolla Lutheránusoknak.

Ennek penig a' Lutheránusokk illyen formában való eredetekk ez 1769dik eßtben 252. eßt. vân.

Annak

Annakutánna 1519 dik eßtendõb. egy Zvinglius János nevü Theologus Lutthertõl meg-boszszontatván ellene kezd disputálni Luther Mártonnak, kiváltképpen az Ur Vatsorája felõl, a'mint eztis meg-irta Alstedius fol. 524. illyen szokkal: Zvinglius Lutherus- »
tol meg-boszszontatván, ellene »
támad: és itt kezdetik, ugy »
mond, a' Sacramentumrol való »
harez, a'mint hivják, mellynek »
gyulado tüze, e' mái napig-lan- »
is fenn áll. Tartott pedig erröl »
való disputatio három eßtendeig. »
Alstedius irja eztis. fol. 526.

De annakutánna, nem trak ebben az Articulussában a' Vallásnak, hanem egyéb dolgokbanis kü-lõmben tanitván Zvinglius, más forma, és a' Lutther értelmétõl kü-lõmbõzõ Vallás kõvetkezett belõlle, és õ rolla, az õ értelmét kõvetõk neveztettek Zvingliánusoknak.

Zvingl.

Zvinglius után következett Calvinus János 1535 dik esztendőben a' mint irja Alstedius fol. 408. a' ki a' Zvingliustol fel álittatott Vallást jobban meg erősitette 's messzebb terjesztette, és ő rolla kezdettenek neveztetni Calvinistáknak.

De azután némely Articulusokat másképpen igazitván, vagj reformálván Helvetiában, arról a' Reformatiorol neveztettenek Reformatusoknak, 's ugyis szeretik inkább neveztetni és hivattatni minden helljeken. Es igy a' Reformatusok Vallásának Calvinusrol számlálván ez jelen való 1769. esztben 234. esztendeje vagyon.

Elég az, hogy ez az három Vallás, ugymint: Papista, Lutherana, Reformata egymásbol jövén ki, mindenik megtartotta e' mái napiglan az három személlyű 's egy állatu Háromság Istenről való Traditiot melljet az Lutheránusok és Reformatusok vettenek a' Papista Atjafiaktol

tol, kiknek régi eleji voltanak ennek a' Judomannak találoi és végezői, a' mint fellyebb a' Nicenumi és Alexandriai Gyülésecknek végezésiből világoson meg-értők: kikis (: tudniillik Papisták :) mind régiek, mind mostaniak, mind Jamitásokban 's mind Irásokban meg-vallják, hogy nintsen a' Sz: Irásban, és nem lehet onnan meg bizonyittani, hogy tudniillik az Isten Háromság, vagy személljébe három, allattyában egy, hanem Traditiobol, az az: Jalálmánybol kell meg-mutagatni. Lásd meg erről leg-közzelebb a' Tisztelendő Judys Pater Rajtsáni Jesuita Munkájának (: de vera et falsa Fidei Regula :) a' 17. és 18. Részeit a' Traditiokrol, fol. 91. 101. melly ki adatott az elmult 1723. dik esztendőben.

Sőt annak felette, egy Bucanus nevű Judos Reformatus Professoris az ő Theologiájában, irván az Há-

romság

romság Istenrōl, meg vallja ezt, áki igj
" ir: Tres personas in Deo Trinitatem
" vocamus, non quia Scriptura dicit,
" sed quia non Contradicit. Ducanus
Instit. Theol. fol. 8. Magyarul:
" Az három személljeket az Isten-
" ben Háromságnak hivjuk, nem
" azért hogy az Irás mondja, ha-
" nem, hogy nem mond ellenné.
De bizonnyára, eléggé ellenné
mond az Irás ennek á Indomannak,
mikor olljan Istent sohul nem ád
elōnkben, és olljan Istenrōl sohul
nem szoll, sem nem emlékezik:
ugy az Istenben lévő három személ-
jekrōlis.

Ezekrōl már semmit tőbbet nem
kellené szollani, vagy irni, mint=
hogy világos az á Kronikákbol,
és az Ecclesiai Dolgokrol irt régi
Historiákbol, ugy magoknak az Há-
romságos Atyafiaknakis vallásté-
telekbōl, hogy az három személljů
's egy állatu Háromság Istenrōl
való Indomány minden kōrnyül
álló

állo dolgaival, 's hozzá tartozandó részeivel együtt, emberek végezése.

Senkinek pedig az emberek közül, az Isten arrá szabadságot ne engedett, hogy maga gondoljon magának utat az üdvességre, 's modot az Isteni tiszteletre; sőt az ollyan Isteni tiszteletet, hejábavaló, és haszontalan, a'mint Idvezitőnk mondja: Mát. 15. 9. Hejában tisztelnek engemet azzal, ha ollyan tudományokat tanitanak, melljek emberecknek parantsolati.

Mind azonáltal, bővebb értelemnek 's világositásnak okáért, lássuk már a' Második Részt.

MASODIK RESZ.

Ebben á Részben két rendbéli Dolgok visgáltatnak: Elsőben meg-bizonyittatik, hogy az egész Sz: Irásban, sem Ö, sem Uj Testamentumban sohul az Isten magát Háromságnak, sem három személjü 's egy allatu Istennek nem mondotta 's nem nevezte.

Másodszor, hogy az egész Sz: Irásban egy sz: emberis az ö Könyörgésében Háromság Istennek nem imádkozott.

Az Elsőről.

Kezdjük elöl á Bibliát 's mennjünk végig rajta, lássuk 's visgállyuk meg valaholott az Isten magát az Ö Testamentumban az embereknek meg jelentette, 's maga felöl bizonyságot tett, mitsoda Nevek és Titulusok alatt jelentette ki magát?

1. Abrahámnak illjen bizonságot tett Isten: 1 Mos. 15. 7. En vagyok az Ur, á ki ki hoztalak te-

gidet

gedet Ur Káldæábol. Ismét: 1 Mos. 17. 1.
En vagyok á Mindenhato Isten, járj "
én elöttem és légy tökélletes. "
Itt nem mondja az Isten, hogy én
vagyok az Háromságh Isten.

2. Isáknak. 1 Mos. 26. 24. igj szól
az Isten: En vagyok Abrahám=
nak á te Atjádh Istene. Itt sem mond-
ja, hogy én vagyok Háromság Isten!

3. Jákóbnak. 1 Mos. 28. 13. En
vagyok Abrahámnak á te Atjád-
nak Ura Istene, és az Isáknak Istene
Ismét. 1 Mos. 31. 13. En vagyok Be-
thelnek Istene; az az: á ki meg
jelentem te neked Bethelben.
Ismét. 1 Mos. 35. 11. En vagyok az
Mindenháto Isten, nevekedjél és
szaporodjál. Ismét: En vagyok á
te Atjádnak Istene. 1 Mos. 46. 3.

Ez azért az Abrahámnak és I-
sáknak Istene, á Bethelnek Istene,
á Mindenhato Isten, á Jákob Attyá-
nak erös Istene, á ki meg jelentette
magát Jákobnak, és maga felöl

illyé

illjen bizonyságot tett a' meg-nevezett helljekben, nem Háromság Isten.

4. Mosesnek 2 Mos. 3. 6. En vagyok a' te Atyádnak Istene, az Abrahámnak Istene, Isáknak Istene, és Jákobnak Istene.

Az Abrahámnak, Isáknak, Jákobnak Istene, a' mű Atyáinknak Istene, az, a' ki az ō Fiát, a' Jésust, fel-támasztotta 's meg-ditsőitette, a' mint magyarázzák az Apostolok Tsel. 3. 13. és 5. 30. Tehát a' Mosesnek meg jelent Abrahámnak, Isáknak, Jákobnak Istene, nem Háromság Isten; mert, a' kinek Fia a' Jésus, az nem Háromság Isten.

Ismét. 2 Mos. 3. 14, 15, 16. Mosest el-küldvén Isten az Izraël fiainak Aegyiptumbol való ki szabaditásokra, monda Moses az Istennek: Imé én el-mégyek az Izraël fiaihoz, és ezt mondom nékik: A' tű Atyáitoknak Istene küldött engemet tű hozzátok: ha azt fogják énnékem mondani: mi annak neve? mit mondjak nékik? Es monda az Ur Mosesnek:

En

En vagyok, a'ki vagyok: és ismét monda az Ur Mosesnek: Ezt mondjad az Izraël fiainak: A'ki vagjo a'küldött engemet tü hozzátok.

Ki légyen pedig az, mindjárt meg-magyarázza a'másik versbe holott igy szoll Mosesnek: Ezt mongjad az Izraël fiainak: A'tü Atjáitoknak Ura Istene, az Abrahámk Isáknak, Jákobnak Istene, küldött engem tü hozzátok: ez az én nevem mind örökké, és ez az én emlékezetem nemzettségröl nemzettségre.

Itt azért mélto meg jegjezni azt; hogy ha valaholott és valamikor volt hellje 's ideje annak, hogy az Isten, maga igaz ismeretit ki-jelentse, és maga felöl ollyan bizonságot tégyen, hogy személljében három, állattjában egy, itt lett volna kiváltképpen való hellje 's ideje; mikor tudmillik az Isten, az Izraël fiaival Szövettséget akart szerzeni, hogy az Isten igj adta

ta volna ki magát ’s azt mondotta volna Mosesnek ’s altala a’ népnek: Én vagyok az Ábrahámnak, Isáknak, Jákobnak Istene, a’ tü Atyáitoknak Istene, az Atya, Fiu, Sz: lélek, telljes Sz: Háromság, egy bizonj örök Isten. ’s a’ t. De itt ennek az értelemnek meg-tsak árnjékais nintsen; mivel itt sem Személjről sem állatról, sem Háromság-ról semmi emlékezet nintsen.

Itt pedig azt mondani, és azzal hárintani el ezt a’ nagj difficultast, hogy az Isten akkor nem akarta magát úgj ki jelenteni, tsak tétovázás, és mező azon hejábanvalóság; mert, hol vagyon erről a’ Sz: Irásban valahol valami emlékezet?

Ismét: 2 Mos. 6. 2, 3. Szólla az Ur Mosesnek mondván: Én vagjok az Ur, a’ki meg-jelentem Ábrahámnak, Isáknak és Jákobnak a’ Mindenható Istenben; és az en Adonai nevemet nem mondottam meg nekik ſ: vagj a’minta’ Sidoban vagyon: ja2 en Jehovah nevemet.

Az

Az Adonai név azt teszi, hogy Úr; úgy a Jehovah névis, az hetven Irás Magyarázo Bölcsek szerint, kik az Ó Testamentumat Sidoból Görögre forditván, valahrolott Jehovah név volt, mindenüt úgy forditották, hogy ÚR. Másképpen az Jehovah név, a' szonak ereje szerint, aztis teszi, hogy az Isten igaz mondo és álhatatos minden igiretiben és azoknak bé-tőltéseben. Itt azért az Istennek ezen szavai, midőn azt mondja: Megjelentem Ábrahámnak, Isáknak és Jákobnak a' Mindenható Istenben, és az en Adonai vagy Jehovah nevemet nem mondottam meg nékiek, azt tsák, mintha mondotta volna: Mindenható Istennek lenni magamat megmutattam azoknak, de azt valósággal bé nem tellyesitettem azoknak idejekben, hogy tud: illik nékiek adnám a' Kanaán földét. És ez az Magyarázat igaz alább a' negyedik versből, holott azt mondja

az

az Isten: Szövetséget kötöttem vélek, tudniillik Ábrahámmal Izsákkal Jákobbal, hogy nékiek adnám az Kanaán földet. És azok azt el-hitték, hogy az Isten meg-tselekedheti azt, a'mit igért, mint meg tetzik Rom. 4. 21. De, ő nékiek, tud: il: Ábrahámnak, Izsáknak, Jákobnak az ő idejekben nem tellyesitette bé, hanem az ő maradékjoknak, és igy jelentette meg az Isten az Adonai vagy Jehovah nevét az Ábrahám Izsák és Jákob maradékinak, mikor őket bé vitte az igért Kanaán földére, bé tellyesitvén az ő igéretit.

Itt azért, az Istennek Moseshez lett ezen szavaiban, és az Adonai és Jehovah névben, nintsen Háromság Isten.

Mondanak az Háromságról Atyafiak: Igenis, benne vagyon a'Jehovah névben az Háromság Isten, illyenképpen: Ez a'szó Jehovah a'Zsidók szerint négy betűkből áll: Az első betű Jod, az,

maj-

második He, az harmadik Vau,
a' negyedik ismét He. Az első
betű a' Jod jedzi vagy jelenti az
Atyát; a' második az He, jelenti
a' Fiut, ugy a' mint örökről fog-
ván az Atyától született; az
harmadik a' Vau jelenti a' sz:
lelket; a' másik He jelenti a'
Krístusnak emberségét, vagy
emberi természetit, mely szerint
ember fiának is mondatik.

Felelet: Ifiudálatos sillabiká-
lás ez, ebből az Jehovah név-
ből, és neveteségre méltó inkább,
mintsem feleletre; ki hallotta
vagy olvasta valamikor a' szent
Irásban, hogy ezekben a' sido be-
tükben illjen titok vagy értelem
légyen, es hogy ezek a' betük Ha-
romság Istent jegyezzenek vagj
jelentsenek. Ez sz: Irás kivül
valo okoskodás, a' sz: Irás igy ne

szól

szoll sohul az Isten felől, és meg
sem állithatni, hogy ezekben a'
betükben olyan jedzés légyen.
Mitroda értelme légyen pedig
Sz: Irás szerint a' Jehovah név-
nek, mind a' szonak erejére s jed-
zésére, mind pedig len az Istennek
igiretire nézve, értelmesen meg-
mutatám fellyebb; én a' Sz: Irás
értelmével meg-elégszem.

Ismét: 2 Mos. 7. 16. és 9. 1. 13. és
10. 3. igy szoll az Ur Mosesnek:
Ezt mondjad Pharahonak: A' Si-
doknak Ura Istene küldött engem
te hozzád. A' Sidoknak Ura
Istene, az Ábrahámnak, Isáknak,
Jákobnak Istene, a' penig a' Jésus-
nak Attya, a'mint fellyebb megmu-
tatám; tehát a' Sidok Istene, nem
Háromság Isten.

Ismét: 2 Mos. 20. Részében ki ad-
ván az Isten a' Tiz parantsolatot Mo-
ses által, és magát ki jelentvén ki-
troda légyen, ott sohul magát Há-
romsz

romság Istennek nem mondja. Gyer-
mekség edtöl fogva tanultad a' Tiz
parantsolatot, mond el magadban
's ugy találod; hogy tud: il: ott nem
találsz Háromság Istent. Tehát a'
Tizparantsolatban nints Háromság
Isten.

Ismét: 2 Mos. 32. 27. igy szoll a'
népnek Moses: Ezt mondja az Iz-
raëlnék Ura Istene. Nem mond-
ja, hogy: Ezt mondja az Háromság Isten.

Ismét: 3 Mos. 11. 44. és 18. 2.
monda az Isten: En vagyok a'
tü Uratok Istentek; szentek lé-
gjetek; mert én szent vagyok.

Itt sem mondja, hogy, én va-
gjok a' tü Uratok Istentek az Há-
romság Isten.

5. Esaiásnak illjen bizonj-
ságot tészen az Isten maga felol:
Esa. 42. 8. En vagyok az Ur, ez
az én nevem. Nem mondja, hogy az
én nevem Háromság Isten. Ismét

Ismét: Ésa. 43. 3. Én vagyok a'te Urad Istened, az Izraëlnek szentje. Ez az Izraëlnek Ura Istene, nem Háromsag. Isten.

Ismét: Ésa. 43. 11. Én vagyok, én vagyok az Ur, és en kivüllem nintsen megtartó.

Ismét ugyan ott a' 15. versben: Én vagyok a'tü Uratok, Izraëlnek Teremtője, tü Királyotok. Ir ezekben nintsen Háromsag. Isten.

Ismét: Ésa. 44. 24. igy szoll az Isten: Én vagyok az Ur, ki mindeneket tselekszem, az egeket egyedül ki terjesztem, a' földet megerösitem és senki én velem.

Ir a' Teremtő Isten magát egynek mondja, még pedig ollyannak, a' kivel senki más Teremtő nem volt; é pedig az, a' kinek fia a' Jésus, a' mint magyarázzák az Apostalok Tsel. 4. 24, 25, 26. Lásd meg. Tehát a' Teremtő Isten, mind személyében, mind allatjában tsak egy, és nem Háromsag.

6. Jeremiásnak igy szoll az Isten: Jer. 17. 10. En vagyok az Ur, a' Szi-
reknek visgalója, és a' veséknek
meg-probálója. Nem mondja:
En vagyok az Háromság Isten!

Ismét Jer. 34. 13. Ezt mondgya
az Izraëlnek Ura Istene: En kötöt-
tem szövettséget a' tü Atjáitokkal.

Ez az Sidokkal szövettséget szer-
zö Isten, az Abrahámnak, Isákk,
Jákobnak Istene, a' ki az Ur Jesus-
nak sz: Attya, a' mint felljebb meg
mutatám; Tehát ez nem Háromság Isten.

Ismét. Jer. 46. 18. Elek én, ugj
mond a' Király, Seregeknek Ura
az ö neve. Ez nem Háromság Isten.

7. Ezekielnek igy szoll az Is-
ten. Ezek. 14. 6. Mondjad az Iz-
raël házának: Ezeket mondja
az Ur Isten: Térjetek meg, és távoz-
zatok el a' tü Bálványitoktol.

Ismét: Ugyan ott, a' 11dik versbe:
Az Izraël háza légyen énnékem
népem, és én legjek néki Istene, ugj
mond

mond a' Seregek Ura. Ismét Ezek. 23
49. És megtudjátok hogy én vagyok
az Ur Isten.

Ez az Izraël házának Istene, a'
ki ekképpen szóll Ezekielnek, az Ab-
rahámnak, Izsáknak, Jákobnak Is-
tene, a' ki a' Jesusnak Atyja, tehát ez
az Izraël házának Istene nem Háromság Isten.

8. Oseásnak ekképpen szóll az Is-
ten Ose. 13. 4. Én vagyok a' te Urad
Istened Egyiptom földéről fogva:
és Istent én kivüllem nem tudsz,
és nállamnál több Szabadító nintsen.
Ez az Izraël Istene, tehát ez nem Há-
romság Isten.

9. Sofoniásnak így szóll az Is-
ten. Sof. 2. 9. Élek én, azt mondja
a' Seregek Ura, az Izraëlnek Istene
Ur nints Háromság Isten.

10. Malachiásnak így jelenti
ki magát az Isten Mal. 1. 14. Nagy
Király vagyok én, úgy mond a' Se-
regek Ura, és az én nevem rettene-
tes a' Pogányok közöt.

la nem azt mondja Isten a' Prophétának, hogy Háromság Isten vagyok én: Tehát itt is az Háromság Istenről semmi szó nincsen.

Ezek azért a' 32: Izráëli Bizonyságok, mellyekben az Isten az Ó Testamentumban magát megjelentette, és maga felől bizonyságot tett az embereknek, mellyekből két dolog következik: Egyik az, hogy az Isten magát az Ó Testamentumban Sohul Háromság Istennek nem mondotta s nem nevezte. Másik: Hogy az Isten az Ó Testamentumban kizváltképpen Ábrahámnak, Isáknak, Jákobnak Istenének, Izráel Istenének, a' Zidók Attyainak Istenének nevezte, és hivatta magát; mint megtetzik, a' fellyebb elé számlált Locusokon kivül, ezekből: Mát. 22. 32. Márk. 12, 26, 29. Luk. 20. 37. Tsel. 3. 13. és 5. 30. és 7. 32. Lásd meg' e' Locusokat.

Mond.

Mondaná az Ellenkező: Itt vak
azokat a' Locusokat hozád elő
a'melljekben nintsen Háromság Is-
ten, azokat pedig el-hagyjád, a'mel-
lyekben vagyon?

Felelet: Légy várakozásban jó
Atyámfia, ide alább az hol helly e
lészen, mind azokat elé hozom, a'
melljekről valami gyanuság lehet-
ne, az Három személlyű s' egy állat-
tu Isten felől. Itt pedig vedd eszed-
ben, vak azokat akartam meg-vis-
gálni, a'melljekben maga az Isten
magát meg-jelentette az emberecknek.

Lássuk azért immár az Uj Tes-
tamentumbau, azon Isten, a'ki az
ő Testamentumban ki jelentette ma-
gát, milyoda nevezetekkel nevezteik.

Nevezteik közönségesen az
Ur Jesus Kristus Istenének és Att-
yának, és ő benne s' ő általa, min-
den hiveknek is Atyoknak és Istenekk.

1. Az Ur Jésus Atyának és Istené-
nek hivattatik ezekben a' Locusokban:

Máté.

Mat. 27. 46. Márk. 15. 34. Ján. 5. 17, 18. és 8. 27. és: 20. 17. 2 Kor. 1. 2. es: ii. 31. Gal. 1. 1. Efes. 1. 3, 17. Kolos. 1. 3. 1 Pet. 1. 3. 2 Pet. 1. 17. Jel. 2. 7. és: 3. 12.

II. Az Istenek Atyoknak és Istenecknek hivattatik ezekben: Rom. 1. 7. 1 Kor. 1. 3. 2 Kor. 1. 2. Gal. 1. 4. Efes. 1. 2. és: 4. 6. Filip. 1. 2. es: 4. 20. Kol. 1. 3. 1 Thes. 1. 1, 3. és: 3. ii. 2 Thes. 1. 1. 2. és: 2. 16. 1 Tim. 1. 2. Tit. 1. 2.

Mind ezekből világoson kitetzik, hogy a' Sz: Irásban, Sem Ó, sem Uj Testamentumban, Soha ul az Isten magát Háromságnak nem mondotta, s nem nevezte, sem pedig len olyan Titulus és nevezet alatt senkitől ne tiszteltetett.

A' Másodikról:

Ebben a' Második Részben, azt tettem vala fel, hogy sem az Ó, sem az Uj Testamentumban, és abból álló egész Sz: Irásban, egy Sz: Emberis az ő Könyörgésében, Háromság Istennek nem imádkozot, és olyan Istent segitségül nem hivott. Kezdő

Kezdjük elöll erreis a' Bibliát, az Isten Könyvét 's mennjünk végig rajta, 's visgálljuk meg szorgalmatoson 's lássuk meg, hogy ha valaki az Istennek sz: emberei közzül Háromság Istennek imádkozotté, és ollyan Istent hivatté segittségül?

1. El kezdem azon, a' ki felöl mondja az Irás, hogy az Istent elsöben kezdette segittségül hivni. 1 Mos: 4. 26. iratik: Es Sethnek (ki Adámnak harmadik fia vala: Isszületék fia; kit Enosnak neveze; é kezdé az Ur nevét segittségül hivni.

Itt nintsen, hogy Háromság Istent kezdett segittségül hivni.

2. Lássuk az Abrahám Könyörgéseit: 1 Mos. 12. 8. iratik, hogy Abrahám, Betel és Hai között egy hegyre sátorát fel-huzván, épitett ott egy oltárt az Urnak, és az ö nevét ott segittségül hivta.

Ez az Ur, az a' Mindenható Isten, a' ki Abrahámot Ur Káldéából ki hitta: a' penig nem Háromság Isten,

a'

a'mint orla fel meg-mutatám; Jehát nem Háromság Istent hivua segitségül.

Ismét: 1 Mos. 20. 17. iratik: És imádkozván Abrahám Istennek Abimeleknek, és Feleségeért, az Isten meg-gyogyitá őket. Itt nintsen hogy Háromság Istennek imádkozót.

Ismét: 1 Mos. 21. 33. iratik: És Abrahám segitségül hivá az örökké való Ur Istennek nevét.

Itt is mutatik, hogy Háromság Istennek nevét hitta segitségül Abraham.

3. Jákról iratik 1 Mos. 26. 25. hogy épitett az Urnak oltárt, és az Urnak nevét segitségül hitta.

Ez, az az Isten volt, a'ki néki megjelenvén azt mondotta ezen 26dik Részsnek 4. a'ben: Én vagyok Abrahámnak a'te Atyádnak Istene. Az Abrahámnak Istene nem Háromság Isten; Jehát nem Háromság Istent hitta segitségül Ják.

4. Jákob 1 Mos. 32. 9. igy imádkozik: Abrahámnak én Atyámnak

Istene

Istene, és Isáknak én Atyámnak Istene, én Uram, ki azt mondottad énnekem: Térj viszsza a'te földedben. és a'többi. Itt Jákob nem Háromság. Istenhez imádkozik.

5. Moses könyörgési. 2 Mos. 32. ii. és következendökben. Vesd öszve 5. Mos. 9. 25. és következendökben: Moses pedig imádkozék az ö Urának Istenének mondván: Uram miért gerjedne fel a'te haragod a'te néped ellen? Emlékezzél meg Ábrahámról, Isákról és Izraëlről, a'te szolgaidról. és a't: Lásd meg.

Ez az Isten, a'kinek ia imádkozik Moses, az az Isten, a'ki néki megjelent volt az Horeb hegyén 2 Mos. 3. a'pedig nem Háromság. Isten, a'mint oda fel megbizonyitám, tehát ittis nem Háromság. Istennek imádkozik.

Ismét: 2 Mos. 34. 6, 7, 8, 9. igy imádkozik Moses: Uralkodo Ur Isten, irgalmas és kegyelmes, hoszszu türö, és sok könyörületességü és igaz mondo; ki megörized irgalmaságodat ezer izigien, és a'többi.

Nem emlegeti Háromság. Isten; tehát

hát nem annak imádkozik.

Ismét: 4. Mos. ii. 2. és: 21. 7. imádkozott Moses a' népért, dei ugyan tsak azon Urnak, nem Háromságnak.

6. Manuenak a' Sámson Attjának könyörgése, igy iratik le: Bir. 13. 8. Es imádkozék Mánué az Urnak, és meg halgatá ötet az Ur.

Az Izräel Urának Istenének imátkozott, a' kit a' Sidok tißteltenek, az nem Háromság Isten, a' mint sokszor meg mutatám; tehát nem Háromság Istennek imátkozott.

7. Elkána felöl iratik: 1 Kir. 1. 3. hogy imádkozik vala, és áldozatot tészen vala a' Seregek Urának Silobã. Itt nints, hogy Háromsz: Istenk imádk.

8. Anna Asszony imádsága 1 Kir. 1. 10. Anna keseredett szivel lévén és sirván, imádkozék a' Seregek Urának. Itt nintsen hogy Háromságk; mert a' Seregek Ura ne Háromság.

9. Samuel Proféta imádsága felöl iratik 1 Kir. 8. 6. Es imádkozék Sámuel az Urnak a' népért.

Tehát

Jehát nem Háromságnak; mert Sámuel P. nem ismért's tudott Háromságot Istent.

10. Dávid Király Imádságai: 2 Kir. 12. 16. És imádkozék Dávid az Urnak a' kisdedért, és böjtöle. 's a't. 2 Kir. 7. 18, 22. Dávid le üle az Ur előtt és igy imádkozék: Kirtoda vagyok én, Uram, és mitsoda az én házam, hogy ennyire vittél engem? Fel-magasztaltatál te, Uram Isten, mert mint te hozzád hasonló, és te kivüled nintsen Isten. Vesd össze. 1 Kr. 17. 16.

Ismét: 1 Kron. 29. 10, 11, 18. Áldott vagy Uram Isten, Izraëlnek a' mü Atyánknak Istene, öröktől fogva, és mindörökké. Tied Uram a' Nagyság, az hatalom és ditsőség, a' győzedelem és a' ditsőret. Uram Isten, Ábrahámnak, Isaknak és Izraëlnek a' mü Atyáinknak Istene. és a' többi.

Ezekben az Imádságokban, sohul nem imádkozik Dávid Háromság Istenhez.

Ide kell érteni Dávidnak Soltárit Könyvéből, a' mellyekis többire Imádságok

gok: Ottis sohul nem találtatik Há=
romság Istenhez intézeu Könjörgés.

II. Salamon Király könjörgési:
3 Kir. 8. 23 és következendökben:
Meg álla Salomon az Urnak oltára
elött, és kezeit az égre ki terjesztvé
monda: Izräelnek Ura Istene, nin-
tsen te hozzád hasonlo Isten, se
oda fel az égben, sem ide alá az
földön: ki meg-örized fogadáso-
dat, és irgalmasságodat a' te szol-
gaidnak, a' kik te elötted tökélle=
tes szivel járnak.

Ismét: 2 Krön. 6. 13, 14. és követ=
kezendökben: Salomon Király
térdre esvén és kezeit az égre fel-
emelvén, monda: Izräelnek Ura Is-
tene, nintsen te hozzád hasonlo Iste,
sem Mennjen, sem a' Földen: Ki bé
telljesitéd Dávidnak, az én Atjamnak
valamelljeket szollottál néki. És mos-
tan Uram, Izräelnek Istene, 's a' többi.
Lásd ott végig. Illjen bölts Király, mint
Salomon Háromság Istenk ne imádkozott.

12.

12. Josafat Király Könyörgése: 2 Kron. 20. 6. és következendőkben: Meg álla Josafát az Urnak házában és igy imádkozék: Uram, mi Atyáinknak Istene: Te vagy Isten az égbe, és uralkodol minden népeknek országaiu; a' te kezedben vagyon az erő, és az hatalom, és senki te néked ellened nem álhat. Itt Josaphát nem Háromság Istennek imádkozik.

13. Ezekiás Király Imádsági: 4 Kir. 19. 15. és következendőkben: Es imádkozék Ezekiás az Ur előtt, és monda: Izraëlnek Ura Istene, ki ülsz á Kerubimokon, te vagy egyedül minden földi Királyoknak Istene, és te teremtetted a' Mennjet és földet: Hajts le a' te fülcidet, és hald meg, és a' többi. Igy Esa. 37. 15, 16, 17.

Ismét: 4 Kir. 20. 2. Ezekiás beteg, ágyában a' fal felé fordulván igy imatkozék az Urnak: Kérlek Uram emlékezzél meg arrol, miképpen jártam te előtted igassággal és tökélletes szivel. 's a't. Vesd őszve: 2 Kron. 32. 24. Esa. 38. 1.

Ismét

Ismét: 2 Krón. 30. 18. 19. 20. És imád-
kozék Ezekiás ō erettek, mondván:
A' jó Isten meg-kegyelmez minde-
neknek, a' kik tellj es szivel meg ke-
resik az ō Attyoknak Urát Istenét.
És meg halgatá ōtet az Ur.

Itt ezekben az Ezekiás Királj imád-
ságiban sohul nintsen Háromság Is-
tenrōl emlékezet.

14. Esdrás és a' nép kōnjörgése:
Neh. 9. 6. Te magad Uram egjedül
te teremtetted az eget, és az egeknek
egeit, és azoknak minden seregeit:
És az égnek serege téged imád'sát.
Vesd ōszve. Esd. 9. és 10. Részeket.

Itt Esdrás nem imád Háromság Istent.

15. Illyés Proféta Imádsági:
3 Kir. 17. 20, 21, 22. És kiálta Illyés az
Urhoz, és monda: Uram én Istenem, tér-
jen vissza kérlek ennek a' gjermek-
nek lelke testében, és meg halgatá ō-
tet az Ur.

Ismét: 3 Kir. 18. 42. Fel méne Illjés
a' Kármel hegynek tetejére, és a' föld-
re borulván, és orczáját térdei kōzzé
teven, imádkozék az Abrahám, Isák,
és

és Izraël Istenének, az esöért, és bőség-
ges eső lőn a' földre. Vesd öszve Jak. 5. 17. 18.

Itt Illyés Próféta nem Háromság Is-
tennek imádkozott, hanem az Ábra-
hám, Isák és Izraël Istenének.

16. Elíseus Próféta Imádsági:
4 Kir. 4. 33. Elíseus bé menvén az ház-
ban, és az ajtot bé zárván, imádko-
zék az Úrnak. Lásd meg.

Ismét: 4 Kir. 6. 17. És imádkozék E-
líseus és monda: Úram nyisd meg en-
nek szemeit hadd lásson. És meg nyi-
tá az Úr annak szemeit. Hasonlokép-
pen v. 18. lásd.

Elíseus P. itt nem Háromság Isten-
nek imádkozott.

17. Jeremiás Próféta könyörgé-
sét lásd a' Siralmas Könyvnek ötödik
Részében végig. Ottis nem találsz Há-
romság Istenhez intézett Könyörgést.

18. Dániel Próféta Könyörgési:
Dan. 6. 10, 11. iratik: Dániel Próféta
bé menvén házában, minden napon
háromszor imádja vala az ő Istenét
térden álva.

Ismét: Dan. 9. 4. és következendőkbe
így imádkozik: Kérlek Úram, nagy és
rea-

rettenetes Isten, ki megőrized a'te szövetségedet és irgalmasságodat a'tégedet szeretőknek, és parantsolatidat megőrzőknek. Jeneked Uram igasság, mi nékünk pedig lenorczánk pirulása. és a'többi. Lásd.

x. 15. És mostan mi Urunk Istenünk, ki kihoztad a'te népedet Egyiptumbol, erőss kézzel, és a'többi. Hallgasd meg mű Istenünk a'te szolgádnak könyörgését. &c.

Ezekben az Imádságiban Dániel nem emlegeti Háromságot Istent.

19. Azariás Imádságja társaival egyűtt az égő kemenczében: Dán. 3. 52. és következendőkben: Áldott vagy Uram Isten, mű Atyáinknak Istene, és ditsíretes, és ditsőséges: és áldott a'te ditsőséges neved, és ditséretes, és felmagasztaltatva mind örökké. és a't. Olvasd el.

Itt ezek, az égő kemenczében, nem Háromságot Istent hivnak segitségül és nem annak imádkoznak.

20. Jonás Próféta Imádságji:

Jon

Jon. 2. 2. 3. 4. Es imádkozék Jonás az ő Urának Istenének az halnak gyomrából, és monda: Kiáltek az én nyomorúságomból az Úrhoz, és meghallgata engemet. &c. a't.

Ismét: Jon. 4. 2. 3. Es imádkozék Jónás az Úrnak, és monda: Kérlek Uram, avagy nem ezé az én szóm, mikor még volnék az én földemben; Es mostan Uram, vedd el kérlek az én lelkemet én tőllem. és a' többi.

Ittis Jonás P. nem Háromságos Istennek imádkozott.

Ezeken kivül, ha mi Könyörgések valahul az Ó Testamentumban el-maradtanak, azokis ttak ezekhez hasonlok, és sohul nem találtatik Háromságos Istenhez intézett Könyörgés.

Lássuk már az Uj Testamentumban rövideden:

1. Az Úr Jesus Krisztus, egyedül sz: Attyának imádkozott, nem Háromságos Istennek. Olvasd meg ezeket a' Locusokat; s ugy találod:

Mat.

Mát. 14. 23. és: 26. 39, 42, 44. Márk. 1. 35. és: 6. 46. és: 14. 35, 39. Luk. 3. 21. és: 6. 16. és: 9. 18, 28. 29. és: 11. 1. és: 22. 41, 42. Ján. 11. 41. és: 12. 27. és: 17. 1. 5. 11. 24, 25. Sid. 5. 7.

11. Az Ur Jesus Apostali, Tanitványi és egyéb hivek, hasonlo képpen imádkoztanak az Ur Jesus Sz: Atyának: Lásd meg e' Locusokat és olvasd meg. Jsel. 1. 24. és: 4. 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30. és: 6. 6. és: 8. 15. és: 9. 11, 40. és: 10. 9, 30. és: 11. 5. és: 12, 12. és: 13. 3. és: 14. 22. és: 16. 25. és: 20. 36. és: 22. 17. és: 28. s. Luk. 1. 46, 47, 48, 49. 68. 69, 70.

Mind ezekből azért világoson kitettzik, hogy az egész Sz: Irásban, egy Szent emberis Háromság Istenk nec imádk.

Olvassuk ugyan az Háromságot Atyafiaknak Imádságos Könyvekben illyen formában: Könyörgés az Atya Istenhez; Könyörgés a' Fiu Istenhez; Könyörgés a' Sz: Lelek Istenhez; Könyörgés az Sz: Háromság Istenhez; De a' Sz: Irásban illyen forma Imádságokat nem látunk; azért mi tsak a' Sz: Irás mellett maradunk, és azzal meg-elégszünk.

Har-

HARMADIK RESZ.

Mellyben egy néhány Kérdések Feleletekkel együtt vétetnek elé az Háromság Istenről való Tudományról, és egyéb azhoz tartozando Dolgokról:

Kérdés: Miért nem hiszed hogy az Isten Háromság, vagy Személlyébe három, állatyában egy légyen?

Felelet: Azért, hogy nintzen a' Sz: Irásban.

Kérdés: Honnan tudod azt, és honnan mutatod meg világosson és bizonyosson?

Felelet: Elsöben onnan, hogy az Isten a' Sz: Irásban, sem Ó sem Uj Testamentumban, olyan Istennek magát nem nevezte, s nem mondotta, a'mint oda fel a' Második Részben megmutatám. Másodszor; Mert az egéss Sz: Irásban, egy Sz: emberis olyan Istent segitségül nem hivott, sem olyannak nem imádkozott, a' mint ezt is fellyebb a' Második Részben megmutatám. Sőt önnön maga az Ur Jesus is egyedül Sz: Atyának imádkozot. Lásd oda

fel

fel a' Második Részben a' Locusokat.
az Ur Jesus Imádságárol; ki az ō Ta-
nitványitis igy tanittya imádkoz-
ni: Mat. 6.9. Tū pedig igy imádkoz-
zatok: Mi Atyánk, ki vagy a' Menyekbe.
Es arra intette ōket, hogy minde-
neket az ō nevében kérjenek az
Atyátol imádságokban Ján. 16.23.24.
Innen mondotta Ján. 4.23. Az i-
gaz imádok imádják az Atyát lé-
lekben és igasságban; mert az Atja
illyeneket keres.

Harmadszor; azért nem hiszem,
mert emberi találmánj és végezés.

Kérdés: Hol végeztetett?

Felelet: A' Nicenumi és Alexán-
driai Gyūlésekben; a' mint az El-
sō Részben világoson meg mutatá,
az Háromságos Atyafiáknak bá-
sibol, és Kronikáibol. A' melybōlis
világoson ki teczik, hogy az okig
a' Gyūlésekig a' Keresztének kōzott,
sem a' Nap-keleti, sem a' Nap nyugoti
Ecclesiákban Háromság Isteni neve-
zet nem volt, hanem akkor hozták
bé az Ecclesiákban, és ugy álitották

fel

fel, sok viszszálkodások és veszekedé-
sek kōzōtt, a' mint az Elsō Részből
világoson ki teczik. Olvasd meg ott.

Errōl ama' nagy emlékezetū Gro-
tiusis azt irja a' Sz: János Evange-
lista Irásának elsō Részenek máso-
„ dik verse alá, hogy az elsō Keresz-
„ tének ezekkel a' szokkal: Háromság
„ egy állatu, és hasonlokkal nem élte-
„ nek, hanem a' Platonicus Philoso=
„ phusoktol vették, és ugy kezdettek
„ azután a' Keresztenekis ezekkel
„ a' szokkal élni; de szent Irás kivūl.

Mondanak az Ellenkezōk:

Ihol én mindjárt meg mutatom az
a' sz: Irásbol világoson, hogy az Iste
Háromság, vagy személljében három
állattyában egy.

Elkezdem azért elōl a' Bibliát; ott
leg elsōbenis. 1 Mos. 1. 1. igy kezdi el
moses a' Bibliát: Kezdetben teremté
az Istenek a' Mennjet és Földet.
Mert igy vagyon a' Sidoban: Kez-
detben teremté az Elohim, Elohim
pedig azt tessi hogy Istenek; ihol

azért

azért az három személljek ebben a' szoban Elohim, az egy állat pedig ebben: Teremté; Tehát itt világoson meg vagyon az három személljű 's egy állatu teremtő Isten.

Felelet. 1. Moses ezt a' Kőnjiet a' Sidoknak irta elsőben; a' Sidok pedig ezen a' szon Elohim nem értettenek Háromsag Istent; mert igy magyarázza Aben Ezra Sidó Doctor, hogy ezzel a' szoval Elohim az Istennek nem állattja, hanem, hatalma jelentetik, és: hogy az Isten légyen mindeneknek Ura, Igazgatoja és Birája, és azért mondatik Elohimnak.

Másodszor: A' régi Irás magjarázo Háromságos Atyafiak közzül sokak, ugy mint: Drusius, Cajetanus, Mercerus és másokis, azt irták erről a' szorol, hogy ebből a' szobol Elohim nem lehet ki hozni az Háromság Istent, illyen okát adván, hogy ez a' név egyebeknekis az Istenenkivül tulaj donittatik az Irásban.

ugy mint a' tőbbi kőzőtt; az Arontol
öntetett egy bornju képnek a' Sido
nyelvben 2 Mos. 32. 1. 4. egy Angjal-
nak Bir. 13. 22. egy bálványnak
Bir. 16. 23. a' melljek külön külön
Elohimnak hivattatnak, 's mégis
nem jegyeznek többet, hanem tsak
egjet. Igy mikor az Istenről mon-
datikis az Elohim név, tsak egy
személjt kell érteni, és nem többet.
Igy értettenek azok a' régi Három-
ságos Irás Magyarázo Boltsek;
Tehát ezek a' mostani Háromságos
Atyafiak, perelljenek azokkal a' ré-
giekkel, az kik ebben az Elohim
névben Háromság Istent nem találtak.
Harmadszor: Ebben az Elohim
névben, és Mosesnek ezen szavaiba
sem Személj sem állat nintsen; te-
hát itt nints Háromság Isten.
II. Mondanak az Háromságos
Atyafiak: 1 Mos. 1. 26, 27. igy ir Mo-
ses: Es monda az Isten: Teremtsünk
embert a' mü képünkre és hasonlatos-
ságunkra. Es teremté az Isten az
embert

embert az ō képére. és a' tōbbi.

Itt ebben a' szoban Teremtsünk, három személljek vadnak; ezekben pedig: teremté az Isten, egy állat, Tehát az Isten három személljében, és egy állattyában.

Felelet: Elsőben: Ezekben a' Moses szavaiban, sem személy, sem állat nintsen; hanem Moses igy hozzabé az Istent szollani a' Sidok kōzött akkor szokott szollásnak formája szerint; Tehát innen az három személy 's egy állat nem kōvetkezik az Istenségben.

Másodszor. Az hetven Bōltsek, a' kik az Ō Testamentumat Sidobol Gōrögre forditották elsōben, nem ugy forditották, hogy: Teremtsünk, hanem igy: Es monda az Isten: Teremtek embert, 's a' t'. és teremté az Isten az embert 's a' t'. Ez volt az elsō forditás.

Harmadszor: A' mennji jussok vagyon az Háromságos Atyafiaknak ezen Moses irásábol ahoz, vagy annak ki hozására, hogy az Isten személljében három, állattyában egy;

ennéke

énnékem szintén annyi jussom vagyon
ahoz, hogy azt hozzam ki ezekből,
hogy az Isten személlyében egy, állat-
tyában három; s miért ne? holott az
Moses szavaiban sem személy, sem ál-
lat nintsen. Mondanak az Ellenkezők:
Az képtelen dolog; miert egy három Is-
ten lenne? Felelet: Mit tehetek én vol-
la? ha a' tü példátok szerint igy kell
okoskodni ezen Moses szavaibol; mert
ki mutatta, vagy bizonyitotta meg valamikor a' szent irásbol, bár trák egy
helljen, hogy az Isten személlyében
három, állattyában egy, s ki állitot-
ta azt meg? és mi szükség illjen ho-
máljos és kétrétegés szollásoknak for-
máival meg-homályositani a' világos dolgot? holott az Isten maga
világosson mondja: Esa. 44. 24. hogy
egyedül teremtett mindeneket, és
senki nem volt ö vélle.

Annakfelette, nem nagyobb képte-
lenség a' Moses szavaibol azt ki hozni,
hogy az Isten személlyében egy, állat-
tyában három, mint azt, hogy sze-

melgék

mélljében három, állattyában egy; mert itt mindenik félnek tsak egjenlō uttya's jussa vagyon ennek meg-mutatására; és a'miképpen egyiket ne illik 's nem lehet ebbōl ki hozni; ugj a'másikat sem, tehát egjiket sem; azért innen nem lehet sem azt ki hozni, hogy az Isten állattyában három, személljében egy; sem azt hogy személljében három, állattjában egy; mert azt ugy lehetne meg engedni 's el-hinni, ha bár tsak egj helljen volna világoson; és ugy osztán az illjen 's hasonlo Locusokat bátorságoson lehetne olljan Istenrōl érteni 's magyarázni. De még ez ideig azt senki meg nem mutatta, hanem mind e'mái napiglan difficultásban vagyon; Jehát innen, három személljü 's egj állatu Istent nem lehet ki hozni.

Mondanak az Ellenkezōk: Hát kinek mondotta az Isten, hogy: Jeremtsünk embert? vagy magának mondotta, vagy másnak; magának

ne

nem mondhatta, téhát másnak; ha más-
nak, tehát az Isteni személljeknek; mert
Angyalnak vagy embernek nem mondhatta.

Feldet: Senkinek nem mondotta az Is-
ten tulajdonképpen; mert az Isten, Sen-
ki bõltsessége vagy segittsége nélkül
nem szükölkedik semminémü munkái-
ban, ugy a' teremtésbenis, mivel az Isten-
nel Senki nem volt a' teremtésben, a' mint
maga az Isten: Esa. 44. 24. hanem Mo-
ses igy hozza bé az Istent szollani, a'
Sidok között szokott szollásnak modja
szerint, a' mint felljebb meg-mutatam.

E hez hasonlok amaz mondások-
is a' sz: Irásban, ugy mint: 1 Mos. 2. 18.
Teremtsünk õ néki magához hason-
ló segitö társat; a' mely Locus a' Kal-
dæai forditásban igy vagyon: Te-
remtek néki segitöt, mint õ maga.
Ismét: 1 Mos. 3. 22. Imé Adám lett mint
egy mü közzülünk. Ezis a' Kaldæai
forditásban igy vagyon: Imé Adám
lett egyedül, mint egy magátol jot és
gonoszt tudó.

Ismét: 1 Mos. 11. 7. Jertek szálljunk a-
lá 's a' t'. melljis igy vagjon az hetven
Irás forditto Bõltsek forditásában:

Le-

Le szállok és eszeket vesztem. és a' többi.

Ezekreis azért a' Locusokra, tsak azt kell és illik felelni, a' mit a' felsőbbekre; hogy tud: il: ezekbenis sem személy, sem állat nintsen; Jehát három személljű 's egy állatu Istenis nintsen.

Keressen hát más világosobb Bizonyságot az Ellenkező; mert az Unitárius embernek, a' ki a' tiszta sz: Iráson fundállya hitit 's Vallását, héjában mondja az Ellenkező. hogy, de itt igy, de amott amugy kell érteni és magyarázni, ha világoson meg nem mutattja, a' mit fel akar vetetni ūdvességének fundamentumául: mivel azt az Isten világoson ki adta 's ki jelentette a' sz: Irásban, ugy hogy nem szükölkedik semmi emberi magyarázat nélkül. Lásd 2 Pét. 1. 20, 21. és 3. 16. 1 Kor. 2, 12, 13.

III. Mondanak az Háromságos Atyafiak: Az uj Jestamentumból megmutatom világoson: Mát. 28. 19. Megkeresztelvén őket Atyának, Jumak és sz: Lé-

lekb

leknek nevében. Itt világoson vagjon az Háromság Isten, az Atya, Fiu, Sz: Lélek; ezt nem tagadhatod; mert tüis Unitáriusok hiszitek az Atját, Fiut, Sz: lelket; és ezeknek nevekben mégis kereßtelkedtek; és nem igazán hisztek 's nem igazán kereßtelkedtek meg, ha ebböl á Locusbolis mégis nem hiszitek, hogy az Isten személ-lyében három, állattyában egy.

Felelet: Elsöben: Mü Unitáriusok, hiszszük az Atját, Fiut, Sz: Lelket de Sz: Irás szerint; nem emberi találmányok szerint; 's megis kereßtelkedünk Atjának, Fiunak, Sz: lélekk nevében; de Sz: Irás szerint, nem emberi végezések szerint.

Másodszor: Atyának, Fiunak és Sz: Léleknek nevében meg-kereßtelkedni, nem azt téßi, hogy, el-hinni hogj az Isten személljében három, állatjában egy; és hogy az Isten Háromság; mert az Apostolok idejekben, á'ki meg keresztelkedik vala, annak elsöben hinni kell vala, és vallástis kell vala tenni arrol,

á'nüt

a' mit hiszen vala, és annak bizonyságára ugy kereszteltetik vala meg. Lásd a' többi között. Iscl. 8. 12, 37.

Hanem; meg-keresztelkedni Atyának, Fiunak és Sz: Léleknek nevében, azt teszi, hogy be venni azt a' Mennyei tudománt, az Evangeliumat; és annak megtartására magát kötelezni, melljet az Atya Isten az ő Sz: Fia által hirdettetett ennek a' világnak, és az ő Sz: lelkével megerősitett és megbizonjitott igaznak lenni.

És az az értelem, világosan be vagyon foglalva ebben a' Locusban, a' ki meg-vissgállya; mert ia azt hadja és mondja az Ur Jésus Tanitványinak, hogy azokat, a' kiket meg-keresztelnek, tanittsák arra, hogy megtartsák mind azokat, valamellyeket az Ur Jésus parantsolt nékiek; ez penig az Evangeliumi Tudomány; tehát igaz ez az magyarázat.

Harmadsor: Ez az Locus, a' régi kézzel irott Bibliákban, igy vagjon: Meg-keresztelven öket az én nevemben, tud.il: az Ur Jésus nevében. És erre

az

az értelemre nagy utat mutat az, hogy az Apostolok felöl, a' Kristus Tanitványi felöl sohul sem olvassuk, valaholott emlékezet vagyon az ö keresztelésekröl, hogy Atyának, Fiunak és sz: léleknek nevében keresztelteneк volna, hanem tsak az Ur Jésus nevében. Lásd. Tsel. 2.30. és 8.12.16. és: 10,48. és 19.5. Rom 6.3. Gal. 3.27. Az Apostalok peniglen, a' Kristusnak ollyan hüséges Tanitványi, és minden dolgainak hiteles tanubizonysági, el nem mulatták volna, ha a' Kristus ollyan formában parantsolta volna nékiek a' Keresztelést.

Mondanak erre az Ellenkezök: Ez tsak egyet tésen; mert az Ur Jésusnak nevén vagy nevezeti alatt, a' több személljekis értetnek és bé-foglaltatnak? Felelet: A' sz: Irásban sohul ollyan példa nintsen, hogy egy személjen több személljek értessenek, Jehát itt sem.

Negyedszer; De ám maradjon ugy ez a' Locus, a' mint már bé vétetett mindazonáltal ebböl Haromság Isten nem következik, a' mint fellyebb világoson meg-mutatám.

IV.

IV. Mondanak az Háromságos Atyafiak: Világosson irja Sz: János Apostal 1 Ján. 5. 7. Három vadnak az égben, a' kik bizonyságot tésznek, Atya, Ige, Sz: lélek, és ez három egy. Sehát az Isten személyében három, állatyában egy.

Felelet: Elsőben: Erre a' Locusra nemis kellene semmit felelni; mivel ez a' régi Bibliákban, sem Görög, sem Deák nyelven, nem találtatik, úgy a' Syriái fordításban, és a' Luther Márton Bibliájában is nintsen; sőt annak felette a' régi Irás magyarázó Böltsekis, úgymint: Athanasius, Nazianzenus, Didymus, Chrysóstomus, Cyrillus, Hilarius, Augustinus, Beda és többekis, ezt a' Locust nem olvasták a' Sz: Irás szavaihoz, hanem, ki hadták onnan.

Másodszor: Mindazonáltal, rövideden így felelek: Világoson ki tetzik mind a' két Locusokból, hogy mindenikben a' bizonyságtételben való egységről vagyon emlékezet.

kezet, nem Állatban valo egységröl, mivel mindenikröl az iratik: Harman vadnak, á' kik bizonságot tésznek.

Ezt igy magyarázták az Háromságos Atyafiák közülis Béza és Calvinus János, kik azt irták erre á' Locusra, hogy itt nem állatban hanem bizonyságtételben való egység jelentetik. Kérdjék meg hát azoktol az magok Vallásoknak Autoritol, Bézátol és Calvinustol, miért magyarázták ekképpen? 's vessék szemekre.

Ha mi ide valo Locusok még elmaradtanak, azokis tsak ezekhez hasonlok, 's azokrais hasonloképpen kell felelni.

Ezekböl azért akár küs által értheti, mü Unitariusok, mitsoda oktol viseltetvén nem állottunk é' mellé az Háromság Istenröl való Judomány mellé, meg elégedvén á' tiszta Sz: Irással, á' ki mü nékünk olljan egy Istent ád elönkben, á' ki mind személljében, mind állatjában egj;

és

és olljan Közbenjárot, a' kiis hason-
loképpen mind személljében, mind
állattyában egy; és ollyan szent
lelket, a' kit az Isten régen i=
girt volt, és az utolso ůdōben el-
kūldōtt az ō sz: Fia által. Lásd:
Jöël. 2. 28. Luk. 24. 49. Jan. 7. 39.
és 16. 13. Isel. 1. 4. és: 2. 4, 17, 33. és
9. 31. Ján. 14. 26. Rom. 8. 26. 2 Kor.
1. 22. Efes. 1. 13. és. 4. 30. 1 Jan. 2.
27. Gal. 4. 6. Sid. 2. 4. és a' többi.

Mū senkit Vallásaërt nem gjů-
lölünk, sem motskos szokkal nē
illetünk, sem annál inkább menj-
ország-bol ki nem rekeßtünk: Min-
ket pénig ellenben, mindenek
gyůlölnek, motskos szokkal il-
letnek, Pogányoknak, Jörökök-
nek nevezgetnek: káromlanak,
kárhoztatnak, Menyországbol
ki rekeßtenek, azért hogj vellek
egjet nem értünk, 's azt a' Indo=
mánt bé nem vésszük, a' melljet
mū nékūnk a' sz: Irásbol meg nē
mutat

mutathatnak: De ō kōzzūllek is senkit nem állit a' Menyország Kapujában Porkolábnak ama' nagj Biro, hogy minket oda be ne bottás-son; sōt minnjájon ōkis annak a' Bironak itéleti alatt vadnak és lésznek.

Mindazonáltal némely nyug-hatatlan elméjü tsufolkodo tu-datlan emberek, nem szūnnek meg minket orczázni, és illyen méltat-lan dolgokat szemünkre hánni:

Elsoben azt mondják: Jü U-nitáriusok Kristus tagadok vadtok?

Felelet: Kristus tagado az, a' ki, nem hiszi azt a' Kristust, a' kit az Isten igirt volt 's kūldött a' Vi-lágnak. Effelōl a' Kristus felōl illyen igiret vagyon: 1 Mos. 3. 15. Az Aszszonyi állat magva töri meg a' kigyonak fejét. Sz: Pál errōl illyen bizonyságot tészen. Gal. 4. 4. Minekutánna el jött a' telljes idō, ki bottátá Isten az ō Aszszonyi állat-

tol

tol lett Fiát, ki á' Törvény alá vettetett.

Ez az Isten Fia á' ki Asszonjiállattol lett. Az Angjal nem azt mondja á' Máriának, hogy az Istenségnek második személljé le száll az égből, bé mégyen á' te méhedben, és ott testet veszen magára; hanem azt mondja: Fogadtz á' te méhedben, szülsz Fiát, ez nagy lészen, és á' Magosságbéli Istennek Fiának hivattatik. Luk. 1. 31. 32.

Ez az igirt igaz Kristus; Tehát valaki azt mondja, hogy ez á' Máriátol született Kristus ötet ne üdvezittse, és ezt á' Kristust nem hiszi, hanem, olljan Kristust hiszen, á' kit az Isten soha nem igért, 's nem is küldött ennek á' világnak, az á' Kristus Jagadó.

Másodszor: Azt mondják az Ellenkezők: Tü Unitariusök két Istent hisztek és tiszteltek, nagyobbat és kissebbet?

Felelet. 1. Távul légyen, hogj mü két Istent hidjünk; sőt egj Istent hiszünk, mind személljében, mind á'l

lattja

lattyában, 's egy Közbenjárot az Apostalokkal: 1Tim. 2.5. 1 Kor. 8.6. és ezt az egy Istent tisztelljük az egy Közbenjáro által; mivel á Kristus által hiszünk az Istenben Sz: Péterrel, á ki igy szoll: 1Pet. 1.21. Kik ő általa hisztek Istenben, ki fel-támasztotta őtet az halálbol és adott néki ditsősséget, hogy á tü hitetek és reméüségtek Istenben lenne. Es á Kristus nevében imádkozunk Istennek á Kristus parantsolattja szerint Jan. 16.23.24.

Igy az Apostolakis á Kristus által tulajdonitottanak ditsősséget Istennek: Lásd meg: Rom. 16.27. 1 Kor. 15.57. Kolos. 3.17. Sid. 13. 15.21. 1Pet. 2. 5. Judás. 1. 25.

Tehát, ha az Apostaloknak nem volt két Istenek, nagyobb és kissebb azért, hogy illjen formában imádták 's tisztelték az egy Istent az Kristus által, bizonnjára mü nékünkis nintsen, á kik az Apostalok

loknak példájok szerint tisztel-
lyük az Istent a' Kristus által:
és igy, mikor az Istent tiszteljük,
a' Kristustis tisztelljük; mivel ez
a' két tisztelet egjüa vagyon,
és egyik a' másik nélkül meg-
nem álhat. Tehát ezek igj lé-
vén, vagy azt mondják az El-
lenkezők, hogy az Apostaloknak-
is két Istenek volt azért, hogj
illyen formában imádták és tisz-
telték az Istent, a' Kristus által;
vagy, ha azoknak nem mondják,
nékünk sem mondhattják; mert
mü szintén aképpen imádjuk 's
tisztelljük az Istent a' Kristus által
mint az Apostalok.

II. Annak vagyon két Istene, a'
ki két Mindenek felett valot, és min-
denekben két egyenlöt tisztel; mü
pedig olljan két Istent nem tisztelünk.

III. Annak vagyon két Istene,
a' ki az ö Isteni tiszteletit kettöre
viszi, vagy intézi, és kettöben ha-
tar.

tárczza meg s: mint az Ellenkező
Atyafiaknak Imádságos kony=
vekben láttjuk; hogy némelj kö=
nyörgéseket intéznek az Atjához,
és ottan határczzák meg; némel-
lyeket á Fiu Istenhez; némellje-
ket á sz: lélek Istenhez; némelljeket
az sz: Háromság Istenhez:) De-
mű, á mű Imádságunkat 's Iste-
ni tiszteletünket, nem viszszük ket-
töre, sem kettöben nem határoz-
zuk meg; hanem egy Istenhez
intézzük az Ur Jésus által; és ab-
ban az egy Istenben határozzuk
meg, 's tisztelljük az Istent á Kri-
stus által, á Kristus parantso-
lattja és az Apostaloknak pél-
dájok szerint, á mint felljebb meg
mutatám. Tehát mű nékünk
Unitariusoknak két Istenünk
nintsen; hanem ez tsak méltat-
lan orczázás, és oknélkül valo fogás.
Mond erre ismét az Ellenkező:
Tisze.

Hiszem tü Unitáriusok, magatok vallyátok s mondjátok, hogy az Krisztus is Isten, még pedig igaz Isten; mivel az igaz Istentől születet Istenné és Urrá; de kisebb az Atyánál: azért ebből világoson ki tetzik, hogy két Istenetek vagyon, nagyobb és kisebb, ezt héjában tagadjátok?

Feleset. 1. Ezt nem az Unitáriusok mondják, hanem a' Krisztus mondotta és az ő Apostali. Hogy a' Krisztus is Isten, az sz: János mondja Ján. 1. 1. Hogy az Istentől születet Urra és Krisztusra azt sz: Péter mondja. Csel. 2. 36. Hogy az egy Istenen, a' Krisztus Atyján kivül több Istenekis vadnak, azt elsőben az Isten maga mondotta. Zsolt. 81. 6. annakutánna az Isten Fia az Ur Jésus: Ján. 10. 34, 35. és sz: Pál: 1 Kor. 8. 5. Hogy pedig a' Krisztus kisebb az Atyánál, azt a' Krisztus maga mondotta. Ján. 14. 28. Ülmégjek egy mond, az Atyához; mert az Atya

nagy

nagyobb én nállamnál.

Mondanak: Ugy emberi termé-
szetire nézve; de nem Isteni természeti-
re nézve? Felelet: Hogy á Kris-
tusban. két természetet kell him-
ni, az emberi találmány; á mint
felljebb az elsö Részben meg-mu-
tatám, á Kalcedoniai Gyülésben
végeztetett: Tehát az ellenkezö
Semmit nem bizonyit ezzel az U-
nitarius embernek; mert az Uni-
tarius ember, az emberi végezést
bé nem vészi; mivel á sz: Irás két
természetü Kristust nem ád elönk-
ben, hanem két állapotu Kristust,
ugy mint, á ki volt meg alázta-
tásának 's fel-magasztaltatásának
állapottyában. Annak felette azt
mondja á Kristus: Jan. 5. 26. hogy
Amiképpen az Atyának vagyon é-
lete ö magában, azonképpen adta
á Fiunakis, hogy élete légyen ö
magában; de az Atjának, nem ē-
beri természeti szerint vagjon élete

magy

magában; azért a' Kristusnakis
nem emberi természeti Szeriut
adta; mert aképpen adta, a' mi=
képpen magának vagyon élete.
Tehát /: ha igy kell szollani:/ mind
Isteni 's mind emberi természeti=
re nézve kissebb az Atyánál.

II. Meg kell érteni azt, hogj az
Isteni nevezet a' Sz: Irásban kö=
zönségesen két féle értelemben vé-
tetik: Elsőben azért az Istenért,
a' kinek magától való Istensége
vagyon, és senkitől nem vette azt.
Másodszor: azokért, a' kik attol
a' magátol valo Istentől vették
az ő Istenségeket, és azokat a' tu-
lajdonságokat, a' melljekért Iste-
neknek hivattatnak. Ilyen Isten-
ségről szoll az Isten maga Solt.
81. 6. az Isten fia az Ur Jésus Jan.
10. 34, 35. és szent Pál 1. Cor. 8. 5.
De ezek közzül az Ur Jésus, minde
Istenecknek felette, nagyobb méltó-

sággul

sággal hivattatik mind Istennek, mind Isten hának. Ha azért maga az Isten, és az Isten hia az Ur Jésus, és az Apostalok illjen Kristust adnak elönkben; miért kételkednénk mü Unitáriusok éfelöl, és miért ne heljheztetnök ebben reméuségünket? holott amaz harmadik égben tanult nagy Apostal a' sz: Pális ezen kivül más Kristust nem tudott. 1 Kor. 2. 2. és nintsen másban üdvesség. Ifel. 4. 12. Ezen kivül senki más fundamentumat nem vethet fel. 1 Kor. 3. 11.

Ezekböl azért világoson kitettzik, hogy nékünk Unitáriusoknak, ezzel és ezért nintsen két Istenünk, nagyobb és kissebb, ha illjen Kristust vallunk, a' minémüt az Isten maga, és a' Kristus Jésus 's az ö Apostali, adnak elönkben, és azt tißtelljük 's az által az Istent, az Apostaloknak példájok szérint, a' miképpen az Apostaloknak,

azert

azért két Istenek nem volt, a'mint felljebb elég világoson meg mutatám; Jehát ez, csak oknélkül való tétovázás.

Harmadszor. Azt vetik az Ellenkezők szemünkre: Jü Unitáriusok, bolondok vadtok és vakok; mert tü az emberi okoskodáson fundáltok, és a' szerint gondolkodtak 's itéltek az Isten felöl, és az Isteni dolgok felöl 's az üdvesség felöl. Felelet 1. Mü az emberi okoskodáson nem fundálunk úgj, hogy az Istennek a' sz: Irásban az ö beszédében ki jelentett titkait, az Isten 's üdvességünk felöll, alkalmaztatnok a' mü emberi okoskodásunkhz, hanem az Okoskodo lélek által visgálljuk, 's értyük meg azon titkokat, mellyeket meg értvén, alkalmaztattjuk a' mü okoskodásunkat az Isten beszédéhez, és a' mit az Isten beszédében világoson látunk, azt el-hiszszük,

a' mit

a'mit pedig ott nem látunk, azt nem hiszszük, és üdvességünk fundamentumául fel nem vészszük; mert a'mi szükséges volt az üdvességre, az Isten azt elég világoson ki adta's ki jelentette az ő beszédében, ugy hogy oda több semmi nem kevántatik.

11. Inkább az ellenkező Atjafiak tselekeszik azt, a'mit nékünk szemünkre vetnek; mert egy szoval azt mondják, hogy az Háromság Istenről való Tudomávj, (: ugj egyebekis, mint a' Tiimak, Attyák állattyából való Születése örökről fogván, meg-testesülése's a' többi:) Titok, azért azt tsak hinni kell, nem kell visgálni, mert az emberi elmének és okoskodásnak nem lehet meg-érteni: Másfelől pedig az emberi okoskodás által beszellik elé nékünk, miképpen lehessen az, hogy, ha az Isten három személyében, egy állattjában; miért nem

lezet.

lehet három állattyában 's egy ſzeméllyében, 's miért nem három Isten, hanem egy Isten, és a' többi.

Ezt az emberi okoskodásbol beszéllik elé 's onnan mutattyák 's határozzák meg; mert az Isten beszédében, a' sz: Irásban nintsen, a' mint oda fel meg mutatám az Elsö és Második Részekben 's magok közzülis némelljek meg vallották; Tehát, a' mit nekünk ſzemünkre vetnek méltatlan, értsék magokra méltán.

Negyedszer: Mondanak mégis végezetre az Ellenkezök: Tü Unitáriusok, bálvány imádok vadtak és átkozottak; mert tü teremtett állatott tiszteltek, 's magatokhoz hasonlo pusta embert?

Felelet: Bizonnjára átkozott, és bálvány imádo az, a' ki héjábanvalosag alá vettetett teremtett állatot, 's magához hasonlo pusta

embert

embert tisztel. Rom. 8. 20. de mü Unitáriusok olljan Istent, vagj Kristust nem tisztelünk, hanem ollyat, a' minémüt az Sz: Irás minékünk elönkben ád: Mert nem Puszta ember az, a'ki a' szent lélek által, és a' Magosságbéli Isten erejének meg árnyékozása által fogantatott és született Luk. 1. 35. Nem puszta ember az, a'kiben ugy kell hinni mint az Istenben: Jan. 14. 1. és ugy kell tisztelni mint az Atját. Jan. 5. 23. Nem puszta ember az, a'kiben lakozik az Istenségnek minden telljéssége test szerint. Kol. 2. 9.

Nem puszta ember az, a'kiben valaki hiszen, az Istenben hiszen az. Jan. 12. 44. Nem puszta ember az, a'kit helyheztetett Isten jobb kezé felöl mennjekben, sokkal fellyebb minden birodalomnál, hatalomnál, erönél, Uraságnál, és minden

méltos.

méltoságnál, nem csak é világon
hanem á következendőbenis. Ef.
1. 20, 21. Nem puszta ember az, á
ki az Angyaloknális méltoságosbá
lett. Sid. 1. 4, 6. Nem puszta em-
ber az, á'kit az Isten fel-magasz-
talt, és ajándékozott néki olly
méltoságot, melly mindenek fe-
lett való méltoság; hogy á Jésus
nevére, minden térd meg-hajolljó,
Mennyeieknek, Földieknek és föld
alatt valoknak térdek. Fil. 2. 9. 10. 11.

Nem puszta ember az, á'kinek
adatott telljes hatalom Mennyen
és Földen Mát. 28. 18.

Nem puszta ember az, á'ki élők-
nek és holtoknak itélő Birájok-
ká tétetett. Isel. 10. 42. Nem puszta
ember az, á'ki örök életet adhat az
ő hiveinek. Jan. 10. 28.

Nem puszta ember az, á'kinek
kontosére illyen név vagyon irva:
Királlyoknak Királlya és Uraknak
Ura. Jelen. 19. 16. 's á't.

Nem

Nem puszta embert Krisztust hi-
szünk, imádunk és tiszteljünk te-
hát mi Unitáriusok, hanem olyat,
a' kiben az imádásnak, tiszteletnek,
segítségül való hivásnak fun-
damentumi meg-találtatnak;
ugy mint a' ki érti, tudja, látja
minden mi szükségeinket, és mi-
nékünk segítségülis lehet. Lásd
meg: Ifsel. 9. 3. 4. 5. Sid. 2. 18. és 4. 15.
16. az ki azt fogadta, hogy valá-
mit kérendünk az Atyától az ö ne-
vében, megadja mi nékünk. Ján.
16. 23. a' ki azt igérte, hogy az ö-
véivel lészen világ végezetéig. Mát.
28. 20. és a' ki az ö Atyjának job-
ján ülvénis esedezik mi értünk
Rom. 8. 34. s a' t.

Igen meg-ttalatkoznak tehát
azok az Ellenkező Atyafiak, a'
kik olvasván Arius, Photinus, Da-
vid Ferenez és hasonlók irásit, a-
zok szerint itélnek és gondolkod-
nak mi felöllünk; holott azok, tsa-

ta Unitárius emberek nem volta-
nak, és mü azokban, a'miket sz:
Irás szerint nem hittenek, azok-
nak követöi nem vagyunk.

Dávid Ferencz a' Kristusnak
imádását, tiszteletit, segitt ségül
való hivását tagadta: mi pedig
azt erössen hiszszük, söt üdvesse-
günk tsalhatatlan fundámentumá-
nak tartjuk.

Ezt penig a' tiszteletet és imádást
nem osztjuk részekre, hanem egy-
ben foglallyuk az Atyának tisz-
teletivel, ugy hogy, a' Kristus által
imádjuk és tisztelljük az egy Is-
tent, az Apostaloknak példájok
szerint, a'mint oda fel meg-mu-
tatám.

Ennek azért, az egyedül bölts
Istennek, légyen ditsösség a' Jé-
sus Kristus által, mind örökké
Amen! Rom. 16. 27.

Az Isten penig, a'mi Urunk Jésus
Krist.

Kristusnak Istene, a' ditsösségnek amaz Attya, adja mindeneknek a' böltsességnek és jelentésnek, lelkét az ö ismeretiben, és az ö elméjeknek meg-világosittatott szemeit; hogy fénlyék mindeneknek, a' Kristus ditsösséges Evangeliumának világossága. Efes. 1. 17. 18. 2 Kor. 4. 4.

Amen! Amen!

Le irta N. sz: Lászlon. 1769. esztt. Februarsban, azo Eccla Papja. K. M.

NEGY
Bizonyos Sz: Irásbéli Hellyekből vett erőss
BIZONYÍTÁSOK

Mellyekkel

Világoson meg bizonjittatik, hogy amaz magától's mindenek felett való

EGY ISTEN
Az
ATYA
légyen.

Irta volt Kévizen 1757. Majusban G. G. azon Ecta Papja.

Az Elsö Bizonjitás vétetik Ján. 8. v. 54:

Az én Atyám az, a'kit mondatok tü Istenteknek.

Második Sid. 1. v. 1.

Ez utolso üdökben szollott nékünk (: Isten:) az ö Fia által.

Harmadik. Tsel. 3. v. 13.

Az Abrahámnak, Isáknak, és Jákobnak Istene, a'mi Atyáinknak Istene meg ditsö itette az ö Fiát Jésust.

Negyedik Bizonjittás vétetik azokbol a' Locusokbol, melljekben parantsoltatik, hogj az Istent kérjük, imádjuk, segittségül hivjuk Szent Fia nevében, vagj szent Fia által.

Első Bizonyittás
Ján. VIII. v. 54.

Innen: Amaz Magától való s Mindenek felett való Isten az, a'kiről a' mondatod: Hallyad Izraël a'te Urad Istened Egy 5. Mos. 6. 4. Mark. 12: 29.

Hiszem az mondatod a'mű Urunk Jesus Krisstus Attyáról; Tehát a'mű Urunk J. Krisstus Attja az Egy Mindenek felett való Isten.

Hogy a'mű Urunk J. Krisstus Attya az a'kiről mondatod: Hallyad Izraël a'te Istened Egy, a'kit a'Sidok Isteneknek tartottak; Arról mondatod az: Hallyad Izraël a'te Urad Istened Egy, a'kit a'Sidok Isteneknek tartottak; De ők azt tartották Isteneknek a'ki ma az Uj Testamentumban a'mű Urunk Jésus Krisstus Attya; Tehát a'mi Urunk J. Krisstus Attyáról mondatod: Hallyad Izraël:

Hogy

Hogy a' Sidok azt tartottak Is-
teneknek, a' ki a' mű Urunk
J. Kristusnak Attja meg-bizonjit-
tatik Ján. 8. 54. az hol Idve-
zitőnk azt mondja ő Attyának,
a' kit ők Isteneknek tartottak:
Az én Atyám az, a' kit tű mon-
datok, hogy tű Istentek.

Helyben hadja Urunk az ő
Isten felől való értelmeket 's
hiteket, a' minthogj sohultis nes
feddette azért, mintha az Is-
ten felől nem jol értenének, ha-
nem azert, hogy Urunkot bé
nem vették 's benne nem hitte-
nek; mert mindenkor jol ertet-
tenek 's mais jol értenek ők az
Isten felől; de Urunk idejében-
is mais gonoszol értenek az
Ur J. Kristusrol. L. Mikor V. 55.
azt mondja a' Kristus felőllek:
Nem ismeritek őtet. nem az hit-
ről

rōl szoll, hanem a' tselekedetrōl;
mert az Irásban Istent nem is-
mérni mondatnak, a'kik a-
karattyát nem tselekszik.
1 Ján. 2. 3. 4. Tit. 1. 16. 1 Tres. 5. 8.
Vagj: Nem ismérték a' Sidok az
Istent; a' mennyi ben szollott a'
Kristus által, és ō általa ma-
gát ki jelentette, vagy a' világ-
gal meg-ismértette; errōl szoll
szent János. 1. Rész. 18. &.]

Ha mondod: A' Sidok ugjan
tartották, tartják mais Isté-
neknek azt, a'ki az Ur J. Kristus
Attya; a'kit mū Keresztének az
Uj Testamentumban hivunk
(: a'mint igyis hivatik az Uj Te-
stamentumban :) a' mū Urunk
J. Kristus Attyának; de nem
csak ōtet tartották a' Sidok 's
tartják az ō Isteneknek, 's nem
egyedūl az Atyát, hanem a' Fiut,
a' sz: lelket, ugy hogy nékik is.

mint

mint ma sokaknak az Egy Isten, az Atya, a' Fiu, a' Sz: Lélek?

Erre azt mondom: Ha ők illyen értelemben voltak; Urunk hát Jan. 8. 54. igy szollott, vagj e' lesz sz értelme szavainak: A'kit tű Isteneteknek tartotok, az az én Atjám; De tű Isteneteknek tartjátok az Atját, a' Fiut, a' sz: lelket, Jehát az Atja, a' Fiu a' sz: lélek az én Atjám. E' következik, ha ők az Atyát, a' Fiut, a' sz: lelket tartották Isteneknek, t. i. hogy a' Fiu 's a' sz: lélekis a' Kristus Attya.

Nem sokkal hellyesebb lészen-é hát ezen okoskodás, 's azt hozni ki Urunk szavaibol: A'kit tű Isteneteknek tartatok az az én Atyám; De tű azt tartjátok Isteneteknek a'kiről az iratott meg Hald meg Izräel a'te Istened egy. Ez láttyátok az én Atyám. Tű ezt

tart.

tartjátok Isteneteknek, ez is az egy Isten, ez pedig nékem Atjám, 's nemis más az Isten, hanem az á'kirol mondatott: Hald meg Izr. ez az én Atyám. Igen jö az, hogj hiszitek azt Isteneteknek, á'kirol á'vagyon irva: Hald meg Izr. Igen gonosz az, hogy azt nem hiszitek, hogy ez nékem Atjám? Es nem más az Isten, hanem az én Atyám, mint Ján. 17. 3. Urunk mondja, azért az én Atyámtol mondatott, vagy az én Atyám mondotta régen á'népnek: Hald meg Izräelz énis ezt hirdetem amaz egy Istenk. Márk. 12. 29.

De Továbbá: Ki bizonyittya meg 's honnan azt, hogy á'Sidok ő Isteneknek tartották az Atyát, á'Fiut, á'sz: lelket? Hiszem álhatatoson ahoz ragaszkodnak ők hogy Isten magát az ő Attjokk régen ugj jelentette ki, mint egjetlen egjet. 5 Mos. 6. 4. és: 4. 35. és: 32. 39. és talám rész szerint

azis

azis akadályozza, hogy nem jönek
a' Kereszténi hitre, hogy Isten né-
kik magát egyetlen egynek jelen-
tette ki, több mint hát száz ezer
ember hallottára, s úgy egy az
Isten, hogy semmiképpen benne
többség nintsen; a' Kereszténeknek
pedig nagyobb része, úgy hiszen
az Istenben egyességet, hogy hi-
szen többségetis, s a' Keresztén-
nek nagyobb részének nem min-
denképpen egy az Isten. Minthogy
azért a' Sidok azt hiszik, hogy
az Isten mindenképpen trak e-
gyetlen egy; mert nékik az Isten
magát úgy jelentette ki, hogy
egyetlen egy, azért ők attol, a'
mit Isten világoson ki jelente-
tett, s a'mint ki jelentette, semmi-
képpen eltrem távoznak, hanem
ahoz, mint magától az Istentől
ki adatott hithez ragaszkodnak.
Ha még is mondod: Úgyan

trak.

tsak az Izräeliták a' Fiut a' Sz:
lelketis tartották amaz Egy
magátol valo, 's mindenek felett
való Istennek?

Erre azt mondom: Azt tar-
tották ők Isteneknek 's amaz egy
Istennek, a' kit mű Keresztének
tartunk 's hivunk az Apostalok-
kal, a' mű Urunk Jesus Kristus
Attyának, a' mint Urunk ia Jáu.
8. 54. A' ki néktek Isnetek az az eu Atyá.

Hiszem a' Fiu, a' sz: Lélek, nem
a' Kristus Attya, azért nem amaz
egy Isten a' Fiu, és a' Sz: Lélek; mert
az egy Isten az Ur Jesus Attya.
Vagy: Azért a' Sidok nem tar-
tották a' Fiut, és a' sz: lelket amaz
egy Istennek; mert ókazt tar-
tották egy Istennek, a' ki az Ur
Jésus Kristus Attya. Minthogy
azért az Ur J. Kristus az, a' ki
a' Sidok Istene Urunk szava sze-
riut Jan. 8. 54. Azért a' Sidok is

azt

azt tartották Isteneknek, a'ki
nékünk ma az Uj Testamẽtum-
ban Urunk J. Kristusunkk Attja.

Es a'mint az Ö Testamentum-
ban a'tartatott Istennek, a'ki
ma nékünk Urunk. J. K. Attja;
mais az Uj Testamentumban a'
mindenek felett való Istenség
azé, a'kié volt az Ö Testamen=
tumban, t.i. az Aryaĉ, a'kiröl
Moseš mondottá: Hald meg Izr
's Mos. 6. ugyan arrol mondá U-
runk. Mark. 12. 29. A'kinek Mo-
ses tulajdonitotta azt, hogj egj
Isten, Urunk is annak. Irenæus
» Lib. 4: A'kit a'Proféták hirdettek,
» a'kit a'Kristus Attyának vallott,
» a'kit a'törvény hirdet mondván:
» Hald meg Izraël a'te Istened egj
» ezt hirdette a'Kristus 's az Apos-
» talok amaz Egy Istennek lenni,
» ezt hitta a'Kristus Attyának. &c.
Ignatius is: A'J. Kristus az ö sz:

Attját.

Attyát hirdette 's tanitotta a=
maz egy Istennek lenni.

Minthogy azért tsak az A-
tyäe az, hogy ō á Kristus J. At-
tya, azis tsak az Atjäe, hogj
ō légyen amaz egy Isten; kit
ha az mái Sidokismérnének J.
Kristus Attjának lenni s: azok-
is ismérték volna, á kikkel U-
runk vetélkedik Ján. 8: / 's á Kri-
stust hinnék ō Fiának 's az i=
girt Messiásnak lenni, mindjárt
igaz Keresztének lennének. Igen
jó 's ditsiretes dolog az ō ben-
nek, hogy á nékik lett Isteni
jelentés szerint, azt hiszik, hogj
az Isten mindenképpen egj; de-
igen rosz és kárhozatos dolog,
hogy á Jésust nem hiszik Isten Fi-
ának lenni.

Ki jō azért mind ezekböl, hogj
á mū Urunk J. Kristus Attyárol
mondatik: Hald meg Izräel á té

Jnēd

Istened egy. Azért a' mű Urunk J. Kristus Attya amaz Egy Isten. Es kötetkezésképpen az Atya Isten teremtette é' világot, Az mondotta: Hald meg Izräël: En vagyok a' te Istened, ki ki hoztalak mert ézek, t-i: a' Teremtés, Egjiptumbol való kihozás &c. mind ahoz illenek, a' kiröl mondatott: Hald meg Izräël, a' te Istened Egy! E' pedig az Atya, a' mint láttuk.

Második Bizonjitás Sid. 1. ℣. 1.

Innen: Az Egy Isten az, a' kiröl mind a' Törvényben, mind az Evangeliumban a' mondatik: Hald meg Izräël a' te Istened Egj.

Hiszem az, mind ott, mind itt mondatott 's mondatik a' mű Urunk J. Kristus Attjárol;

Azért a' mű Urunk J. C. Attya, amaz

amaz Egy Isten.

Hogy a'mű Urunk J. Kristus Attyárol mondatott meg-teczik:

Mert: Arrol mondatott az: Hald meg Izraël, a'ki régen a' Profeták által, az utolso időbe Szent Fia által szollott;

Hiszem az Atja Isten szollott régen a' Profeták által, az utolso időben Sz: Fia 'altal;

Azért az Atjárol mondatott: Hald meg Izraël!

Hogy az Atya szollott régen a' Profeták által, világoson meg-teczik Sid. 1. x. 1. szollott Isten az ő Fia által, e'pedig az Atja; mert más nem szollott, nemis szolhatott Fia 'altal.

Mondod: Szollott ugjan az Atya a' Profeták által; de a' Fiuis a' Sz: Lélekis szollott?

Erre, ezen Locusbol igy szollok's azt hozom ki: A' szollott.

mind.

mind régen a' Proféták altal, mind az utolso idōben, a' kinek Fia van; itt mondatik: Szollott az ō Fia által. Hiszem a' Fiunak nintseu Fia, sem a' szent Léleknek; Azért sem a' Fiu, sem a' Sz: lélek nem szollott régen a' Proféták által 's azutau Fia által; mert a' szolott a' kinek Fia vagyon: Az a' személy szollott hát a' kinek Fia vagyon, a' ki általis szollott nékünk; e' pedig minden lizonnjal nem más, hanem az Atja.

Az honnan azis ki jö, hogj nē szollott régen az Atyáknak a' Fiu; mert itt a' mondatik; hogj a' ki régen a' Proféták által szollott, ugja azon szollott az utolso idōbenis az ō Fia által; a' Fiu pedig nem szollott az ō Fia által; hanem az Atja szollott nékünk Fia által. Nem szollott a' Sz: lélekis mint Isteni, Személj; mert a' ki régen Profe=ták által, nékünk Fia által szollott; A' Sz: lélek pedig Fia által nem szol-

lott

lott, hanem á szollott á kié á sz:
lélek, melly által szollottis sokak-
nak, é pedig az Atja; küs szent
lelke által meg-jelentette á Pro-
fétáknak mit szollyanak, és e-
zek ugy szollottak az Isten sz:
lelke illésébōl 2 Pet. 1. 21. mint
Dávidis 4. Kir. 23. 2.

Ha azt mondod: Itt: Sid. 1. 1.
az Istenen értetik az Atja, á Fiu,
á Sz: lélek; mint másuttis az Iste-
ni neven az Atja, Fiu és Sz: lélek?

Igy az Apostal szavainak é lé-
szen értelme: Régen az Isten, ki
Atya, Fiu és Sz: lélek szollott á Pro-
féták által; az utolso idōben az
ō Fia által; tud. il: á Fiu, á sz: lé-
lek az ō Fia által, és Ö. 2, 3. á Fiu
á sz: lélek tette ōrōkōssé az ō Fiát,
teremtette általa é világot &c.

Ha pedig az Istenen, mikor mon-
datik itt: Szollott az Isten, érted
az Atyát, minthogy szükséges-
képpen az Atyát kell érteni; mert

tsak

tsak hozzá illik ez: Azõ Fia által, azért ki jö innen, hogy nem szollott más a' Proféták által, hanem az Atja; mert a' ki nékünk Fia által szollott, e' szolott régen a' Proféták általis; de akkor Proféták által, azután Fia által, azon Isten szollott, mind ott, mind itt, de nem azonok által.

Es e' szerint, az amaz egy Isten, a' kirõl mondatott: Hald meg Izräelt e' pedig az Atja; mert arrol mondatott: Hald meg Izräelt a' ki régen a' Proféták által szollott; a' Proféták által pedig az Atja szollott, mert általak a' szollott; a' ki nékünk Fia által szollott; a' mint itt vagyon; Fia által pedig az Atja szollott; más nem szolhatott Fia által, hanem az, a' kinek Fia van, e' pedig az Atja. Ki jö hát hogy amaz egy Isten az Atja, a' kirõl mondatott: Hald meg Izräelt a' ki régen a' Proféták által, azutá Fia által szollott; a' ki sz: Fiát mindenelt

deneken örökösévé tette, menyben
Sz: Fiát jobja felöl helyheztette, az
Angyaloknál méltóságosobbá tette
x. 2, 3. 4 s. a'ki ezeket Sz: Fiával
tselekedte az amaz egy Isten, és
amaz egy Isten által senki nem
szollott, azt semmi értelemben más
mindeneken örökössévé nem tehette.

Következésképpen: A'ki régen
a' Proféták által, azután Sz: Fia
által szollott, ugjan azon terem-
tette a' Mennjet, földet, az hozta
ki a' népet Egyiptumbol, a' mon-
dotta magát Abrahám, Isák, Já-
kob Istenének, a' jelent meg Mo-
sesnek a' tsipke bokorban Angja-
la által. 's a't. mert mind ezeket
a' tselekedte, 's mind ezek ahoz
illenek, a'ki régen a' Proféták által,
az utolsó ūdōben Sz: Fia által szollott,
Ez pedig minden bizonnjal az
Atya, a' kinek Fia a' Jésus, a' mint
vagyon itt Sid. 1. x. 1.

Harm.

Harmadik Bizonjitás
Tsel. 3. ℣. 13.

Innen: Az Egy Isten az, a'ki-
ről a'mondatik: Hald meg Izräel &c.
Hiszem az Atyárol mondatik,
vagj az Atya Isten mondotta a'Nép-
nek: Halljad Izräel a'te Istened Egj.
Azért az Atja Isten amaz Egj Isten.
Hogy az Atyárol mondatik, eb-
ből jö ki; mert arrol mondatik a'
ki Abrahámnak, Isáknak, Jákobnak
Istene. Hiszem az Atja Abrahám
nak, Isáknak Jákobnak &c.
Tehát az Atyárol mondatik.
Hogy az Atya légyen Abrahamk,
Isáknak Jacobnak Istene, világoso
vagyon Tsel. 3. 13. mert a'felöl
mondatik, hogy meg-ditsöitette az
ö Fiát, ez pedig az Atya.
Az honnan azis ki jö, hogj nem
a'fiu és a'sz: lélek az Abrah. Istene;
mert az Abrahá, Isák Jákob Ine az,
a'ki meg-ditsöitette az ö Fiát. Tsel. 3. 13.

A'fiu

A'Fiu a' Sz: lélek nem ditsöitette meg
Fiát; Azért tsak az Abrahs. Istene,
a'ki meg-ditsöitette az ö Fiát;
De az Atja ditsöitette meg az ö
Fiát, nem a'Fiu, nem a' sz: lélek. Más
nem ditsöitette, nemis ditsöithet-
te meg az ö Fiát, hanem az Atja,
azért nem más az Abr. Is. f. Istene.

Es Következésképpe: Az Atja amaz
Egy Isten; mert az Abrahamk. Istene
amaz egy Isten, a'mint vallja minde,
é pedig az, a'ki fiát meg ditsöitette.
Más a'ki meg ditsöitette; ez amaz Egy
Isten: más a'kit meg ditsöitett; ez an-
nak Fia. Amaz Egy Isten senki-
töl ditsösséget nem vészen, ollja
értelemben mint itt a'Fiurol monda-
tik; A'Fiu vett sz: Attjátol ditsösséget,
mint ittis Levelébenis. 1 Pét. 1. 21, mon-
dja Sz: Péter. A'Fiu ditsösséget
kér sz: Attyátol. Jän. 17. 5. nyértis
nagy ditsösséget. lásd. Sid. 5. 5. Eps.
1, 20, 21. Fil. 2. 10. 11. Sid. 2. 9. Tsel. 2. 36.
Nagyobb az, a'ki Urrá tette, mint a'
kit tett. Jän. 14. 28. A'ki Fiát meg
ditsö.

ditsõitette az amaz Egj Isten. lásd Sid. 5. 5. a' ditsõitette meg, a' ki mondá: En Fiam vagy tel.

Ki jõ innen: Hogj a' ki a' Kristust meg-ditsõitette mint Fiát, az az Abrahámnak Istene; Ha Abrahámnak Istene, tehát amaz Egj magátol való Isten; mert minden kételkedés kivül az Abrahámnak Istene, amaz Egj magátol való Isten. Az Atjáé ez, hogy õ Abrahámnak Istene; mert azé a' ki Fiát meg-ditsõitette. Thel. 3. 13. azért azis az Atjáé hogy õ légyen Amaz Egy Isten.

A' kihez ez illik: Hogy 52: Fiát meg-ditsõitette, azé az, hogy légjen amaz magátol valo Egj Isten; Hiszen az Atjáé ez, hogj Fiát meg-ditsõitte, a' mint megis thelekedte, azert az Atja amaz Egy Isten; a' ki pedig Fiát meg-ditsõitette, ugjan az Abrahámnak, Isáknak, Jakobnak Istene, az Atja ditsõitette meg, azért õ az Abrahának Istene.

Kõvetkezésképpen: Az Atja Jeremtette

tette e' világot. rolla mondatik ez:
Hald meg Iszräelt ō hozta ki a' népet
Egjiptumbol, ō szollott a' Prosétak által,
mert az Abrahámnak Istene a' teremtő
espedig az Atja itt Tsel. 3.13. mert
mind ezek azon egy személjhez illenek, és a' kije edjik, azé a' másikis.
Itt emlittem: A' ki Mosesnek megjelent 's azt mondá: En vagjok Abrahámnak Istene 2 Mos. 3.6. nem volt a' Fiu, vagj (a' mint mondják:) teremtetlen Angyal, (:minthogj nintsen is teremtetlen Angjal; mert ha Angyal, nem teremtetlen, ha teremtetlen nem Angyal, hanem teremtő:) Miért? Mert az Abrahámnak Istene az, a' kinek Fia a' Jésus Tsel. 3.13. Hiszem a' Jésus sem a' Fiunak, sem a' teremtetlen Angjalnak nem Fia; Azért nem a' Fiu az Abrahámnak Ine.
Az Abrahámnak Istene Fiát megditsöitette, a' mint itt vau: Hiszem a' teremtetlen Angjal Fiát nem ditsöitette meg: Azért a' teremtetlen Angjal nem Abrahámnak, Isáknak, Jakobnak Istene.
Az Abrahámnak Istene Fiát megditsöitette: Te pedig azt mondod, hogj

a' Fiu

a' Fiu volt 2 Mos. 3. 's a' Fiu mondja magárol: En vagyok az Abrahámnak Istene és a' te értelmed szerint a' Fiu az Abrahámnak Istene, a' ki ia szoll; Azért következik; hogj a' Fiu az ö Fiát meg-ditsöitette. Es annak Fia a' Jésus, a' ki Abrahámnak Istene ia Isel. 3.13: De a' te értelmed szerint a' Fiu vagy Jeremtetlen Angyal Abrahámnak Istene; mert azt akarod bizonyitani 2 Mos. 3.6. Azért a' Fiunak lészen Fia a' Jésus, az az: Maga magának. E' jö ki belölle, ha 2 Mos. 3.6. azt mondod, hogj a' Fiu jelent meg.

Ki volt hát a' ki Mosesnek megjelent? Felelet: Az Isten nevével szolló 's Isten dolgában járo Mennyei Követ, Angyal. Hiszem világoson vagyon Isel. 7. 30, 35. az Urnak Angjala, nem maga az Ur.

Mondod: Hiszem az Angyal nem Abrahámnak Istene? Felelet: Nem maga az Angyal; de Abrahám Istene a' ki az Angjalt el-küldötte; és az Angjal mint Követ szoll annak nevével a' kitöl el-küldetta, 's ugy mintha maga szollana

lana, a' ki el-küldötte; mert a' Kötetek ugy szolnak, mintha azok szollanának; a' kiknek dolgában járnak. Lásd. Jerem. 22. 11, 12, 15, 16. Rz. 31. 11. 12. 13. vesd öszve Rz. 28. 12 's a' t. Bir. 2. 1. 2 f. igy 3 Kir. 21. 21 f. ugy szoll Illjés mintha maga vitte volna vég-hez a' mit szoll. Továbbá:

Nem szollott a' Fiu Mosesnek 2 Mos. 3. 6. mert az Apostal, a' régi időt az uj időtől, azt a' ki által nékünk szollott, azoktol a' kik által régen szollott az Isten, meg-külömbözteti. Sid. 1. 1. 's meg-mutattja Rész. 2. hogy a' mit Fia által szollott ditsőssége sebb azoknál, a' miket szollott a' Proféták által régen, a' mennyivel elébb való a' Fiu a' szolgáknál: Mitsoda külömbség volna pedig Istennek régi és uj jelentése között, ha régenis Fia által szollott volna, az utolso üdőbenis? Meg-külömbözteti pedig az Apostol Sid. 1. 1. mind

az

az időt, mind azokat, a'kik által Isten szóllott, tud: il: akkor a' Próféták, most szent Fia által.

Ugyan ezen Apostol Sid. 2. az Evangelium méltóságát a' Törvény felett abból mutatja meg, hogy ez Angyalok által, amaz a' Fiu által adatott ki; És a'miképpen a' Fiu sokkal méltóságosabb az Angyaloknál; ugy a' Fiu által adatott Evangelium sokkal előbb való a' Törvénynél; nem volna penig előbb való, ha mind a' Törvént, a'mint némelyek mondják, mind az Evangeliumat a' Fiu adta volna ki, hanem mindenik egyenlő volna: És nem volna semmi erő az Apostol bizonyitásában; Sok vagyon pedíglen; mert a' Törvént Angyalok; De az Evangeliumat Fiu adta ki, ki sokkal méltóságosb az Angyaloknál. Sid. 1. és 2. Rsz.

Kezdik.

Negyedik Bizonyitas:

Azok a' Sz: Irásbéli Locusok, mellyekben parantsoltatik az Uj Testamentumbélieknek, hogj, az Istent kérjük, imádjuk, Segittségül hivjuk: Szent Fia nevében vagj: Szent Fia által.

Blándráta Györgj Genevában vetélkedvén Calvinus Jánossal, a' többi között ezen Argumentumat vitatta erőssen Calvinus ellen: A' ki imádja, segittségül hivja amaz Egy Istent, a' kiről mondatik: Hald meg Izráél a' te Istened egy. a' kit tü Atjának, Fiunak Sz: léleknek vallatok; imádni 's segittségül kell hivni Közbenjáro által; De az Atjának, Fiunak, Sz: léleknek egjütt nintsen Közbenjárójok; Azért az Atját, Fiut, Sz: lelket egjütt nem hivjátok segittségül, 's nemis lehet.

Midőn ezen Ellenvetésre helljes feleletet nem találna Calvinus, megharaguván a' Genevai Magistratusb

ugy

ugy fel indiája Blándráta ellen, hogy néki ki kelle menni Genevából.

Azt mondom azért: Az Egy Isten az, a'kit az uj Testamentumi Hivek-nek az uj Testamentumban parantsoltatott 's elönkben szabott rend szerint, lásd. Ian. 15. 16. Rj. 16. 23. 's az Apostolok példája szerint, lásd Sid. 7. 25. Rj. 13. 15. Efes. 5. 20. Kol. 3. 17. 1 Pet. 2. 5. kell imádni, tisztelni, segittségül hivni a' Fiunak nevében avagy a' Fiu által, vagy a' Fiuban. Ef. 3. 21. ἐν χριστῷ, mint Közbenjáró 1 Tim. 2. 5. Szoszollo által 1 Iau. 2. 1. 's az által, a'ki által járulásunk vagyon Istenhez. Efes. 2. 18.

Hiszem egyedül az Atyát lehet segittségül hivni 's imádni a' Fiu által, vagy a' Fiu nevében:

Azért egyedül tsak az Atya amaz Magatol valo Isteu.

A' Fiut pedig és a' Sz: lelket nem lehet tisztelni a' Fiu nevében, vagy Fiu által; mert mitsoda értelmü Imádság volna az illyeu? Halgas meg

Isteu

Isten Fia a' te Fiad által? Halgass meg sz: lélek, Fiad nevében.

Innen vagyon talám, hogy azokat, kik nem tsak az Atyat hiszik amaz egy Istennek, igen ritkán halljuk így imádkozni, s imádságos Könyvekben nem igen lattyuk illyen imádsag formajat: Halgass meg minket Isten sz: Fiad által! Ne hogy a' Fiat s a' sz: lelket kérjék sz: Fia által; mert ha ugy imádkoznának; minthogy az Atyat, Fiat, sz: Lelket hiszik tenni amaz Egy Istennek, e' lenne értelme: Halgass meg minket Isten, az az: Atya, Fiu, sz: Lélek, Fiad által! Ma valoják a' Keresztenek a' Jesus Kristus parantsolatja s tanitása szerint imádni kell az Istent a' J. Kristus által, vagy a' Jesus nevében, a'mint a' jelyebb elé hozott Locusokbol nyilván ki tetzik s, az Apostalok példaja mutatja.

Helly es, sz: Irás szerint valo hát az Unitáriusok imádsága: Halgass

meg

meg Isten szent Fiad által! 's igy
imádkozván a' Kristus parantso-
lattyát követik, ki azt hadta, hogy
kérjük az Atyát az ö nevében. 's áki
igy imádkozik, Apostali modon i-
mádkozik; mert segittségül hivá
az Istent a' Kristus nevében, vagy
imádván a' Kristus által az Istent,
mind az Istennek, mind a' Kristusk
ditsösséget tulajdonitunk, és i-
mádván igy az Atját, imádjuk a'
Kristustis; mert a' Kristust nem tsak
akkor imádjuk, mikor név szerint
imádságunkat hozzá njujtyuk,
hanem akkoris, mikor imádságun-
kat a' Kristus által Istennek bé mu-
tattjuk 's általa az Istent imád-
juk, az Uj Testamentumban elönk-
ben adatott régula szerint; mert
akkor hitünket ö benne 's ö általa
az Istenben helyheztettjük 1 Pet. 1. 21.
és kérvén az Atját a' Fiu által jelen-
tyük azt, hogy mi hiszszük azt, hogy
a' mit kérünk, az a' Kristus kezében
van.

vagyon, azért valamit igy kérünk az Istentöl, kérjük azt á' J. Kristustolis. Lásd mi van Sid. 13.15. igen kedves, kellemetes, lelki áldozat az Isten elött ma az, a' melly Istennek á' J. Kristus által mutattatik bé.

De mennjünk vissza arra á' mit fel tettünk vala: Az Egy Isten az, á' ki között 's az emberek között Közbenjáro á' J. Kristus;

Hiszem az Atja Isten 's Emberek között Közbenjáro á' Kristus. 1 Tim. 2.5. Azért az Atja Isten, amaz Egj Isten.

Ha ia 1 Tim. 2.5. az Isten között az Isteni néven három személyt értesz, é' lessz értelme: Az Atja, fiu, sz: lélek között Közbenjáro á' Kristus, az az: maga között. Senki magának nem Közbenjároja, senki maga és mások között nem Közbenjáró, á' Közbenjáro mindenkor más, 's mások azok, á' kik között ö Közbenjáro, 's nem az, á' ki között ö. mint Közbenjáro valamit végh ez viszen.

Az

Az Egy Isten az, a kinél nékünk Szoszollonk vagyon; Hiszem: Az Atyánál vagyon Szoszolonk 1 Jan. 1. 2. Azért az Atya az Egy Isten.

A' Fiunál nintsen Szoszollonk; mert a' Fiu maga a' Szoszolo, magánál Szoszolo nem lehet, másokért magánál 's magának nem esedezhetik, hanem esedezik Sz: Attyánál érettünk Rom. 8. 34. Sid. 7. 25.

A' sz: léleknél sintsen Szoszollonk; mert a' sz: lélek maga nékünk Szoszolonk Istenhez; ugy mint a' mely fohászkodik mű érettünk ki mondhatatlan fohászkodásokkal. Rom. 8. 26. mert ugyanis a' sz: lélek Isten kegyelmességéből nékünk adatván 's bennünk lakván, annak indittásából buzgon imádjuk az Istent, és a' sz: lélek gerjeszt, mozdit, indit minket buzgo könyörgésre, és fel-indittya bennünk az áhitatos imádságk lelket.

Kijö mind ezekből: Mire Bogj

tsalis

tak az Atyát hijjuk 's lehet a' Kristus által hivni segitségül 's imádni az Uj Testamentumi régula 's abban elönkben adatott norma szerint: Kérlek tégedet Isten Fiad által! Vagy: Hallgass meg Fiad nevében! Azért egyedül az Atya amaz magától való Isten.

Az Ur J. Krisztust tisztellyük imádjuk, segitségül hivjuk, de nem az Fiu által, vagy a' Fiu nevében. A' Szentlélek pedig minthogy Istene, Istentől származik, 's mint drága ajándék Istentől adatik; azért az Ajándékot nem kérjük magától az Ajándéktól, hanem az Ajándéknak adojától az Istentől; a' mint a' Régiek szollottak. Az Istent pedig tisztelljük és imádjuk a' Jesus Krisztus nevében, a mint maga Urunk parantsolta. Vizsgáld meg a' fellyebb elő hozott Textusokat.

Mikor Sid. 13. 15. a' parantsolta-

dik

tik's hagyatik - ő általa - minden-
kor az Istennek. Az Istenen, ha
érted az Atját, Fiut, Sz: lelket,
ugy hogy ez légjem értelme: Isten-
nek, az az: Atyának, Fiunak Sz: lé-
leknek; az lesz értelme; hogy a' Fiu-
nak mutassuk bé a' dithiretnek ál-
dozatját a' Fiu által, az az: magá-
nak maga által. Igy 1 Pet. 2. 5.
Istennek á Jésus Kristus által.

Más a' kinek bé mutattjuk, más
a' ki által bé mutattjuk; és nagjobb
az, a' kinek valaki esedezik, mint
a' ki esedezik, a' mint az Irás a'
Kristusrol kétszeris mondja, hogj
erettünk esedezik. lásd. Rom. 8. 34.
Sid. 7. 25. akár mi értelemben vé-
gyük ez esedezést.

Igy Rom. 16. 27. Jud. v. 25. az
mondatik: Az Egy Istennek Di-
thöség a' Jésus Kristus által. Az
Egj Istennek, a' te értelmed sze-
rint: Atjának, Fiunak és Sz: lélekk
Igy a' Jésus Kristus által a' Jésus
Krist.

Kristusnak, az az: magának maga által talajdonittatnek ditsőség; De az Egy Istenen értetik ittis másuttis az Atya, és jól folly a' dolog. Az Egj Istennek, t.i. az Atyának Ditsőség a' Jésus Kristus által.

Olvassuk ugyan hogy az Ō Testamentumi szentek néha imádkoztak, igy: Halgass meg magadert! de ez kettő: Halgass meg magadért! és Halgass meg ez által. Sokat külömböznek: Mert ez: Halgass meg ez által kettőt tésszen fel: Azt a' kinek imádkozunk, és azt, a' ki által imádkozunk; e' pedig: Halgas meg magadért, csak egjet jelent 's értelme ennek ez: Mū magunk méltatlanak vagyunk, hogj minket értünk 's magunkert meg-halgass, te pedig könyörülő kegyelmes vagj, azért ne minket méltatlanakat tekiuts, hanem a' te nevednek ditsőségét, 's azért halgass meg minket 's könyörülly rajtunk.

Mondja

Mondja Kristus Urunk azts Ta-
nitványitol el-akarván távozni
Ján. 14. 13. 14. Kérjetek az én nevem-
ben 's meg-tselekszem, hogy ditsö-
ittessék az Atya az Fiuban; De nem
mondja: Kérjetek engem magā
által; hanem értelme ez: Én az
Atyához mégyek, meg-ditsöittetē,
hatalmam lészen Mennjen, Földen
Mát. 28. 18. mindenek kezemben 's
hatalmamban lésznek, semmi szük-
ségtek nem lészen, tsak engem kérje-
tek. Az én nevemben: mint enyi-
mek, a' kiken az én nevem vagjon,
mert tū enyim vadtak, én Tanit-
ványim vadtak; az én nevemtōl
neveztettek, lásd mi vān Márk-
9. 38. 41. En tū Mesteretek nék-
tek én Tanitványimnak, én Ura-
tok, néktek hūséges Szolgaim-
nak, mindent adok, kérésteket bé-
telljésittem, az honnan 's a' melj-
ből származik az én Atyámnak
ditsössége, 's ditsöittetik a' Fiubā

az

Atya, ki engem olly hatalommal meg-ajándékozott 's mindeneket kezemben adott, hogy adhassak mindent. Kérték azért á Tanitványok á Kristust, 's kérjük mus az ō nevében, ugy mint kik ōrei, ō hivei &c. vagyunk. És á kik á Jésus Kristustol valamit kértek 's kérnek ezen Ján. 14.13,17. lévő parantsolattya szerint, illyen értelemmel kértek: Jésus Kristus á te nevedrōl neveztetünk, hivattatunk, tieid vagyunk, te hiveid Tanitványid vagyunk, á te neved rajtunk vagyon (: Christiani á Christo Act. ii. 26:) tégedet tisztelünk, bizodalmunkat benned vettjük, add meg nékünk á mit kérünk. Es ma meg adatik mi nékünk, akár az Atyát kérjük á Fiu nevében Ján. 15. 16 Rs. 16.23. akár á Kristust á magá, nevében Ján. 14.13, 14. melj mit tel

szen

sen, 's mi ennek értelme, most mondám.

Mikor az Atyát a' Krisztus nevében, vagy a' Krisztus által kérjük, így imádkozunk: Kérjük sz: Atyánk ezeket a' Jesus nevében, mi kik ő tanitványi, hivei, tiszteli vagyunk, kik bizodalmunkat ő benne 's általa beneed helyheztettjük. Mi a' J. Krisztust hisszük, valljuk, 's az ő sz: tudományját, mi néki mint Urunkk akarunk mindenekben engedelmeskedni 's tudománya szerint akarunk élni, az ő hagyása 's parantsolatja szerint általa hozzád, mint hiak Atyánkhoz egész bizodalommal járulunk, bizván ama te kegyelmes Jesus Krisztus által velünk szerzed szövetségedben levő kegyes igéretedben, melyben azt igéred, hogy minket meghallgatsz, és javaidat velünk közlöd a' te kegyelmes fiad által, a' ki által 's a' kiben akarsz magadtól tisztelettni, a' ki által várjuk mind ezeket, a' mellyeket kérünk, hogy nékünk megadjad. Ezt tészi Krisztus által 's Krisztus nevében kérni; mert ez kell mind egy.

Le irta sz: Laszlón. 1769. in Febr. K. M.

VÉGE